

Brott och otrygghet på landsbygden

Brå – kunskapscentrum för rättsväsendet

Myndigheten Brå verkar för att brottsligheten minskar och tryggheten ökar i samhället. Det gör vi genom att ta fram fakta och sprida kunskap om brottslighet, brottsbekämpning och brottsförebyggande arbete, till främst regeringen, rättsväsendets myndigheter och brottsförebyggande aktörer, men även allmänheten.

Publikationen finns som pdf på www.bra.se. På begäran kan Brå ta fram ett alternativt format. Frågor om alternativa format skickas till

tillgangligt@bra.se

Vid citat eller användande av tabeller, figurer och diagram ska källan Brå anges. För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovspersonens tillstånd.

Författare: Sara Jonsson och Ulrika Lindstedt

urn:nbn:se:bra-1265
ISSN 1100-6676

© Brottsförebyggande rådet 2025

Brottsförebyggande rådet, Box 1386, 111 93 Stockholm
Telefon 08–527 58 400, e-post registrator@bra.se, www.bra.se

Brott och otrygghet på landsbygden

Rapport 2025:10

Förord

Brottsförebyggande rådet (Brå) har haft i uppdrag av regeringen att studera brott och otrygghet på landsbygden.

Rapporten syftar till att ge ett samlat kunskapsunderlag om landsbygdens brottsproblematik. Underlaget kan bland annat vara till nytta i rättsväsendets utvecklingsarbete samt för kommuner och poliser i deras lokala brottsförebyggande arbete.

Rapportens författare är Sara Jonsson (projektledare) och Ulrika Lindstedt, båda utredare på Brå. Medverkat i studiens delar om djurrättsaktivism har även Marco Zamorano-Tóth och Christoffer Tidelius, utredare på CVE.

Brå vill särskilt tacka professor emeritus Sven Åke Lindgren vid Göteborgs universitet och Vania Ceccato vid Kungliga Tekniska Högskolan, som har vetenskapligt granskat utkast till rapport och lämnat värdefulla synpunkter. Det är dock Brå som i alla avseenden är ansvarig för innehållet i rapporten.

Stockholm i juni 2025

Jonas Trolle
T.f. Generaldirektör

Anna Hansson
Enhetschef

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	4
Sammanfattning	6
Lägre brottslighet och större trygghet	6
Särskilda utmaningar i det brottsförebyggande arbetet	6
Vissa brottstyper utmärker sig på landsbygden	8
Brottslighet med koppling till djurrättsaktivism	10
1. Inledning	11
Syfte och frågeställningar	11
Bakgrund	12
Metod och material	14
Disposition	23
2. Övergripande beskrivning av brottsproblematiken på landsbygden	24
Antalet anmälda brott är lägre på landsbygden	24
Den självrapporterade utsattheten är också lägre	27
Landsbygdskommunerna identifierar färre brottsproblem	31
Färre känner oro för att utsättas för brott	32
Små skillnader i förtroendet för rättsväsendet	34
Samma erfarenheter av polisen oavsett kommungrupp	35
3. Förhållanden som påverkar arbetet med att förebygga och förhindra brott	37
Befolkningen minskar och skatteunderlaget försämras	37
Samhällsservice och myndighetsnärvaro avvecklas	38
Svårt att hitta och behålla rätt kompetens	39
Landsbygdskommuner lägger lite tid på brottsförebyggande arbete ..	43
Få poliser på stora ytor	44
Korta kontaktvägar och god sammanhållning	46
Tystnadskultur minskar anmälningsbenägenheten	48
Särskild utsatthet för den samiska befolkningen	50
4. Brotts som är förhållandevis vanliga	52

Fler trafikbrott anmäls på landsbygden.....	52
A-traktorerna är en utmaning i många kommuner	55
Vissa typer av stölder får stora konsekvenser.....	57
Våld i nära relation är särskilt utmanande	62
5. Miljö- och jaktbrott	65
Brott mot miljöbalken är vanligast på landsbygden.....	65
Jaktbrott förekommer men anmäls troligen sällan	70
6. Organiserad brottslighet	74
Organiserad brottslighet sprider sig ut på landsbygden.....	74
Rekrytering av unga sker även på landsbygden.....	76
Brottsligheten verkar över landsgränserna	77
Den gröna omställningen för med sig risker	78
Flera branscher på landsbygden har problem med arbetslivskriminalitet.....	80
7. Brottslighet kopplat till djurrättsaktivism	82
Våldsbejakande djurrättsaktivism har funnits sedan 1960-talet	82
Anmälningar kopplat till djurrättsaktivism har minskat kraftigt.....	83
Skadegörelse är det vanligaste djurrättsrelaterade brottet	85
Olaga hot, ofredande och hemfridsbrott förekommer också.....	86
Djurrättsaktivism kan provocera fram brottsliga motreaktioner.....	88
Förebyggande åtgärder har vidtagits	89
8. Slutsatser och bedömningar	90
Brås bedömningar.....	91
Referenser	97
Internetkällor	103

Sammanfattning

Brå har på uppdrag av regeringen kartlagt brottslighet och otrygghet på landsbygden. I uppdraget har ingått att belysa hur brottsligheten konkret kan ta sig uttryck och hur otryggheten påverkar personer på landsbygden. Brå har också analyserat förekomsten av brott begångna av djurrättsaktivister. Studien baseras i huvudsak på anmälningsstatistik, den nationella trygghetsundersökningen samt intervjuer med kommunpolis och brottsförebyggande samordnare i landsbygdskommuner och experter.

Lägre brottslighet och större trygghet

Analysen visar, liksom tidigare studier på området, att brottsligheten på en övergripande nivå är lägre på landsbygden. Det gäller såväl den anmälda brottsligheten som självrapporterad utsatthet för brott. Personer som bor i landsbygdskommuner är också tryggare än i andra typer av kommuner. Brottsutvecklingen följer i stort sett samma mönster som i andra delar av landet.

Enligt den nationella trygghetsundersökningen finns det inga skillnader mellan olika kommungrupper när det gäller medborgarnas erfarenheter av polisen men undersökningen visar på ett marginellt lägre förtroende för rättsväsendet i landsbygdskommunerna. Flera intervjupersoner menar dock att förtroendet för polisen, liksom myndigheter över lag, är lägre i vissa mycket glest befolkade delar av landsbygden.

Särskilda utmaningar i det brottsförebyggande arbetet

Det finns särskilda förhållanden på landsbygden som direkt eller indirekt påverkar brottsligheten och skapar utmaningar i arbetet med att förebygga och förhindra brott.

Svagare ekonomi och svårigheter med kompetensförsörjningen

Många kommuner på landsbygden har en minskande och åldrande befolkning, vilket leder till lägre skatteintäkter och svagare ekonomi. Förutsättningarna för kommersiell service på landsbygden försämras av gleheten och den minskande befolkningen. När samhällsservicen successivt avvecklas kan tilliten till samhället påverkas negativt, och därmed också förtroendet för rättsväsendet.

I våra intervjuer framkommer att det kan vara svårt att hitta rätt kompetens till kommunala verksamheter och att rekrytera och behålla kommunpoliserna i landsbygdskommuner. Svårigheterna med kompetensförsörjning på landsbygden hänger i hög grad samman med den demografiska situationen, som bidrar till ett lägre utbud av kvalificerad arbetskraft. Det är viktigt att både kommuner och Polismyndigheten försöker hitta sätt att rekrytera och behålla personal över längre tid.

De brottsförebyggande samordnarna i landsbygdskommunerna har ofta många olika ansvarsområden och lägger endast en liten del av sin arbetstid på brottsförebyggande arbete. Att samtidigt ha ansvar för många olika uppdrag försvårar för dem att prioritera det brottsförebyggande arbetet. Ett sätt för kommunerna att använda resurserna mer effektivt är att samverka med andra kommuner, exempelvis genom att göra gemensamma kartläggningar och använda varandras kompetens på olika områden. Det är viktigt att landsbygdskommunerna har tillräcklig kompetens om bland annat tillståndsgivning, tillsyn och kontroll.

Få poliser på stora geografiska ytor

Landsbygdskommunerna är ofta stora till ytan, samtidigt som förhållandevis få poliser arbetar i landsbygdskommunernas lokalpolisområden. Nära 40 procent av landsbygdskommunerna gränsar mot antingen Norge eller Finland. Det medför särskilda utmaningar i det brottsförebyggande arbetet i och med att de behöver hantera gränsöverskridande brottslighet.

Det kan vara svårt för polisen i landsbygdskommuner att vara närvarande och synlig, särskilt utanför tätorterna. Synlighet är viktigt för att bibehålla ett högt förtroende. Mobila poliskontor, polis i beredskap nattetid och polispatruller stationerade utanför de större tätorterna är åtgärder som kan öka polisens närvaro. Polismyndigheten behöver på olika sätt säkerställa att det finns poliser som kan arbeta på landsbygden. Här kan de distans- och deltidsutbildningar som särskilt syftar till att rekrytera poliser till glesbygd vara en möjlig väg framåt.

Samhörighet men också tystnadskultur

En majoritet av dem vi har intervjuat tar upp att den starkare samhörigheten och sociala kontrollen på landsbygden för med sig både för- och nackdelar för det brottsförebyggande arbetet.

Kontakt- och beslutsvägarna är kortare i den kommunala förvaltningen. Den stora personkännedomen ökar förutsättningarna för att man ska stötta varandra, känna en samhörighet och lita på varandra. Det är enkelt att veta vem man ska vända sig till för att få hjälp med något. Men närheten kan även leda till att man inte vill lägga sig i, eller agera på, angelägenheter som berör någon man har en personlig relation till.

Det finns en tystnadskultur i delar av landsbygden som påverkar anmälningsbenägenheten negativt. Tystnadskulturen kan bero på att man känner gärningspersonen, men även på att vissa typer av brott har normaliserats, eller att förtroendet för rättsväsendet är lågt. Polismyndigheten och landsbygdskommuner behöver därför fortsatt arbeta aktivt för att motverka tystnadskultur. Det handlar bland annat om att stärka förtroendet för polisen, bryta föreställningen om att vissa brottsliga handlingar är tillåtna på landsbygden, och att se till att brottsoffer får den hjälp och det stöd de behöver för att våga anmäla.

Vissa brottstyper utmärker sig på landsbygden

Även om brottsligheten på en övergripande nivå är lägre så finns det, på grund av ovan beskrivna utmaningar, brottstyper som på olika sätt utmärker sig på landsbygden. Miljö- och jaktbrott är två sådana exempel, stölder som drabbar lantbruk ett annat. Organiserad brottslighet har blivit en större utmaning för landsbygdskommunerna då den sprider sig allt mer utanför de större städerna. En särskild utmaning för landsbygdskommunerna är också den samiska befolkningens utsatthet. Hat mot samer förekommer i flera miljöer och kontexter. Samer inom rennäringen är särskilt drabbade.

Det är viktigt att landsbygdskommunerna utgår från lokala brottsproblem och lokala förutsättningar i sina kartläggningar och analyser av brottsligheten i kommunen. Brå och länsstyrelserna bör kunna stödja dem i det arbetet.

Trafikbrott

Den enda övergripande brottskategori där antalet anmälda brott i förhållande till befolkningsmängd är fler på landsbygden är trafikbrott. Det beror sannolikt till stor del på att det finns mer utrymme för polisen på landsbygden att arbeta med trafikövervakning. Men bilberoendet är också större på landsbygden, och flera landsbygdskommuner har mycket turism

under delar av året, vilket ökar mängden trafik. En majoritet av våra intervjupersoner tar även upp att deras kommun har eller har haft problem kopplade till motorburen ungdom, speciellt A-traktorer.

Stölder

Landsbygdskommuner drabbas i högre grad av stölder av vissa sorters fordon, utrustning, diesel och av inbrott i fritidshus. Det är ofta internationella brottnätverk som ligger bakom stölderna. Nätverken är mycket mobila och kan verka ostört över stora ytor där de lättare kan undgå upptäckt. Stölderna får stora konsekvenser för både näringsidkare och privatpersoner.

Våld i nära relation

Brott i nära relation är, enligt statistiken, inte vanligare på landsbygden. Men de långa avstånden kan bidra till att konsekvenserna blir svårare och förutsättningarna för att förebygga brott sämre. Att anmäla brott och få hjälp kan vara svårt när närmaste polisstation, vårdcentral, socialtjänst eller kvinnojour ligger timmar bort. Avstånden gör också att det kan ta lång tid för polisen att komma vid ett pågående övergrepp.

Jakt- och miljöbrott

Jakt utgör en viktig del av livet på landsbygden men inställningen till jakt och synen på jaktbrott skiljer sig åt. Det kan finnas en ovilja eller rädsla att prata om hur jakten bedrivs. Det kan också vara svårt att anmäla ett jaktbrott när alla känner varandra.

Miljöbrottslighet, som exempelvis illegal avfallshantering, är en brottskategori som gynnas av stora ytor. Många miljöbrott upptäcks troligen aldrig, och risken för upptäckt är än mindre på landsbygden där avstånden är långa och bebyggelsen gles.

Organiserad brottslighet

Organiserad brottslighet har länge betraktats som ett storstadsproblem, men i dag finns den också i mindre städer, tätorter och i landsbygdskommuner. I våra intervjuer beskriver en majoritet av intervjupersonerna att organiserad brottslighet har blivit mer framträdande i deras kommuner. Rekrytering av unga förekommer överallt, även i landsbygdskommunerna. Med den gröna omställningen och etableringen

av nya industrier som pågår i många landsbygdskommuner ökar risken att utsättas för organiserad brottslighet. I intervjuerna framkommer att brister i det brottsförebyggande arbetet i landsbygdskommuner kan göra det lättare för kriminella nätverk att etablera sig.

Brottslighet med koppling till djurrättsaktivism

Brottslighet med koppling till djurrättsaktivism är inte specifikt ett landsbygdsproblem. Antalet anmälningar kopplade till djurrättsaktivism har, efter en kraftig ökning mellan 2016 och 2019, minskat till en låg nivå. Anmälningarna handlar främst om otillåten uppsättning av klistermärken och affischer eller klotter med syfte att föra fram budskap om att bli vegan, eller att jaktorn sågas ned eller på annat sätt skadas. Men det förekommer också olaga hot, ofredande och hemfridsbrott.

Även om antalet djurrättsaktivistrelaterade brott idag ligger på en låg nivå så behöver kommunerna fortsatt bevaka eventuell uppkomst av våldsbejakande djurrättsaktivism. Särskild uppmärksamhet bör riktas mot risken för polarisering mellan å ena sidan djurrättsaktivister och å andra sidan jägare och djurhållare, eller om länsstyrelsepersonal riskerar att bli utsatt för hot.

1. Inledning

Landsbygden förknippas ofta med lägre brottslighet och större trygghet än i andra delar av landet. Men brottsligheten kan fortfarande orsaka problem för människor som bor och verkar på landsbygden. Avstånden till större städer och tätorter är långa på landsbygden och polisens resurser ofta begränsade. Det är därför viktigt att förstå hur dessa och andra faktorer kan påverka brottsligheten och människors känsla av trygghet och säkerhet.

Regeringen har gett Brå i uppdrag att studera brott och otrygghet på landsbygden.¹ Uppdraget omfattar en kartläggning av brottslighetens struktur och utveckling över tid, av otrygghet, av förtroende för rättsväsendet och erfarenheter av rättsväsendet på landsbygden. Brå ska även belysa hur brottsligheten på landsbygden konkret kan ta sig uttryck och hur otryggheten påverkar personer på landsbygden. I uppdraget ingår också att särskilt belysa hur brott som begås av djurrättsaktivister yttrar sig.

Syfte och frågeställningar

Rapporten syftar till att ge ett samlat kunskapsunderlag om landsbygdens brottsproblematik. Underlaget kan bland annat vara till nytta i rättsväsendets utvecklingsarbete samt för kommuner och poliser i deras lokala brottsförebyggande arbete.

Rapporten besvarar följande frågor:

- Hur ser brottslighetens struktur på landsbygden ut och hur har den förändrats över tid?
- Hur kan brott som utmärker sig på landsbygden konkret ta sig uttryck?
- Hur ser otryggheten ut bland invånarna på landsbygden och hur har den förändrats över tid?
- Hur ser förtroendet för och erfarenheterna av rättsväsendet ut bland invånarna på landsbygden och hur har detta förändrats över tid?

¹ Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende Brottsförebyggande rådet.

- Vilka utmaningar finns i arbetet med att förebygga och förhindra brott på landsbygden?
- Hur kan brott som begås av djurrättsaktivister yttra sig?

Den näst sista frågeställningen ingår inte uttryckligen i uppdraget, men är intressant eftersom tidigare studier har visat att det finns särskilda utmaningar för rättsväsendet i att förebygga och lagföra brott på landsbygden.² Långa avstånd och lägre anmälningsbenägenhet är exempel på sådana utmaningar.

Bakgrund

Tidigare studier på området visar att brottsligheten på en övergripande nivå är lägre på landsbygden än i övriga delar av landet. I en studie från 2017 konstaterade Brå att utsattheten för samtliga studerade brottstyper var störst i storstäder och större städer, och minst på landsbygden.³ Av studien framgår också att otrygghet och oro för att utsättas för brott var störst i storstäder och större städer, men att skillnaderna mellan stad och landsbygd hade minskat under den studerade perioden (2005–2015).

Det finns flera kriminologiska förklaringar till att brottsligheten är högre i städer och lägre på landsbygden. En vanlig förklaring är att fler brott begås på platser där fler människor bor och vistas, eftersom sådana platser har fler potentiella offer och gärningspersoner.⁴ En annan förklaring är att landsbygden, tack vare en lägre befolkningsomsättning, starkare social sammanhållning och tillit mellan grannar, har en högre grad av informell social kontroll. Detta minskar sammantaget risken för brott.⁵ Tidigare forskning visar att områden med starka sociala nätverk och högt socialt kapital (tillit, engagemang, föreningsliv) tenderar att ha lägre brottslighet, eftersom invånarna samarbetar för att förebygga problem.⁶ Utöver det är

² Se bland annat Ceccato, V. (2016). *Rural crime and community safety*; Ceccato, V. och Abraham, J. (2022). *Crime and Safety in the Rural. Lessons from research*.

³ Brottsförebyggande rådet (2017). *Brottsutvecklingen i Sverige fram till år 2015*.

⁴ Cohen, L. E. och Felson, M. (1979). *Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach*.

⁵ Shaw, C.R. och McKay, H. D. (1942). *Juvenile Delinquency and Urban Areas*.

⁶ Sampson, R. J., Raudenbush, S.W., och Earls, F. (1997). *Neighborhoods and Violent Crime: A Multilevel Study of Collective Efficacy*.

brottsligheten generellt högre bland unga, särskilt bland unga män.⁷ Det innebär att områden med en äldre befolkning, vilket är vanligt i många landsbygdskommuner, tenderar att ha lägre brottslighet.

Behov av mer kunskap om brottsligheten på landsbygden

Brå har tidigare identifierat ett behov av ökad kunskap om brott på landsbygden.⁸

I en internationell forskningsöversikt på temat brottslighet och otrygghet på landsbygden från 2022 framgår att forskningen om brottslighet och trygghet har dominerats av "den urbana agendan".⁹ Författarna efterlyser därför fördjupad kunskap om brottslighets- och trygghetsförhållanden på landsbygden. Samtidigt framgår att landsbygds kriminologi internationellt sett är på väg att bli ett dynamiskt och mångsidigt forskningsfält.¹⁰ Forskningsöversikten lyfter fram hur landsbygdens komplexitet och karaktär påverkar vilken brottslighet som sker där. Några perspektiv som rapporten lyfter är landsbygdens globalisering, den organiserade brottslighetens inverkan på människor och samhällen, social utslagning och våld mot kvinnor.

Det finns också studier som belyser brottslighet som på ett eller annat sätt berör den svenska landsbygden, exempelvis brott mot jordbrukare och djurproducenter, hatbrott mot samer samt miljö- och jaktbrott.¹¹ Det saknas dock en samlad bild av brottsligheten och de utmaningar som finns på landsbygden.

⁷ Hirschi, T. och Gottfredson, M. (1983). *Age and the Explanation of Crime*.

⁸ Brottsförebyggande rådet (2023). *Årsredovisning 2022*.

⁹ Ceccato, V. och Abraham, J. (2022). *Crime and Safety in the Rural. Lessons from research*.

¹⁰ Se bland annat Donnermeyer, J. F. m.fl. (red), *The International Journal of Rural Criminology*; Harkness, A. m.fl. (red), *The encyclopedia of rural crime*; Ceccato, V. (2025) *Rural Criminology: Unveiling its importance and the path forward*.

¹¹ Se bland annat Stassen, R och Ceccato, V. (2020). *Environmental and Wildlife Crime in Sweden from 2000 to 2017*; Ceccato, V. m.fl (2022). *Farmers, victimization, and Animal Rights Activism in Sweden*; Brottsförebyggande rådet (2007). *Illegal jakt på stora rovdjur*; Brottsförebyggande rådet (2024). *Hatbrott mot samer*.

Särskilda utmaningar i det brottsförebyggande arbetet på landsbygden

Brå har tidigare konstaterat att det finns särskilda utmaningar för rättsväsendet i att förebygga och lagföra brott i glesbygd.¹² Stora geografiska ytor gör att polisens utryckningstider kan bli långa. Det kan i sin tur medföra ett sämre skydd vid hot om våld, pågående våld eller olyckor. Avstånden till större samhällen kan också göra det svårare att tillgodogöra sig olika samhällsinsatser från rättsväsendet och andra myndigheter.¹³ Internationell forskning pekar också på att brott som sker på landsbygden rapporteras i lägre utsträckning.¹⁴ Den visar också att demografiska, sociala och ekonomiska förhållanden på landsbygden kan påverka människors känsla av trygghet och förtroende för myndigheter.

Metod och material

Studien bygger i huvudsak på uppgifter från Brås officiella kriminalstatistik, Nationella trygghetsundersökningen (NTU) samt intervjuer. Vi har även använt uppgifter från Brås enkäter om brottsförebyggande arbete riktade till kommuner och lokalpolisområden samt Svenskt Näringslivs enkätundersökning om det lokala företagsklimatet. När det gäller brott med koppling till djurrättsaktivism har vi också granskat polisanmälningar och tagit del av en uppdaterad lägesbild över den våldsbejakande djurrättsaktivismen, som Centrum mot våldsbejakande extremism (CVE) har tagit fram.

Därutöver har vi även tagit del av tidigare forskning och rapporter som på olika sätt handlar om brottslighet och otrygghet på landsbygden.

Anmälningss statistik och självrapporterad utsatthet

Vi använder kriminalstatistiken och den självrapporterade utsattheten i NTU för att få en bild av hur vanligt det är med olika typer av brott i olika kommungrupper samt hur utvecklingen har sett ut över tid.

I kriminalstatistiken finns uppgifter om anmälda brott. Vi har undersökt anmälningss statistik för ett stort antal brottskategorier, både mer vanligt

¹² Brottsförebyggande rådet (2022). *Årsredovisning 2021*.

¹³ Stassen, R., och Ceccato, V. (2021). *Police accessibility in Sweden: An analysis of the spatial arrangement of police services*.

¹⁴ Ceccato, V. och Abraham, J. (2022). *Crime and Safety in the Rural. Lessons from research*.

förekommande brottstyper och sådana som uppmärksammats i tidigare forskning om brottslighet på landsbygden och i våra intervjuer.

Vi har bearbetat och analyserat statistik från NTU om självrapporterad utsatthet för brott, oro för att utsättas för brott och uppgifter om otrygghet och konsekvenser av det. Vi har även analyserat statistik om förtroendet för polisen och övriga rättsväsendet samt statistik om erfarenheter av polisen bland dem som utsatts för brott.

Både anmälningssstatistiken och NTU har vissa begränsningar. Anmälningssstatistiken speglar endast de brott som faktiskt anmälts till polisen. Dessutom kan anmälningbenägenheten variera mellan olika brottstyper och olika platser.¹⁵ NTU fångar även upp brott som inte anmälts, men har istället problem med bortfall. Om det finns systematiska skillnader mellan personer som deltar respektive inte deltar i undersökningen, avseende det som studeras, kan det uppstå en viss skevhet i skattningarna. Inom mindre geografiska områden kan antalet svarande dessutom bli få, vilket leder till att osäkerheten i skattningarna kan bli särskilt stora.¹⁶

Vår ambition är att med hjälp av både anmälningssstatistik och statistik från NTU under perioden 2016–2024¹⁷ ge en samlad och välunderbyggd bild av brottsligheten på landsbygden och hur den har utvecklats under det senaste decenniet.

Intervjuer

Vi har intervjuat kommunpoliser, brottsförebyggande samordnare i landsbygdskommuner och på länsstyrelser samt experter inom områden som rör brottslighet på landsbygden. Syftet med intervjuerna har främst

¹⁵ Ceccato, V. och Abraham, J. (2022). *Crime and Safety in the Rural. Lessons from research*; Brottsförebyggande rådet (2021). *Anmälningbenägenhet vid fyra typer av brott*.

¹⁶ Brottsförebyggande rådet (2023). *Nationella trygghetsundersökningen – ett metodstöd för resultat på kommunal nivå*.

¹⁷ På grund av ett metodbyte i NTU 2017 som gör att uppgifter från tidigare års undersökningar inte är jämförbara med senare år använder vi intervallet 2016–2024 för samtliga datakällor.

Referensåren för NTU varierar beroende på frågeområde:

- Frågor om utsatthet för brott avser föregående kalenderår.
- Frågor om otrygghet och oro för brott avser de senaste 12 månaderna före svarstillfället. För övergripande frågor avses uppfattning vid svarstillfället.
- Frågor om förtroende för rättsväsendet avser uppfattning vid svarstillfället.
- Frågor om brottsutsattas kontakter med rättsväsendet avser de senaste tre åren före svarstillfället.

varit att få en uppfattning om vilken brottslighet som landsbygds-kommunerna upplever som särskilt utmanande och hur den kan ta sig uttryck. Men syftet har också varit att få kunskap om vilka utmaningar som finns i arbetet med att bekämpa och förebygga brottsligheten.

Initialt valde vi ut sju landsbygdskommuner för våra intervjuer. Med valet av kommuner har vi försökt åstadkomma en spridning utifrån geografiskt läge, storlek och brottsproblematik. Vi har intervjuat brottsförebyggande samordnare och kommunpolis i alla sju kommuner. Eftersom kommunpoliser ibland arbetar i flera kommuner har vi i våra intervjuer täckt in fler än de sju kommuner vi först valde ut. När behov har uppstått av information om specifika brottskategorier har vi dessutom intervjuat poliser i ytterligare landsbygdskommuner.

Vi har också intervjuat chefer för de polisområden i vilka de utvalda landsbygdskommunerna är belägna. Slutligen har vi intervjuat ytterligare personer på länsstyrelser och inom Polismyndigheten samt personer på andra myndigheter och civilsamhällesorganisationer som har särskild kompetens kopplat till olika typer av brott på landsbygden. Totalt har vi intervjuat 62 personer och täckt in cirka 40 kommuner, 8 län och 7 polisområden.

Djurrättsrelaterade anmälningar

För att undersöka brott kopplat till djurrättsaktivism har vi genomfört fritextsökningar i polisanmälningar som registrerades under perioden 2014–2024. Vi granskade sammanlagt 1 395 polisanmälningar som innehöll vissa specifika brott¹⁸ och sökord¹⁹. Av dessa bedömde vi att 461 hade kopplingar till djurrättsaktivism. Fokus för genomgången har legat på brottets karaktär samt vem eller vilken verksamhet som har utsatts.

I våra intervjuer har vi också ställt frågor om erfarenheter av djurrättsrelaterad brottslighet och aktivism. Därutöver har vi använt den uppdaterade lägesbild av våldsbejakande djurrättsaktivism som Centrum mot våldsbejakande extremism (CVE) tagit fram inom ramen för denna studie. Syftet har varit att försöka få en uppfattning om hur den

¹⁸ Hemfridsbrott, olaga intrång, skadegörelse, mordbrand, olaga hot, misshandel, ofredande, gravfridsbrott, ärekränkning och olaga förföljelse.

¹⁹ Djurrätt, djurrättsaktivism, djurrättsaktivist, aktivism, aktivist, vegan, minkfarm, jaktorn, varg, djurplågeri, djurplågare, kosläpp, rävjakt, stall, hage, ladugård. Anmälningar med orden katt, katter, hund och hundar exkluderades.

våldsbejakande djurrättsrörelsen ser ut i Sverige: hur rörelsen är sammansatt och organiserad, vilka strategier de aktörer som tillhör den tillämpar samt vilka brott som begås och mot vilka måltavlor.

Definitioner och avgränsningar

I det här avsnittet beskriver vi hur vi har förhållit oss till vad som kan definieras som landsbygd och vilka faktorer som har varit utgångspunkt för vår bedömning av vilken brottslighet som utmärker sig på landsbygden.

Olika definitioner av landsbygd används i olika sammanhang. Ofta avses områden som ligger utanför städer och tätorter. En stor del av Sveriges yta skulle kunna karaktäriseras som landsbygd eftersom landet är gles befolkat jämfört med många andra länder. Den bebyggda och anlagda marken utgör inte mer än 3 procent av Sveriges totala landyta.²⁰ Statistiska centralbyrån (SCB) har ingen egen definition av lands- eller glesbygd men definierar tätorter som områden med sammanhängande bebyggelse och en befolkning på minst 200 invånare.²¹ Glesbygdsverket tog 1996 fram en definition av glesbygd och tätortsnära landsbygd som grundar sig på möjligheten att nå service och arbete.²² Tillväxtverket använder en indelning i städer och landsbygder som flera statliga myndigheter har tagit fram gemensamt.²³

Kategorisering av landsbygdskommuner

Vi har valt att använda Sveriges kommuner och regioners (SKR) kategorisering av landsbygdskommuner från 2023. Den ringar in kommuner som har en stor andel landsbygd samtidigt som den möjliggör en analys av anmälningsstatistik och statistik från NTU på kommungruppsnivå. SKR:s kategorisering används också i flera andra datakällor som handlar om brott och otrygghet vilket har underlättat analysen (se tabell 1).

²⁰ Statistiska centralbyrån: <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/miljo/marken-i-sverige/>. 250207.

²¹ Statistiska centralbyrån: https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__MI__MI0810__MI0810A/TatortGrad/. 250515.

²² Glesbygdsverket (2007). *Fakta. Om Sveriges gles- och landsbygder*.

²³ Tillväxtverket: <https://tillvaxtverket.se/tillvaxtverket/statistikochanalys/statistikomregionalutveckling/regionalaindelningar/staderochlandsbygder.1844.html>. 250515.

Tabell 1. SKR:s kommunindelning, huvudgrupper.

Kommun-grupp	Beskrivning	Undergrupper	Antal kommuner
A	Storstäder och storstadsnära kommuner	A1. Storstäder A2. Pendlingskommun nära storstad	46
B	Större städer och kommuner nära större stad	B3. Större stad B4. Pendlingskommun nära större stad B5. Lågpendlingskommun nära större stad	110
C	Mindre städer/tätorter och landsbygds-kommuner	C6. Mindre stad/tätort C7. Pendlingskommun nära mindre tätort C8. Landsbygdskommun C9. Landsbygdskommun med besöksnäring	134

Valet att använda SKR:s kategorisering av landsbygdskommuner medför vissa begränsningar. För det första fångar den inte in alla områden som många skulle betrakta som landsbygd. För det andra fångar den också in brottsligheten i landsbygdskommunernas tätorter, till vilka en stor del av brottsligheten ofta är koncentrerad. I landsbygdskommunerna betraktas ibland områden utanför de centrala delarna som glesbygd. I vår analys har vi valt att inte göra någon skillnad på gles- och landsbygd eftersom det skulle kräva för omfattande arbete att manuellt bearbeta stora datamaterial.

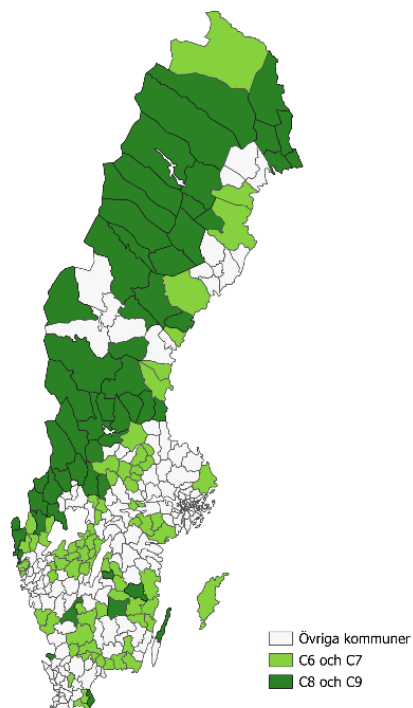
Varje kommungrupp är indelad i undergrupper. I SKR:s kategorisering av landsbygdskommun (undergrupperna C8 och C9) ingår totalt 56 kommuner. När vi i rapporten skriver *landsbygdskommuner* så avser vi kommunerna i C8 och C9. När vi skriver *landsbygd* avser vi landsbygd mer generellt i alla typer av kommuner. För huvudkommungrupperna använder vi beteckningarna A, B och C. C8 och C9 utgör en delmängd av C.

För att kunna samla in ytterligare kunskap om specifika brottstyper och särskilda förhållanden på landsbygden har vi genomfört intervjuer även i kommuner som inte tillhör gruppen C8 och C9, men som ändå har en ansenlig mängd landsbygd. I våra intervjuer har vi därmed förhållit oss friare till definitionen av vad som är landsbygd.

Kommungrupp C8 består av 35 landsbygdskommuner med längre avstånd till större stad och med låg ut- eller inpendling. Den största tätorten i dessa kommuner har färre än 15 000 invånare. Exempel på kommuner som ingår i gruppen är Arvidsjaur, Bengtsfors och Ånge. I kommungrupp C9 finns 21 landsbygdskommuner med en betydande besöksnäring i förhållande till antalet invånare. Exempel på sådana kommuner är Mora, Simrishamn och Gällivare. Totalt bor det 660 000 personer i C8 och C9, vilket motsvarar 6,2 procent av Sveriges befolkning.

I vissa fall har vi valt att lyfta fram kommungrupp C i sin helhet snarare än landsbygdskommunerna C8 och C9, särskilt då C8 och C9 inte skiljer sig nämnvärt från denna grupp. I figur 1 är alla kommuner som ingår i kommungrupp C färgade i grönt. Här framgår tydligt att flest landsbygdskommuner (C8 och C9) finns i norra Sverige, och särskilt i Norrlands inland.

Figur 1. Kommuner i kommungrupp C enligt SKR:s definition.

I tabell 2 återfinns de landsbygdskommuner som ingår i C8 och C9.

Tabell 2. Landsbygdskommuner C8 och C9 fördelat på län.

Län	Kommuner
Norrbottnen	Arvidsjaur, Haparanda, Kalix, Pajala, Övertorneå, Arjeplog, Gällivare, Jokkmokk
Västerbotten	Sorsele, Dorotea, Lycksele, Malå, Norsjö, Vilhelmina, Åsele, Storuman
Jämtland	Ragunda, Strömsund, Härjedalen, Åre
Västernorrland	Kramfors, Sollefteå, Ånge
Dalarna	Vansbro, Leksand, Malung-Sälen, Mora, Orsa, Rättvik, Älvdalen
Gävleborg	Bollnäs, Ljusdal, Ovanåker, Söderhamn
Värmland	Arvika, Filipstad, Hagfors, Sunne, Säffle, Torsby, Eda, Ärväng
Örebro	Hällefors
Jönköping	Gislaved, Tranås, Vetlanda
Västra Götaland	Bengtsfors, Lysekil, Sotenäs, Strömstad, Tanum
Kalmar	Vimmerby, Borgholm
Skåne	Båstad, Simrishamn

Inte bara en typ av landsbygd

I gruppen landsbygdskommuner finns kommuner med olika karaktär med avseende på faktorer som geografi, närhet till städer, näringsliv och infrastruktur. Samtidigt finns det flera gemensamma nämnare för landsbygdskommunerna. De har oftast en liten befolkning, en låg grad av in- och utpendling och långa avstånd till en större tätort. Ofta är en stor del av ytan täckt av skog. På landsbygden i norra Sverige är andelen jordbruksmark liten. Men skillnaderna kan också vara stora. Exempelvis bor det i Båstad cirka 16 000 personer på en yta av 880 kvadratkilometer, medan det i Arjeplog bor 2 600 personer på en yta av 14 500 kvadratkilometer. I Båstad är nära 14 procent av ytan bebyggd mot bara 0,3 procent i Arjeplog.

Det finns landsbygdskommuner i Norrland som har tappat mellan 15 och 30 procent av sin befolkning mellan 2003 och 2023.²⁴ Samtidigt har vissa landsbygdskommuner med stor besöksnäring ökat sin befolkning under samma tidsperiod. Att en kommun har mycket besöksnäring och turism

²⁴ Statistiska Centralbyrån: <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/sveriges-befolkning/>. 250410.

kan innebära ökad attraktivitet, bättre service och kommunikationer samt fler arbetstillfällen.²⁵

Av Sveriges kommuner gränsar 24 stycken till antingen Norge eller Finland och de flesta av dem är landsbygdskommuner. I dessa kommuner finns ofta ett stort utbyte mellan länderna i form av gränshandel, arbetspendling och besöksnäring.

Brottslighet som utmärker sig på landsbygden

Regeringsuppdraget är brett formulerat och täcker in all form av brottslighet. För att identifiera brott som är utmärkande just för landsbygden har vi utgått från brott som uppfyller något, eller flera, av följande:

- är vanligare än i andra typer av kommuner
- ökar eller minskar i omfattning över tid mer än i andra typer av kommuner
- har en annan karaktär än i andra typer av kommuner
- är svårare att förebygga och förhindra än i andra typer av kommuner
- många invånare är oroade för och/eller som får stora konsekvenser för de som drabbas.

Avgränsningar

Vi har inte gjort en systematisk beskrivning av allt brottsförebyggande arbete i landsbygdskommunerna. Men Brås enkät till kommunerna om deras brottsförebyggande arbete ger information om vissa aspekter av det brottsförebyggande arbetet. I intervjuerna framkommer också exempel på utmaningar och vidtagna åtgärder i det brottsförebyggande arbetet.

Vi har inte analyserat brottslighet kopplad till skötsel av skogs- och jordbruksmark. Vår bedömning är att det skulle ha varit ett allt för

²⁵ Sveriges kommuner och regioner (2024). *Kommunernas arbete med besöksnäring och turism. Nuläge och prioriteringar.*

omfattande arbete eftersom dessa näringar regleras av omfattande lagstiftning.

Disposition

Rapporten omfattar 8 kapitel. Efter det här inledande kapitlet följer en övergripande beskrivning av brottslighet, otrygghet och förtroende för rättsväsendet utifrån anmälningssstatistik och Nationella trygghetsundersökningen i kapitel 2. Kapitel 3 handlar om de särskilda utmaningar och förutsättningar som finns för det brottsförebyggande arbetet i landsbygdskommuner. Därefter följer kapitel 4 som handlar om vanligt förekommande brott, kapitel 5 om miljö- och jaktbrott och kapitel 6 om organiserad brottslighet. Kapitel 7 behandlar brott som begås av djurrättsaktivister. I rapportens avslutande kapitel 8 finns slutsatser och Brås bedömningar.

2. Övergripande beskrivning av brottsproblematiken på landsbygden

Detta kapitel innehåller en övergripande beskrivning av brottslighetens struktur på landsbygden och hur den har utvecklats mellan 2016 och 2024. Beskrivningen utgår från analyser av anmälningssstatistiken och Nationella trygghetsundersökningen (NTU).

I kapitlet redovisas antalet anmälda brott i förhållande till befolkningmängden i olika kommungrupper under perioden 2016–2024. I redovisningen ingår också självrapporterad utsatthet för olika typer av brott mellan åren 2016 och 2023, enligt NTU 2017–2024. Därutöver ges en kort beskrivning av andelen kommuner som identifierat olika brottsproblem i sina kartläggningar. Redovisningen baseras på svaren i Brås enkät till kommunerna om deras brottsförebyggande arbete.

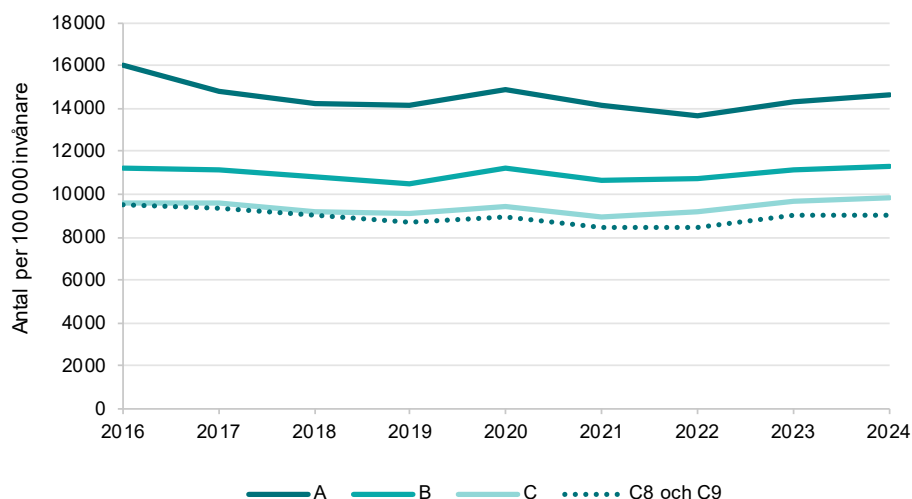
Kapitlet innehåller också en beskrivning av upplevd otrygghet och oro för att utsättas för brott samt förtroende för och erfarenheter av rättsväsendet och polisen, enligt NTU 2017–2024.

Resultaten redovisas uppdelat på kommungrupp enligt SKR:s indelning (se kapitel 1).

Antalet anmälda brott är lägre på landsbygden

Liksom tidigare forskning visar vår studie att den anmälda brottsligheten på landsbygden i de flesta avseenden är lägre än i övriga landet. Det totala antalet anmälda brott per 100 000 invånare är lägst i kommungrupp C8 och C9 (landsbygdskommunerna). Anmälningarna i kommungrupp C (mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner) är färre än i kommungrupperna A (storstäder och storstadsnära kommuner) och B (större städer och kommuner nära större stad). Flest anmälda brott per 100 000 invånare finns i kommungrupp A.

Figur 2. Antal anmälda brott per 100 000 invånare, per kommungrupp, åren 2016–2024.

Antalet anmälda brott per 100 000 invånare har under perioden 2016–2022 varit nästan oförändrat i hela landet men har ökat något i alla kommungrupper under de senaste två åren. Under hela den studerade perioden har antalet anmälda brott per 100 000 invånare varit lägre i landsbygdskommunerna än i övriga kommuner.

Flest anmälningar gäller stöld- och tillgreppsbrott

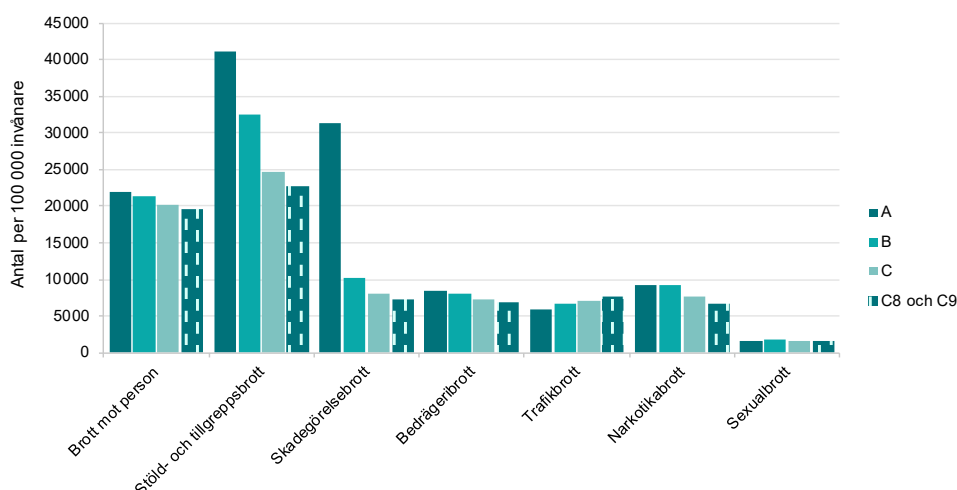
Stöld- och tillgreppsbrott är det klart vanligaste anmälda brottet i samtliga kommungrupper i förhållande till befolkningsmängden. Men det är betydligt färre anmälningar i landsbygdskommunerna (C8 och C9) än i övriga kommuner. Landsbygdskommunerna drabbas dock särskilt av vissa specifika typer av tillgreppsbrott (se kapitel 4).

Bara när det gäller trafikbrott är antalet anmälda brott per 100 000 invånare högre i landsbygdskommunerna (C8 och C9) och även i kommungrupp C i sin helhet jämfört med i kommungrupperna A och B. Här är det dock viktigt att vara medveten om att antalet anmälda trafikbrott till stor del beror på polisens och andra myndigheters kontroll- och

spaningsinsatser. Om insatserna förändras påverkar det oftast antalet anmälda brott.²⁶

Antalet anmälda skadegörelsebrott per 100 000 invånare är överlägset flest i kommungrupp A. Även för brott mot person²⁷, bedrägeribrott och narkotikabrott är anmälningarna fler i kommungrupp A än i övriga kommungrupper men här är skillnaderna inte lika stora. När det gäller sexualbrott är det i princip ingen skillnad mellan kommungrupperna. Värt att notera är att antal anmälningar av narkotikabrott, liksom av trafikbrott, i hög grad är beroende av polisens insatser.

Figur 3. Antal anmälda brott per 100 000 invånare per kommungrupp och brottskategori, totalt åren 2016–2024.

Över tid har utvecklingen av antalet anmälda brott inom de olika brottskategorierna sett ungefär likadan ut i samtliga kommungrupper, med undantag för skadegörelsebrott. I kommungrupp B och C har antalet anmälda skadegörelsebrott varit relativt oförändrat under perioden 2016–2024, medan antalet anmälningar i kommungrupp A har fluktuerat. Tillgreppsbrotten och trafikbrotten har minskat i alla kommungrupper sedan 2016. Brotts mot person har haft en nedåtgående trend fram till 2019/2020. Därefter ses en ökning fram till 2024. De anmälda bedrägeribrotten har ökat kraftigt sedan 2019. Antalet anmälda sexualbrott

²⁶ Brottsförebyggande rådet (2025). *Anmälda brott 2024. Slutlig statistik.*

²⁷ Brotts mot person innefattar kap 3–7 BrB; brott mot liv och hälsa, brott mot frihet och frid, ärekränkning, sexualbrott och brott mot familj.

har fluktuerat något under den studerade tidsperioden men trenden sedan 2016 är att anmälningarna ökar.

Det totala antalet anmälda narkotikabrott ökade i alla kommungrupper mellan 2016–2020 men har därefter legat relativt stabilt, bortsett från en markant ökning i kommungrupp A det senaste året. Ökningen består framförallt av en ökning av antalet anmälda narkotikainnehav, som kan kopplas till postens utökade befogenhet att rapportera misstänkta försändelser. Ökningen av antalet anmälda narkotikainnehav gäller alla kommungrupper.

Den självrapporterade utsattheten är också lägre

Den nationella trygghetsundersökningen (NTU) redovisar uppgifter om självrapporterad utsatthet för olika typer av brott mot enskild person²⁸ och för olika typer av egendomsbrott mot hushållet.²⁹ NTU ger i stort sett samma bild som anmälningsstatistiken – att brottsligheten över lag är lägre på landsbygden.

Utsatthet för brott mot enskild person

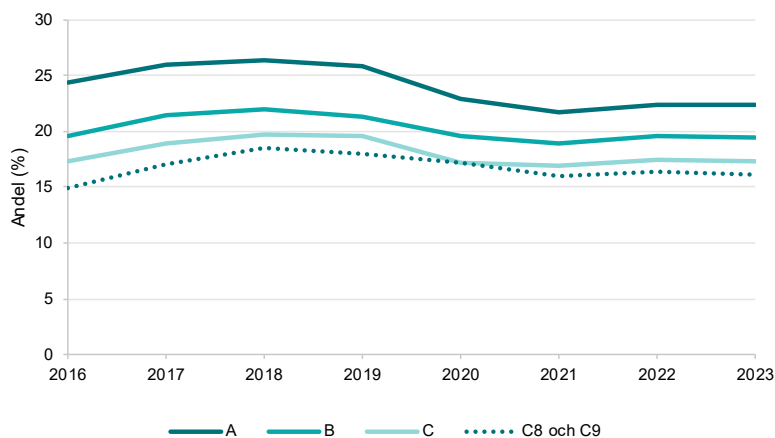
Av figur 4 framgår att den självrapporterade utsattheten för brott mot enskild person är lägst i landsbygdskommunerna och högst i kommungrupp A. Andelen utsatta för brott mot enskild person ökade i alla kommungrupper 2016–2018 för att sedan minska något 2019–2021. Därefter har andelen utsatta legat på en oförändrad nivå.³⁰

²⁸ Brotts mot enskild person omfattar kort-/kreditbedrägeri, försäljningsbedrägeri, fickstöld, personrån, sexualbrott, misshandel, hot, trakasserier och nätkränkning.

²⁹ Egendomsbrott mot hushåll omfattar cykelstöld, bilstöld, stöld ur eller från fordon bland de hushåll som äger en cykel/bil samt bostadsinbrott.

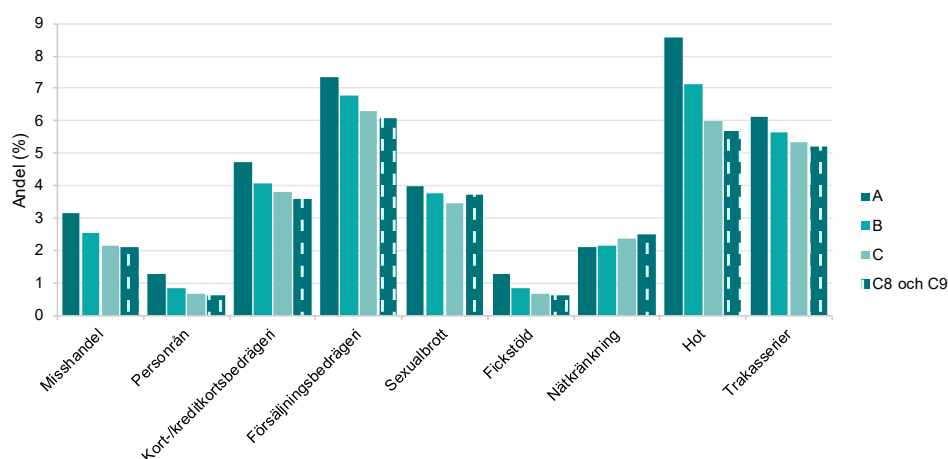
³⁰ Utsatthet för brott mot enskild person infattar här utsatthet för misshandel, rån, kort-/kreditbedrägeri, försäljningsbedrägeri, sexualbrott, fickstöld, nätkränkning och hot. Trakasserier ingår inte eftersom frågan omformulerades inför NTU 2020 och därmed inte är jämförbar med tidigare år. Brotten som ingår här är inte helt och hållet samma brott som ingår i brott mot person enligt kap 3–7 BrB som anges i redovisningen av anmälningsstatistiken.

Figur 4. Självrapporterad utsatthet för något brott mot enskild person, åren 2016–2023. Andel (%) utsatta i befolkningen (16–84 år). Redovisning utifrån kommungrupp.

Figur 5 visar att den självrapporterade utsattheten för brott mot enskild person år 2023 var lägst i C8 och C9 för alla kategorier, utom nätcränkning och sexualbrott. Utsattheten för nätcränkning var högst i C8 och C9, men för alla andra kategorier var den självrapporterade utsattheten högst i kommungrupp A. I kommungrupp C och C8 och C9 var utsatthet för försäljningsbedrägeri vanligast och i kommungrupperna A och B utsatthet för hot.

Figur 5. Självrapporterad utsatthet för olika brott mot enskild person 2023 enligt NTU 2024. Andel utsatta (%) i befolkningen (16–84 år). Redovisning utifrån kommungrupp.

Utvecklingen över tid när det gäller självrapporterad utsatthet för brott mot enskild person ser olika ut för olika typer av brott. Men, med undantag för misshandel, finns inga skillnader i utvecklingen mellan de olika kommungrupperna. Andelen utsatta för misshandel har minskat i landsbygdskommunerna sedan 2018 men legat relativt stabilt i övriga kommungrupper sedan 2020. Andelen som uppger att de utsatts för sexualbrott och hot har successivt minskat i alla kommungrupper mellan 2016 och 2023. För brottstyperna fickstöld, nätkränkning och trakasserier har andelen legat på en stabil nivå de senaste tre till fyra åren. Andelen som uppger att de utsatts för rån ökade i alla kommungrupper mellan år 2016 och 2019. Men därefter syns en nedåtgående trend, framförallt i kommungrupp A.

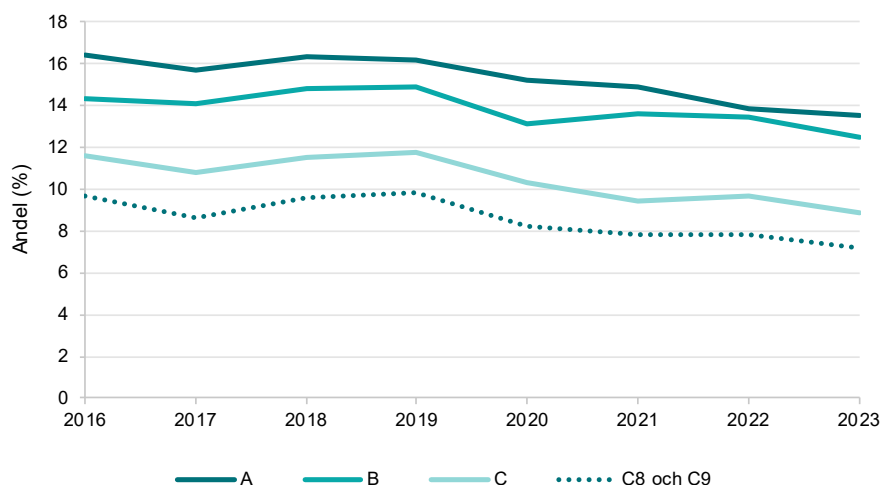
Vi har även studerat utsattheten utifrån kön och ålder. I alla kommungrupper uppger en större andel kvinnor att de har utsatts för brott mot enskild person. I ålderskategorin 16–24 år är både nätkränkning och trakasserier vanligare i landsbygdskommunerna än i övriga kommungrupper.³¹ I övrigt framkommer inga tydliga skillnader mellan landsbygdskommunerna och de andra kommungrupperna sett till utsatthet i olika åldersgrupper.

Utsatthet för egendomsbrott mot hushållet

Utvecklingen över tid för den självrapporterade utsattheten för egendomsbrott mot hushållet följer relativt väl utvecklingen för anmälda stöld- och tillgreppsbrott. Andelen som uppger att de utsatts för egendomsbrott mot hushållet är lägst i landsbygdskommunerna och högst i kommungrupp A. Andelen utsatta har minskat i alla kommungrupper sedan 2019.

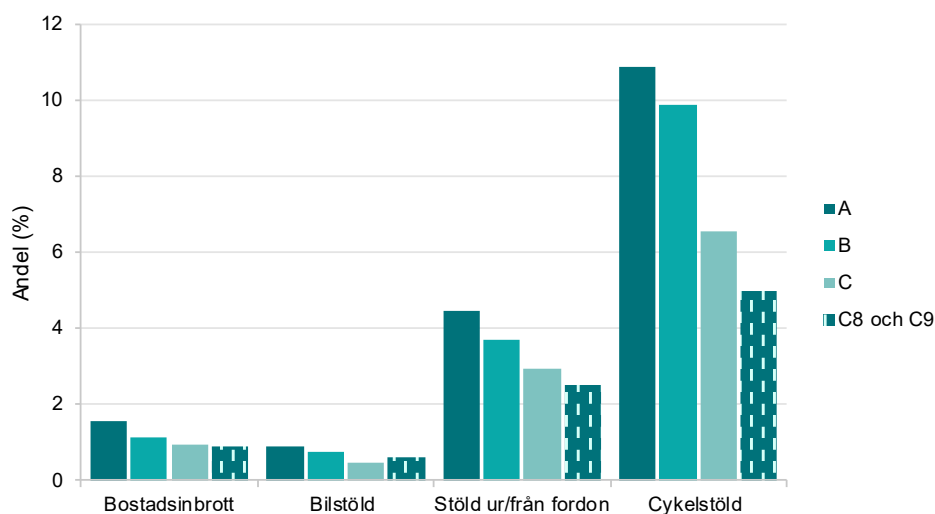
³¹ Skillnaden är inte statistiskt säkerställd 2023.

Figur 6. Självrapporterad utsatthet för något egendomsbrott mot hushållet åren 2016–2023. Andel utsatta (%) i befolkningen (16–84 år). Redovisning utifrån kommungrupp.

När det gäller cykelstöld och stöld ur eller från fordon år 2023 är andelen utsatta (bland de hushåll som ägde en cykel eller bil under året) lägst i kommungrupp C8 och C9 och högst i kommungrupp A (se figur 7). Skillnaderna är inte lika stora för bostadsinbrott och bilstöld.

Figur 7. Självrapporterad utsatthet för olika brott mot hushållet 2023 enligt NTU 2024. Andel utsatta (%) i befolkningen (16–84 år). Redovisning utifrån kommungrupp.

I landsbygdskommunerna har utsattheten för bostadsinbrott legat på i stort sett samma nivå under den studerade tidsperioden med undantag för en tillfällig ökning 2018. Samtidigt minskade utsattheten för bostadsinbrott kraftigt i kommungrupp A åren 2016–2020. Även i kommungrupp B syns en minskning men inte lika kraftig. Sedan 2020 har utsattheten för bostadsinbrott legat på en stabil nivå i alla kommungrupper.

Att bostadsinbrotten överlag har minskat under den studerade perioden bekräftas också av en studie som Brå nyligen har genomfört där det framgår att antalet bostadsinbrott nästan halverades mellan 2017 och 2023.³²

Utsattheten för bilstölder har, under den studerade perioden, legat på en i stort sett oförändrad nivå i alla kommungrupper utom i A där den har minskat något. Andelen som uppger att de utsatts för cykelstölder och stölder ur fordon har haft en nedåtgående trend i alla kommungrupper mellan 2016 och 2023.

Landsbygdskommunerna identifierar färre brottsproblem

I Brås senaste enkät till kommunerna med frågor om deras brottsförebyggande arbete svarar 79 procent av landsbygdskommunerna att de har kartlagt de lokala brottsproblemen (jämfört med 88 procent av alla kommuner). Vi har tittat på hur hög andel av dessa kommuner som har identifierat följande brottslighet som problem i kommunen: arbetslivskriminalitet, bostadsinbrott, IT-relaterad brottslighet, miljöbrott, narkotikabrott, organiserad brottslighet, skadegörelse och klotter, tillgreppsbrottslighet, trafikbrott, ungdomsbrottslighet, våld i nära relation och våldsbejakande extremism. I samtliga fall, utom för it-relaterad brottslighet, har landsbygdskommunerna i lägre utsträckning än andra kommuner angett att det finns sådana brottsproblem. När det gäller it-relaterad brottslighet är det en något högre andel landsbygdskommuner som har identifierat det som ett problem.

Även om kommunernas kartläggningar inte visar att en viss typ av brottslighet förekommer i kommunen kan den fortfarande finnas där. (se vidare kapitel 3).

³² Brottsförebyggande rådet (2024). *Bostadsinbrott. Utveckling, karaktär och polisens hantering.*

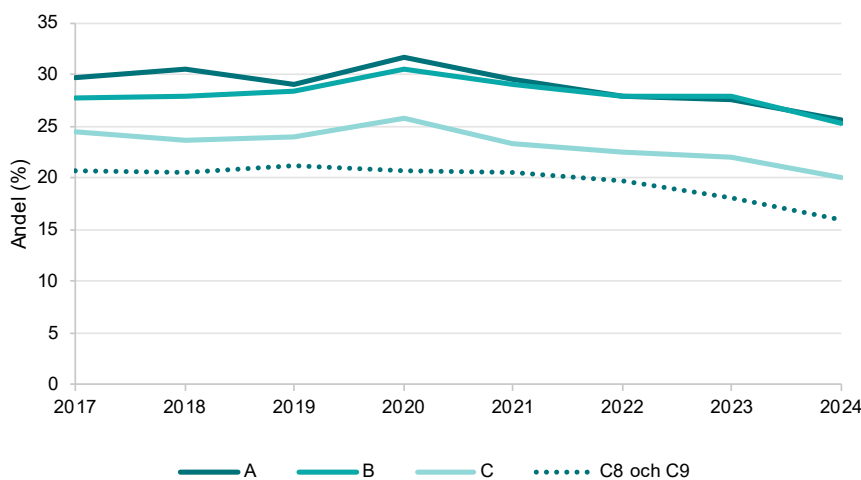
Färre känner oro för att utsättas för brott

NTU ställer också frågor om otrygghet och oro för brott. Av svaren framgår att invånarna i landsbygdskommunerna upplever mindre otrygghet vid utevistelse under kvällstid jämfört med invånare i övriga kommungrupper. År 2024 uppgav 16 procent i landsbygdskommunerna att de känner sig (ganska eller mycket) otrygga eller helt avstår från att gå ut ensamma på kvällen i området där de bor på grund av otrygghet. Motsvarande andelar i kommungrupp A och B var 26 respektive 25 procent.

I alla kommungrupper är det betydligt fler kvinnor än män som upplever otrygghet ute kvällstid. I landsbygdskommunerna uppgav 22 procent av kvinnorna och 10 procent av männen att de känner sig otrygga ute på kvällen. Detta kan jämföras med 32 procent av kvinnorna i både kommungrupp A och B samt 19 respektive 18 procent av männen i A och B.

Av figur 8 framgår att andelen som känner otrygghet vid utevistelse sent på kvällen har minskat i samtliga kommungrupper sedan 2020.

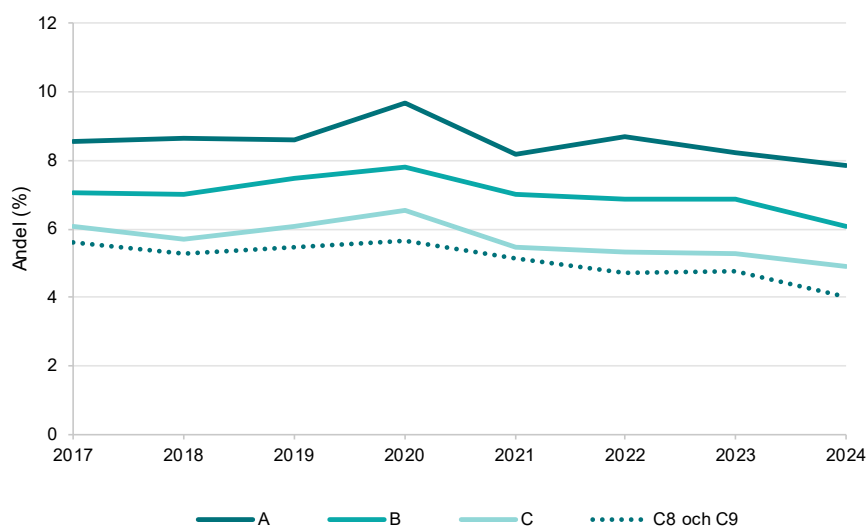
Figur 8. Otrygghet vid utevistelse sent på kvällen i det egna bostadsområdet åren 2017–2024. Andel (%) i befolkningen (16–84 år) som är ganska eller mycket otrygga eller som avstår att gå ut på grund av otrygghet. Redovisning utifrån kommungrupp.

De som bor på landsbygden är också mindre oroliga för att utsättas för brott (se figur 9). Det gäller framförallt misshandel, personrån, sexualbrott och bilinbrott. När det gäller oro för att utsättas för bostadsinbrott och internetbedrägeri är skillnaderna mellan kommungrupperna små. Det är

också en lägre andel i landsbygdskommunerna som upplever att oron för att utsättas för brott påverkar livskvaliteten i stor utsträckning.

Figur 9. Andel (%) i befolkningen (16–84 år) som upplever att oron för att utsättas för brott påverkar livskvaliteten i stor utsträckning åren 2017–2024. Redovisning utifrån kommungrupp.

Det är också betydligt färre bland de som bor i landsbygdskommunerna som har valt en annan väg eller avstått en aktivitet på grund av oro jämfört med de som bor i andra kommuner. Andelen som avstått ifrån att lägga upp något på internet på grund av oro för brott är lika stor oavsett kommungrupp. Precis som vid otrygghet ute kvällstid är det betydligt fler kvinnor som valt en annan väg eller avstått en aktivitet på grund av oro. Det finns däremot inga större skillnader mellan könen i andel som avstått från att lägga upp något på internet.

Samtidigt som boende i landsbygdskommunerna upplever mindre otrygghet och oro, är andelen som tror att brottsligheten i samhället över lag har ökat något högre än i övriga kommuner. År 2024 uppgav 90 procent i landsbygdskommunerna att de trodde att brottsligheten har ökat, jämfört med 83 respektive 87 procent i kommungrupp A och B. Även här finns skillnader mellan könen där en större andel kvinnor har uppfattningen att brottsligheten i samhället har ökat.

Även företagarna är mer trygga på landsbygden

Svenskt Näringsliv undersöker årligen det lokala företagsklimatet genom en enkätundersökning som omfattar mer än 30 000 företag.³³ Företagen får bland annat besvara frågan ”I vilken utsträckning påverkas ditt företag negativt av brottslighet/otrygghet i din kommun?”³⁴. I 2024 års undersökning uppgav i genomsnitt 13 procent av företagarna i landsbygdskommunerna (C8 och C9) att de påverkats i mycket hög eller ganska hög utsträckning. Det kan jämföras med kommungrupp A och B där i genomsnitt 20 procent respektive 19 procent av företagarna uppgav att de har påverkats i mycket eller ganska hög utsträckning.³⁵ Enkäten ger ingen information om hur olika branscher, som exempelvis jordbrukare och djuruppfödare, påverkas av brottslighet och otrygghet.

Små skillnader i förtroendet för rättsväsendet

Under hela den studerade tidsperioden har andelen som uppger ett (ganska eller mycket) stort förtroende för rättsväsendet som helhet legat något lägre i landsbygdskommunerna än i övriga kommungrupper enligt NTU. Skillnaderna har minskat över tid. År 2024 hade 52 procent av invånarna i landsbygdskommunerna ett stort förtroende för rättsväsendet jämfört med 54 respektive 53 procent i kommungrupperna A och B.³⁶

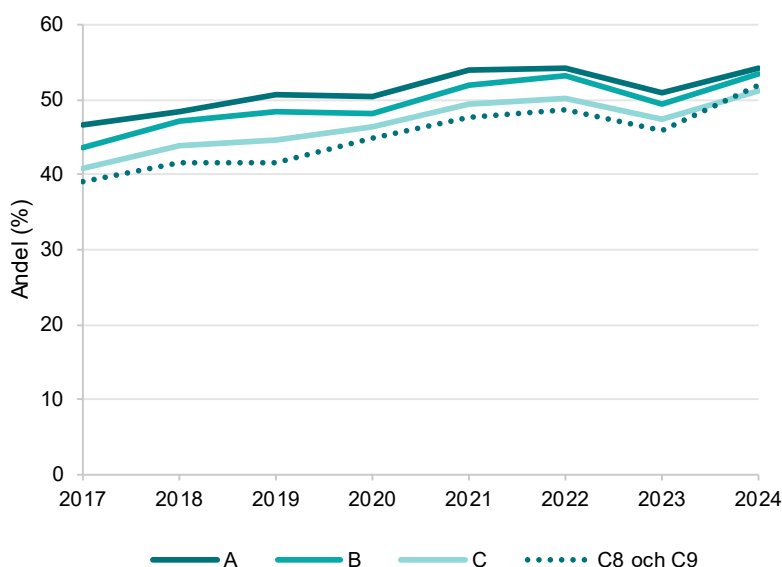
³³ Svenskt Näringsliv: <https://www.foretagsklimat.se/>. 250410.

³⁴ Det finns sex svarsalternativ där 1=I mycket hög utsträckning, 2=I ganska hög utsträckning, 3=Varken eller, 4=I ganska låg utsträckning, 5=I mycket låg utsträckning och 6= Inte alls. Det finns ingen möjlighet att lämna fritextsvar.

³⁵ Uppgifter från Svenskt Näringslivs enkät om företagsklimatet.

³⁶ Skillnaden är inte statistiskt säkerställd.

Figur 10. Förtroende för rättsväsendet som helhet åren 2017–2024, uppdelat på kommungrupp. Andel (%) i befolkningen (16–84 år) som har ganska eller mycket stort förtroende. Redovisning utifrån kommungrupp.

Andelen med stort förtroendet för rättsväsendet som helhet är genomgående lägst i ålderskategorin 16–24 år, oavsett kommungrupp. Allra lägst är andelen bland unga på landsbygden där 39 procent har mycket eller ganska stort förtroende för rättsväsendet 2024, jämfört med 50 procent av de unga i både A och B.

Förtroendet för polisen är genomgående något högre än förtroendet för rättsväsendet som helhet och låg runt 60 procent i samtliga kommungrupper år 2024. Sett till utvecklingen över tid har andelen med stort förtroende för polisen, liksom för rättsväsendet, stigit under perioden 2017–2024. Oavsett kommungrupp svarar en något högre andel kvinnor än män att de har mycket eller ganska stort förtroende för polisen.

Samma erfarenheter av polisen oavsett kommungrupp

I NTU får de som utsatts för något brott som polisanmälts under de senaste tre åren svara på frågor om deras sammantagna erfarenhet av polisen samt om erfarenheter av polisens effektivitet, information och bemötande. Andelen (ganska eller mycket) nöjda är störst när det gäller polisens bemötande, följt av polisens tillgänglighet. Minst nöjd är man med polisens effektivitet. Det gäller för alla kommungrupper.

Det är ytterst små skillnader mellan kommungrupperna när det gäller hur stor andel som har en (ganska eller mycket) positiv erfarenhet av polisen. År 2024 uppgav 41 procent i landsbygdskommunerna att de sammantaget hade positiv erfarenhet av polisen. Lägst andel finns i kommungrupp A där 39 procent uppger att de har positiv erfarenhet av polisen.

Över tid ses en negativ utveckling i kommungrupp A, där andelen med en sammantagen positiv erfarenhet av polisen har minskat med 6 procentenheter sedan 2017. Detta är inte lika tydligt i kommungrupp B och C där andelen positiva har minskat med 2 respektive 1 procentenhet.

3. Förhållanden som påverkar arbetet med att förebygga och förhindra brott

Av kapitel 2 framgår att såväl antalet anmälda brott som den självrapporterad utsattheten för brott i allmänhet är lägre på landsbygden. Men trots det orsakar den fortfarande problem. I det här kapitlet beskriver vi förhållanden på landsbygden som direkt eller indirekt påverkar brottsligheten där – samt polisens och kommunernas förmåga att arbeta med att förebygga och förhindra brottsligheten. Våra iakttagelser baseras i huvudsak på egna intervjuer med främst kommunpoliser och brottsförebyggande samordnare i landsbygdskommuner men också på tidigare studier av förhållanden på landsbygden inom olika områden.

Befolkningen minskar och skatteunderlaget försämras

Mellan 2004 och 2024 ökade Sveriges befolkning med drygt 17 procent.³⁷ Under samma period minskade befolkningen i landsbygdskommunerna med drygt 5 procent och i vissa av dem nära 30 procent. Landsbygdskommuner har också en högre andel äldre personer än andra kommungrupper.³⁸ Många kommuner på landsbygden har alltså både en befolkning som krymper och åldras. Det betyder i sin tur att skatteintäkterna minskar och att försörjningsbördan för dem som arbetar blir högre. Kommunernas ekonomi blir därmed svagare.

Inför 2024 räknade tre av fyra landsbygdskommuner med ett ekonomiskt underskott, jämfört med två av tre för alla kommuner sammanlagt.³⁹ Det prognosticerade genomsnittliga underskottet för landsbygdskommuner beräknades till nära 1 800 kronor per invånare medan underskottet för storstäder och pendlingskommuner nära storstad (kommungrupp A) uppgick till 1 200 kronor per invånare.

³⁷ Statistiska Centralbyrån: Befolkningsstatistik: <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/sveriges-befolkning/>. 250410.

³⁸ Tillväxtverket (2023). *Tillstånd och trender för regional tillväxt 2022*.

³⁹ Sveriges kommuner och regioner (2024). *Ekonomirapporten 2024*.

Samhällsservice och myndighetsnärvaro avvecklas

I intervjuerna framkommer att avvecklingen av samhällsservice och minskande närvaro av myndigheter på landsbygden skapar frustration och en känsla av utanförskap bland dem som bor där.

Förutsättningarna för kommersiell service på landsbygden försämras av glesheten och den minskande befolkningen. Exempelvis försvann nästan var fjärde dagligvarubutik i glesbygdsområden med låg tillgänglighet till tätorter under perioden 2004–2014.⁴⁰ Närvaron av myndigheter är också sämre på landsbygden. Över 50 procent av de statligt anställda finns i storstads länen Stockholm, Västra Götaland och Skåne.⁴¹ Ungefär 60 procent av myndigheterna har sitt huvudkontor i Stockholms län.

Avveckling av samhällsservicen riskerar att försämra tilliten

I en tidigare studie av människors förtroende för staten framkommer att förtroendet för samhällsinstitutioner är lägre på landsbygden än i städer.⁴² Resultaten av vår analys styrker den slutsatsen. Flera intervjupersoner i de nordligaste länen säger att den avveckling av samhällsservice som pågår i många landsbygdskommuner påverkar tilliten till samhället negativt, och därmed också förtroendet för rättsväsendet. Det rimmar i och för sig mindre väl med de redovisade resultaten från NTU om att förtroendet endast är marginellt lägre i landsbygdskommuner. Men NTU visar att förtroendet för rättsväsendet bland unga på landsbygden är lägre än i andra delar av landet. Och i våra intervjuer framkommer att förtroendet för rättsväsendet är lägre i mycket glesbefolkade delar av landsbygden.

Några intervjupersoner ser en risk för att frånvaron av samhällsservice i deras kommuner kan leda till att de som bor på landsbygden i högre grad försöker lösa saker själva istället för att ta hjälp av myndigheter. Det kan få som konsekvens att invånarna också ”tar saken i egna händer” när det gäller brottsbekämpning. Någon intervjuperson talar till och med om att det kan bildas parallella samhällen och medborgargarden, särskilt i avlägset belägna byar.

⁴⁰ SOU 2015:35. *Service i glesbygd*. Betänkande av utredningen Service i glesbygd.

⁴¹ Riksrevisionen (2023). *Etablering av myndigheter utanför Stockholm – små regionala bidrag utan äventyrad effektivitet på lång sikt*.

⁴² Statskontoret (2017). *Förtroende för staten – förvaltningspolitiska utvecklingsområden och prioriteringar 2017 – 2018*.

En intervjuad polis som arbetar i norra Sverige beskriver det så här:

Man kan se samma parametrar lite grann som strukturen i utsatta områden söderut där man sköter saker och ting själv. Lite så är det ju mindre by du är i om du går norrut i [plats]. Och tilliten till staten, där har staten lite sig själv att skylla. Den bästa servicen som staten har att erbjuda de här glesbygdskommunerna det är Systembolaget. Den statliga servicen funkar i varje litet samhälle. Polisen är näst bäst. Vi har polisstationer i varje kommun. Sen är det inte mycket statlig service. Och det är ju en ganska åldrande befolkning vi har i [plats] som inte har lärt sig att använda it. Vart vänder de sig när de behöver hjälp med Transportstyrelsen, Vägverket, Försäkringskassan? Jo, de kommer till receptionerna hos polisen.

Svårt att hitta och behålla rätt kompetens

Både tidigare studier och våra intervjuer ger en bild av att kommuner på landsbygden ofta har svårare att rekrytera och behålla kompetens än andra kommuner.⁴³ I intervjuerna framkommer att det kan vara svårt att hitta kompetens till kommunala verksamheter och att rekrytera och behålla kommunpolis i landsbygdskommuner, vilket drabbar det brottsförebyggande arbetet.

Svårigheter med kompetensförsörjning på landsbygden hänger i hög grad samman med den demografiska situationen, som bidrar till att utbudet av kvalificerad arbetskraft blir lågt.⁴⁴

Särskilt svårt att rekrytera och behålla poliser på landsbygden

Brå konstaterade 2023 att tillväxten av antalet polisanställda i lokalpolisområden på lands- och glesbygden hade varit lika stor som i övriga lokalpolisområden (med undantag för utsatta områden som hade ökat mer än övriga).⁴⁵ Men polistillväxten i de nio mest glesbefolkade lokalpolisområdena hade bara ökat med 8 procent jämfört med 16 procent i övriga glesbefolkade lokalpolisområden. Samtidigt upplever

⁴³ Tillväxtverket (2020). *Landsbygdens kompetensförsörjning – redovisning till regeringen*.

⁴⁴ Tillväxtverket (2020). *Landsbygdens kompetensförsörjning – redovisning till regeringen*.

⁴⁵ Brottsförebyggande rådet (2023). *Polisens resursfördelning och personaltillväxt. Delredovisning: Utvärdering av satsningen på 10 000 fler polisanställda*.

Polismyndigheten att det är särskilt svårt att rekrytera till glesbygdsområden.⁴⁶

År 2021 granskade polisens internrevision den polisiära närvaron i glesbygd kontra storstad.⁴⁷ Granskningen visade bland annat att ytterligare åtgärder behöver vidtas för att höja statusen på lokalpolisområden som arbetsplats. I en tidigare studie skriver Brå att det är särskilt vanligt att poliser som gjort sin aspiranttjänstgöring i en landsbygdskommun slutar eller byter till en tjänst i någon av de större städerna.⁴⁸ Denna studie visade också att det är svårt att rekrytera mer erfarna poliser till glesbygden.

Flera poliser vi har pratat med bekräftar att det är svårt att hitta personer som vill arbeta en längre tid i små orter på landsbygden, vilket bland annat försvårar för polisen att bygga relationer med lokala aktörer och medborgarna i kommunen.

Svårt att rekrytera utbildad personal till kommunal verksamhet

Unga personer i landsbygdskommuner som vill genomgå en högre utbildning behöver oftast flytta. Det är inte lika vanligt att de återvänder efter avslutad utbildning. En tidigare studie visade att ungefär hälften av alla som lämnat en mindre plats för att utbilda sig valde att flytta hem igen inom fem år efter examen.⁴⁹ I vissa landsbygdskommuner finns välbetalda jobb i gruvorna som inte kräver mer än gymnasieutbildning. Industri-satsningarna i norra delarna av Sverige skapar fler sådana jobb. Det finns exempel på att personal i vård, skola och omsorg lämnar sina tjänster för ett bättre betalt jobb inom gruvnäringen. Enligt ett par intervjupersoner kan detta riskera att ytterligare försvåra möjligheterna att hitta personal till tjänster som kräver högre utbildning, bland annat inom offentlig sektor. Risken är att det generellt kommer att bli allt svårare att bemanna välfärden på landsbygden.⁵⁰

⁴⁶ Brottsförebyggande rådet (2023). *Polisens resursfördelning och personaltillväxt. Delredovisning: Utvärdering av satsningen på 10 000 fler polisanställda.*

⁴⁷ Polismyndigheten (2021). *Granskning av polisiär närvaro i glesbygd/storstad, målkonflikter och prioriteringar.*

⁴⁸ Brottsförebyggande rådet (2013). *Satsningen på fler poliser Vad har den lett till?*

⁴⁹ Bjerke, L och Melander, C. (2016). *De ungas flykt till staden.*

⁵⁰ Sveriges kommuner och regioner (2023). *Vem ska stå för risken? Om omvandlingen till grön industri i Sverige.*

Flera intervjupersoner säger att det kan vara svårt för landsbygds-kommuner att hitta och behålla brottsförebyggande samordnare. Eftersom utbudet av tjänster i det brottsförebyggande arbetet är begränsat finns också en tendens att kommunerna värvar varandras brottsförebyggande samordnare.

Brister i tillståndsgivning, tillsyn och kontroll ökar risken för brott

Flera typer av brott upptäcks i huvudsak genom kontroll och tillsyn från myndigheterna. Ett exempel är miljöbrott som upptäcks genom kommuner och länsstyrelserns tillsyn enligt miljöbalken. I våra intervjuer framkommer att möjligheten att upptäcka miljöbrott försvåras av myndigheternas begränsade resurser för tillsyn. I en uppföljning av 2023 års tillsyn enligt miljöbalken framgår att länsstyrelserna generellt sett har svårt att driva tillsyn i den grad som de bedömer behövs och att det till stor del beror på en generell brist på resurser.⁵¹

I intervjuer med tjänstepersoner på länsstyrelser framkommer att brister i landsbygdskommuners tillsyn och kontroll kan underlätta för oseriösa aktörer att verka på landsbygden. En brottsförebyggande samordnare uttrycker det som att ”kommunens dörrar står vidöppna för kriminella” på grund av avsaknad av kompetens och bristande tillsyn och kontroll. En annan intervjuperson menar att oseriösa aktörer ofta aktivt väljer att rikta in sig på små kommuner eftersom de vet att kontrollerna är sämre.

Tidigare forskning på Brå lyfter fram att det finns en risk att tjänstepersoner inom bland annat kommuner tar beslut i enskilda ärenden på felaktiga grunder, eller underlåter att agera på ett sätt som gynnar bland annat kriminella nätverk.⁵² Man kan exempelvis avvika från regler, rutiner eller arbetssätt, eller undvika att engagera sig i eller uttala sig om vissa frågor. Anställda kan också på grund av oro för eventuella konsekvenser undvika att fatta beslut eller göra mindre noggranna granskningar eller kontroller.

⁵¹ Naturvårdsverket (2024). *Uppföljning av 2023 års tillsyn enligt miljöbalken. Redovisning till regeringen enligt 3 kap. 21 § miljötillsynsförordningen.*

⁵² Brottsförebyggande rådet (2024). *Möjliggörare för kriminella nätverk. Om möjliggörare i kommunal, statlig och privat sektor.*

För lite resurser till tillsyn och kontroll kopplat till alkohol och tobak

Enligt tjänstepersonerna på en länsstyrelse avsätter landsbygdskommunerna ofta för lite resurser och har inte alltid tillräcklig kompetens rörande tillståndsgivning, tillsyn och kontroll kopplat till alkohol och tobak.

Enligt intervjupersonerna saknar tjänstepersoner som arbetar med sådan tillståndsgivning och tillsyn ibland kunskap om aktuell lagstiftning. Det kan resultera i att tillståndsprövningen och kontroll av sökandes lämplighet inte alltid sker på ett fullständigt eller korrekt sätt, vilket kan öka risken för brottslig verksamhet. En intervjuperson beskriver också att det händer att en beslutande nämnd går emot handläggarens förslag och beviljar tillstånd, trots att handläggaren i sin utredning bedömt sökanden som olämplig att inneha tillstånd. En bakomliggande faktor kan, enligt intervjupersonen, vara politikerns strävan att locka företag och därmed fler arbetstillfällen till kommunen. De vanligaste orsakerna till att handläggare vill avslå en ansökan är att sökande har skulder eller betalningsanmärkningar eller att polisen i sitt yttrande, av olika skäl, bedömer sökande som olämplig.

Riksrevisionen konstaterade i en granskning av statens vägledning av kommunal tillsyn bland annat att det fanns brister i tillsynsvägledningen till kommunerna framför allt när det gäller alkoholtillsynen, men även i miljötillsynen.⁵³ En utredning från 2024 la fram flera förslag som syftade till att få ansökningarna om serveringstillstånd för alkohol och försäljningstillstånd att bli mer enhetliga och behandlas lika, oavsett var ansökningarna görs.⁵⁴ Utredningen la också fram förslag om hur handläggarnas kompetens på området kan stärkas.

Svårt att rekrytera rätt kompetens till HVB- och SiS-hem

I våra intervjuer har det framkommit att polisen får lägga mycket resurser på att hantera problem som uppstår vid HVB- och SiS-hem⁵⁵, bland annat rymningar, våld och hot mot personalen och skadegörelser. En polisområdeschef säger att polisen behöver rycka ut i princip varje dag på något som rör HVB- eller SiS-hem. En kommunpolis säger att hemmen kräver

⁵³ Riksrevisionen (2018). *Bädda för bättre tillsyn – statens vägledning av kommunal tillsyn*.

⁵⁴ SOU 2024:23. *En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas*.

⁵⁵ Hem för vård eller boende (HVB) samt ungdomshem som drivs av Statens institutionsstyrelse (SiS-hem).

mycket resurser från polisen genom bland annat samverkansmöten och akuta uttryckningar.

Tidigare granskningar har visat att det finns omfattande brister i vård och behandling på HVB- och SiS-hem, bland annat till följd av att personalen saknar formell kompetens eller förmåga att hantera situationer där allvarliga incidenter uppstår. I genomförda granskningar framgår att det kan vara svårt att rekrytera lämplig arbetskraft till hem som ligger långt från större städer.⁵⁶ Svårigheterna med kompetensförsörjning gör att det riskerar att bli en särskilt stor utmaning att driva sådana institutioner i landsbygdskommuner.

Vi har inte undersökt om problemen kopplade till familje-, HVB- och SiS-hem är större i landsbygdskommuner än i andra kommuner. Men en polisområdeschef menar att landsbygdskommuner idag tvingas ta hand om ett annat typ av klientel än tidigare. I februari 2024 hade ungefär en fjärdedel av de placerade vid SiS-hem med stöd av LVU⁵⁷ en bekräftad eller misstänkt gängkoppling.⁵⁸

Landsbygdskommuner lägger lite tid på brottsförebyggande arbete

Sedan juli 2023 har kommunerna ett lagstadgat ansvar att arbeta brottsförebyggande.⁵⁹ Den nya lagstiftningen har inneburit en stor omställning för kommuner som tidigare inte har prioriterat detta. I Brås enkät om det brottsförebyggande arbetet framgår att var tredje landsbygdskommun lägger mindre än 10 procent av sin arbetstid på förebyggande arbete.

De brottsförebyggande samordnarna i landsbygdskommunerna beskriver ofta i intervjuer att de har många olika roller. Särskilt i mindre kommuner är det vanligt att det brottsförebyggande samordningsuppdraget är

⁵⁶ Institutionen för vård och omsorg (2024). *Våld, hot, övergrepp eller droger på vart fjärde granskat HVB. Iakttagelser i korthet*; Riksrevisionen (2024). *SIS särskilda ungdomshem – brister i statens tvångsvård av barn och unga*.

⁵⁷ Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

⁵⁸ Polismyndigheten (2024). *SIS och HVB-hem. Studie avseende kopplingar till den grovt organiserade brottsligheten*.

⁵⁹ Enligt Lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete (2023:196)

kombinerat med uppdrag att samordna till exempel folkhälso- ANDTS⁶⁰- eller säkerhets- och krisberedskapsfrågor.⁶¹ Att ha ansvar för många olika uppdrag gör det svårare att prioritera det brottsförebyggande arbetet. Så här beskriver en brottsförebyggande samordnare sin roll:

Mitt huvuduppdrag är ju folkhälsosamordnare i kommunen. Sen har jag då fått tillagt olika uppdrag, bland annat ANDTS, Brå, våldsprevention, suicidprevention, jag är barnrättsstrateg, jag har ett uppdrag som någon slags demokratisamordnare, psykiatrisamordnare, jag är ombud för Socialstyrelsen och jag har också ett uppdrag in i det här där vi ska gå över till nära vård.

Sedan 2024 fördelas ett bidrag till kommunerna kopplat till den nya lagen. Bidraget är omkring 21 kronor per invånare, beräknat utifrån 2021 års befolkningsstorlek. Det innebär exempelvis att Sorsele kommun med 2 300 invånare får knappt 50 000 kronor medan Umeå kommun med drygt 130 000 invånare får drygt 2,7 miljoner kronor. Samtliga landsbygdskommuner som vi har varit i kontakt med anser att det statliga bidraget är utformat på ett sätt som missgynnar landsbygdskommuner. De ser också att det finns en risk att pengarna används för andra ändamål eftersom de inte är öronmärkta.

Av Brås enkät till kommunerna framgår att alla landsbygdskommuner utom en samverkar med polisen. Landsbygdskommunerna samverkar något oftare med andra kommuner och med regionen i det brottsförebyggande arbetet jämfört med vad andra kommuner gör. Men samtidigt är det mindre vanligt att de samverkar med civilsamhället och näringslivet. Därutöver har en lägre andel landsbygdskommuner aktuella samverkansöverenskommelser.

Få poliser på stora ytor

Nästan alla poliser vi har pratat med lyfter de långa avstånden och det begränsade antalet poliser som en stor utmaning i det brottsförebyggande arbetet. Förhållandet gör det svårt för polisen att hinna vara synlig på landsbygden. Utryckningstiderna riskerar också att bli långa. I en rapport från 2023 konstaterar Brå att mediantiden för utryckning är högre i

⁶⁰ Alkohol, narkotika, dopning, tobaks- och nikotinprodukter och spel om pengar.

⁶¹ Brottsförebyggande rådet (2024). *Det brottsförebyggande arbetet i Sverige. Nuläge och utvecklingsbehov 2024.*

lokalpolisområden som är glest befolkade (drygt 14 minuter jämför med 8–9 minuter i andra lokalpolisområden).⁶²

Regeringen framhåller i budgetpropositionen för 2018 att Polismyndigheten måste kunna upprätthålla en adekvat polisiär närvaro i hela landet, såväl i storstad som i glesbygd. Flera kommunpoliser vi har intervjuat anser att det är viktigt att upprätthålla en kritisk massa av poliser på landsbygden och säkerställa att det finns polisstationer på landsbygden. I intervjuerna framkommer också att poliser inte alltid upplever att den satsning på fler poliser som har ägt rum i deras kommun märks så tydligt. De menar att det kan bero på att landsbygdskommuner under de senaste årens särskilda händelser har behövt låna ut poliser till storstadsområdena. Detta är dock inget unikt för landsbygdskommuner.

En utmaning för polisen att vara synlig på landsbygden

Alla intervjupersoner framhåller vikten av polisiär synlighet för att upprätthålla ett högt förtroende även på landsbygden. De berättar att många boende på landsbygden känner frustration över att de sällan ser några poliser där de bor. Detta avspeglas även i polisens medborgarlöften i landsbygdskommuner där cirka 35 procent innehåller skrivningar om att den polisiära osynligheten och låga närvaron är ett problem. En genomgång av medborgarlöften för ett urval av andra typer av kommuner visar att det inte i någon av dessa fanns något om polisiär synlighet.

Flera kommunpoliser som vi har intervjuat upplever att de sällan kan vara på plats långt utanför kommunens tätorter och att detta påverkar landsbygdens tillit till polisen negativt. De lite större tätorterna i landsbygdskommunerna tenderar att använda en stor del av polisens resurser eftersom det är där de flesta brott begås.

I intervjuer nämner poliser flera arbetssätt som kan öka närvaron på landsbygden, exempelvis att inrätta polis i beredskap nattetid eller använda sig av mobila poliskontor som kan fungera som komplement till ordinarie poliskontor. Andra sätt kan vara att tillsätta särskilda grupper som arbetar fredat på landsbygden, att stationera polispatruller utanför de större tätorterna och att samverka över lokalpolisområdets eller polisområdets

⁶² Brottsförebyggande rådet (2023). *Polisens resursfördelning och personaltillväxt. Delredovisning: Utvärdering av satsningen på 10 000 fler polisanställda.*

gränser. Det finns också exempel där kommunala aktörer, som räddningstjänst och ordningsvakter, bistår polisen med patrullering i landsbygdskommuner för att minska risken för brott.⁶³

Långa landsgränser att bevaka

Nära 40 procent av landsbygdskommunerna gränsar mot antingen Norge eller Finland. Det finns också landsbygdskommuner som har långa kustlinjer och flera hamnar där båtar från andra länder lägger till. I de här kommunerna finns ofta ett stort utbyte med andra länder i form av gränshandel, arbetspendling och besöksnäring. Gränserna är långa och det finns ett stort antal obemannade gränsövergångar. Det medför av flera skäl särskilda utmaningar i det brottsförebyggande arbetet.

Korta kontaktvägar och god sammanhållning

En majoritet av de vi har intervjuat i landsbygdskommuner tar upp att det inte är lika anonymt på landsbygden som i städerna och att det för med sig både för- och nackdelar för det brottsförebyggande arbetet.

Två fördelar är att kontakt- och beslutsvägarna är kortare och sammanhållningen starkare.

Kontakt- och beslutsvägar är korta inom kommunerna

Kontakt- och beslutsvägarna är ofta korta i små landsbygdskommuner. Det är lätt att samordna de olika förvaltningarna vilket gör att kommunanställda och kommunpolitiker kan vara snabbfotade och fatta snabba beslut. Det är lätt att bygga upp kontaktnät och samarbete mellan olika discipliner inom kommunen.

Tilliten mellan medborgare och yrkesverksamma kan också vara starkare i en kommun där ”alla känner alla”. Exempelvis känner lärarna i en skola ofta alla elever och kan lättare upptäcka om någon är på väg in i kriminalitet. Det kan vara lättare att genomföra en föräldrastödjande insats när medborgarna känner till kommunens personal. Polisen har ofta god kännedom om personer och platser, man vet vilka det är som begår brott, och vilka ungdomar som riskerar att hamna i kriminalitet.

⁶³ Brottsförebyggande rådet (2023). *Kapabla väktare i Norsjö kommun*.

Sammanhållningen mellan medborgarna är starkare på landsbygden

Den stora personkännedomen, ”alla känner alla”, ökar förutsättningarna för att man ska stötta varandra, känna en samhörighet och lita på varandra.⁶⁴ När släkter bor på samma plats i generationer känner man varandra utifrån en stor mängd kontaktytor. Det är enkelt att veta till vem man ska vända sig till för att få hjälp med något. Det innebär också att det finns en indirekt social kontroll som huvudsakligen uppfattas som positiv.

Intervjupersonerna lyfter att sammanhållningen och gemenskapen mellan invånarna på landsbygden, särskilt i små byar, ofta är stark. Det är vanligt att det finns ett aktivt föreningsliv vilket underlättar informationsspridning. I många orter och byar ordnas trygghetsskapande aktiviteter så som grannsamverkan, nattpatruller och byvakter. Allt detta kan vara positivt för det brottsförebyggande arbetet. Men det kan också leda till att det uppstår ryktesspridning som skapar oro hos lokalbefolkningen.

Enskilda händelser kan påverka tryggheten

Även om invånarna på landsbygden generellt är trygga tar några intervjupersoner upp att en känsla av otrygghet snabbt kan uppstå om något allvarligt händer i närområdet. Enskilda händelser kan få stor inverkan på tryggheten under lång tid. En intervjuperson uttrycker det så här:

Det är ofta brott som sker, som kanske inte sker jättefrekvent men som får väldigt stor påverkan på lokalsamhället. Ett sådant exempel kan vara när den lokala handlaren har inbrott till exempel. Det sprids som en löpeld den här oron på bygden. Och nu har brottsligheten även kommit hit så att säga.

Intervjupersoner tror även att medias rapportering av händelser i andra delar av landet kan påverka otryggheten på landsbygden. Det kan skapa en känsla av att problemen i storstaden kommer allt närmare. Detta ligger i linje med att andelen som tror att brottsligheten i samhället över lag har ökat är något högre i landsbygdskommunerna än i övriga kommuner (se kapitel 2). En polisområdeschef uttrycker det så här:

Och varför jag kommer in på trygghetsmätningar det är ju lite grann den här känslan av upplevd otrygghet som till stor del också kommer igenom att man läser och ser nyheter och får den här känslan av att världen krymper. Och där är ju en av våra stora utmaningar.

⁶⁴ Nordström, A (2015). *Glesbygdens förutsättningar att uppmärksamma barn i riskmiljö*.

Tystnadskultur minskar anmälningsbenägenheten

En majoritet av våra intervjupersoner bedömer att det finns ett större mörkertal kopplat till brottslighet på landsbygden jämfört med andra delar av landet. Några brottskategorier som intervjupersonerna nämner i det sammanhanget är trafikbrott, våld i nära relation, dumpning av avfall, jaktbrott och arbetslivskriminalitet. En majoritet av intervjupersonerna säger att det finns en tystnadskultur på landsbygden som leder till att brott inte blir anmälda.

En tidigare studie av Brå visar att det finns flera olika mekanismer bakom tystnaden.⁶⁵ Det kan vara en föreställning om att en anmälan inte kommer att ge önskat resultat, att handlingen inte ses som ett brott, lojalitet eller samhörighet med gärningspersonen, rädsla för hot och våld eller egen vinning och fördelar av brottsligheten.

Sämre tillit kan leda till lägre anmälningsbenägenhet

Som redan nämnt är vår bedömning, utifrån NTU och intervjuer, att förtroendet för rättsväsendet är lägre på delar av landsbygden.

En återkommande synpunkt från våra intervjupersoner är att det bristande förtroendet för rättsväsendet bidrar till lägre anmälningsbenägenhet på landsbygden och därmed ett större mörkertal när det gäller brottsligheten. När medborgarna har låga förväntningar på att en anmälan ska få någon effekt så riskerar anmälningsbenägenheten att bli lägre.

En polis uttrycker sig så här:

Det är ju nästan att de ska ha skett ett mord för att man ska höra av sig, om det inte är en stöld och man behöver ha ut försäkringspengar. Det krävs ganska mycket innan de ringer polis.

Näringslivet är, enligt några intervjupersoner, särskilt dåliga på att anmäla. Det tycks vara ett generellt problem över hela landet. I en kartläggning från Svenskt Näringsliv framgår att bara 31 procent av företagen i Sverige polisanmäler samtliga brott som de utsätts för.⁶⁶ Den främsta orsaken är, enligt kartläggningen, att företagen upplever att en polisanmälan sällan

⁶⁵ Brottsförebyggande rådet (2019). *Tystnadskulturer - En studie om tystnad mot rättsväsendet*.

⁶⁶ Svenskt Näringsliv (2024). *Brottsbarometern 2024*.

leder till någon åtgärd eller att brottet eller brotten inte bedöms som tillräckligt allvarliga.

Den sociala kontrollen kan också ha negativ inverkan

Den större sociala kontrollen på landsbygden kan också ställa till med problem för arbetet med att förebygga, förhindra och lagföra brott. En majoritet av intervjupersonerna menar att det kan vara svårt att anmäla någon man bor nära eller känner. Även för tjänstepersoner kan den sociala kontrollen vara en utmaning, exempelvis när socialsekreteraren behöver göra en orosanmälan rörande ett barn som går i samma klass som det egna barnet. På samma sätt kan det vara svårt för en polis att ingripa mot personer i den egna kommunen. Oftast känner alla till den lokala polisen och sannolikheten är hög att poliser träffar på personer privat som de har haft att göra med i jobbet.

Enligt företrädare för en länsstyrelse händer det också att små landsbygds-kommuner tummar på rättssäkerheten och hittar egna lokala lösningar i samband med tillståndsgivning. Handläggare kan motivera detta med att de känner personerna som söker tillstånd och att det därför känns obekvämt att utföra kontrollen, eller att de inte känner till att det finns någon kriminalitet i deras kommun. Tidigare studier har visat att kommunanställda och förtroendevalda ibland kan tillämpa denna form av själv censur som en följd av oro och rädsla för att utsättas för otillåten påverkan.⁶⁷ När det gäller systemhotande aktörers försök att påverka verksamhetsbeslut så är handläggare och inspektörer som tar beslut om tillstånd och utövar tillsyn generellt särskilt utsatta för otillåten påverkan. De är också särskilt sårbara för att utsättas för otillåten påverkan från organiserad brottslighet, inklusive organiserad ekonomisk brottslighet.

Det finns en tendens att acceptera viss typ av brottslighet

I våra intervjuer framkommer att invånare på landsbygden ibland har en tendens att ”se mellan fingrarna” på vissa typer av brott. Det kan bland annat bidra till att vissa typer av brott på landsbygden blir norm, som exempelvis olovlig körning, brott mot strandskyddsbestämmelserna och jaktbrott. Det tycks ibland ha vuxit fram en tillåtande kultur där invånare ute i mer avlägsna byar tycker att vissa typer av brott kan accepteras och att

⁶⁷ Brottsförebyggande rådet (2025). *Otillåten påverkan från kriminella och extremistiska grupperingar. Påverkansförsök mot förtroendevalda och kommunal förvaltning*

polisen inte ska lägga sig i. En förklaring är att upptäcktsrisken bedöms som mycket låg, en annan att man helst inte anmäler en person man har en relation till. En intervjuad polis uttrycker det så här:

Byar kan ha sin egen kultur. Du har [plats] kommun som är väldigt, väldigt speciell. Där har du [plats] med deras kultur sen har du byarna norr om [plats] där du har det parallella, att man sköter det inom byarna. Det är inte mycket som sipprar fram. Det är inte så att någon ringer från [plats] och anmäler en rattfylla till oss. // Där är inte kutymen att man ringer polisen om något händer utan då ska det ha hänt något väldigt graverande.

Det kan exempelvis bli norm att köra fyrhjuling på barmark trots att det är förbjudet, eller att köra bil eller skoter påverkad. En polis gav som exempel att när föräldrar kör påverkade så kan det bli allmänt accepterat att även barnen gör det. Att inte anmäla kan bli en oskriven regel eftersom en anmälan kan få stora negativa konsekvenser för personen som anmäls och dessutom orsaka dålig stämning i byn. Trafikregler kan också ses som ett hinder snarare än säkerhetsåtgärd när bilen är det huvudsakliga transportmedlet som står till buds.

Avsaknad av acceptans för lagstiftning kan vara en annan orsak till att en viss typ av brottslighet tenderar att normaliseras. Enligt en person som arbetar med tillsyn av jakt finns sådana tendenser på vissa ställen på landsbygden kopplat till lagstiftningen om jakt på varg. Där varg finns kan invånarna känna sig utsatta, dels på grund av allmän oro över att ha varg nära, dels för att den egna jakten av annat vilt påverkas negativt. Den upplevda utsattheten står dessutom i kontrast till de påföljder som grova jaktbrott kan ge. Det kan därför vara svårt att acceptera den lagstiftning som finns för jakt på varg.

Särskild utsatthet för den samiska befolkningen

I landsbygds kommunerna i norra Sverige finns en stor samisk befolkning. Samernas traditionella område, Sápmi, sträcker sig över norra Norge, Sverige, Finland och delar av Ryssland. I dag bor samer i hela Sverige, men flest finns i Norrbotten, Västerbotten och längs Jämtlands fjällkedja.

Brå har i en studie från 2024 visat att hat mot samer förekommer i flera typer av miljöer och kontexter.⁶⁸ Samer inom rennäringsen är särskilt utsatta för hatbrott. Konkurrerande näringar, som lyfter fram motsättningarna

⁶⁸ Brottsförebyggande rådet (2024). *Hatbrott mot samer*.

mellan samer som urfolk och minoritet å ena sidan, och majoritetsbefolkningen å andra sidan, skapar konflikter inom Sápmi. Detta gäller särskilt inom områden som vattenkraft, vindkraft och mineralutvinning.

Hatbrott mot samer sker ofta i små samhällen där ”alla känner alla” och gärningspersonen ofta är någon den drabbade känner. Brotten skapar otrygghet i den samiska befolkningen, båda bland dem som blivit utsatta och av vetskap om att andra blivit drabbade.

Polisen har svårt att prioritera dessa brott på grund av de ofta handlar om brott med låga straffvärden, som skett på avlägsna platser. Det gör att samer ofta upplever att brotten inte tas på allvar. Brå betonar vikten av att inkludera hatbrott mot samer i lokala lägesbilder och föreslår att en särskild specialistgrupp inrättas i polisregion Nord för att bättre hantera dessa demokratihotande brott.

En studie från 2024 visar att samiska kvinnor är utsatta för våld i minst samma omfattning som andra kvinnor i Sverige och att våld mot samiska kvinnor är ett allvarligt samhälls-, jämställdhets- och hälsoproblem.⁶⁹ Studien visar att bristande jämställdhet, lojaliteten mot samiska män samt rädslan att skada det samiska samhället är bidragande orsaker till problemet.

⁶⁹ Brandén. J. m.fl. (2024). *Väld mot samiska kvinnor*.

4. Brott som är förhållandevis vanliga

Som framgår av kapitel 2 är antalet anmälda brott per 100 000 invånare på en övergripande nivå lägre i landsbygdskommunerna. Men det finns brottslighet som på olika sätt utmärker sig på landsbygden. Vi beskriver detta i kapitlen 4–6.

I det här kapitlet redogör vi för trafikbrott, stölder och våld i nära relation – tre brott som är relativt vanliga i alla typer av kommuner. Antalet trafikbrott per 100 000 invånare är högst i landsbygdskommunerna. Vissa stöld- och tillgreppsbrott är vanligare på landsbygden och får konsekvenser för bland annat jord- och skogsbrukare där. Förekomsten av våld i nära relation är ungefär lika stor oavsett var i landet man bor.⁷⁰ Men det finns förhållanden på landsbygden som försvårar arbetet med att förebygga dessa brott.

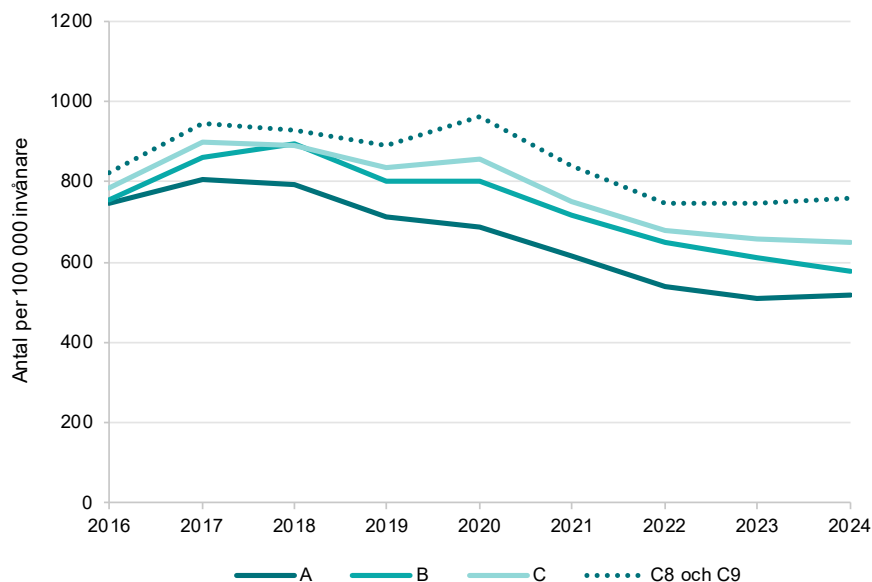
Redovisningen i det här kapitlet bygger främst på intervjuer med poliser, brottsförebyggande samordnare och experter, men även på anmälningsstatistik.

Fler trafikbrott anmäls på landsbygden

Trafikbrott är den enda brottskategori där antalet anmälda brott per 100 000 invånare är högre i landsbygdskommunerna än i andra kommungrupper. År 2024 anmäldes 756 trafikbrott per 100 000 invånare i landsbygdskommunerna jämfört med 514 i kommungrupp A.

⁷⁰ Brottsförebyggande rådet (2024). *Brott i nära relation. Kartläggning av utsatthet under 2022 och under livstiden.*

Figur 11. Antal anmälda brott mot trafikbrottslagen per 100 000 invånare åren 2016–2024, uppdelat på kommungrupp.

Antalet anmälda trafikbrott är till stor del ett resultat av polisens spanings- och ingripandeverksamhet.⁷¹ I våra intervjuer med kommunpoliser framkommer att polisen på landsbygden har möjlighet att prioritera trafikbrott om brottsligheten i kommunen i övrigt är låg. I kommuner med stor besöksnäring ökar dock trafikmängderna under vissa perioder av året, vilket ökar behovet av trafikövervakning. Exempelvis får många landsbygdskommuner i norra Sverige kraftigt ökad trafik under sport- och påsklovsveckorna.⁷² Detta återspeglas även i anmälningsstatistiken där landsbygdskommuner med besöksnäring (C9) har 26 procent fler anmälda trafikbrott 2024 jämfört med landsbygdskommuner utan besöksnäring (C8). Med tätare trafik och vägar som bitvis är i dåligt skick ökar olycksriskerna. Bilberoendet är också större på landsbygden. Det finns fler personbilar i trafik per 1 000 invånare i landsbygdskommunerna än i övriga kommungrupper, och man åker betydligt mer bil på landsbygden än i övriga delar av landet. År 2023 var den genomsnittliga färdlängden med bil

⁷¹ Brottsförebyggande rådet (2024). 2023 Anmälda brott. Slutlig statistik.

⁷² M Sverige (2022). Stor olycksrisk inför årets sportlov – så bilar du säkert.

per person och dag 50 kilometer i C9 och 35 kilometer i C8, jämfört med i genomsnitt 22 kilometer i hela landet.⁷³

Landsbygdskommunerna har haft flest anmälda trafikbrott under hela perioden 2016–2024. Från 2020 har trenden varit nedåtgående för samtliga kommungrupper. Men sedan 2022 ses en ökning av trafikbrotten i kommungrupp C9 samtidigt som de minskat något eller legat relativt stabilt i övriga kommungrupper. Med stora ytor och förhållandevis få poliser på landsbygden är upptäcktsrisken låg och tröskeln för att begå trafikbrott därför troligen lägre.

Olovlig körning och smitning från trafikolycka är vanligast

De vanligaste brottstyperna bland de anmälda trafikbrotten är olovlig körning och smitning från trafikolycka, vilka tillsammans stod för 66 procent av alla anmälda trafikbrott under 2024. Landsbygdskommunerna har haft det högsta antalet anmälda brott per 100 000 invånare inom båda dessa brottstyper under hela den studerade perioden. Samma förhållande gäller för anmälningar om rattfylleri. Ett par kommunpoliser lyfter att det finns problem med olovlig körning och rattfylleri och att dessa brott inte alltid tas på allvar av invånarna på landsbygden.

Tillåtande av olovlig körning⁷⁴ är också mer vanligt i förhållande till befolkningmängden i landsbygdskommunerna än i övriga kommungrupper. Anmälningarna är dock få, det handlar om cirka 15 anmälningar per 100 000 invånare och år i landsbygdskommunerna.

Trafikbrott skapar otrygghet

I våra intervjuer med brottsförebyggande samordnare och kommunpoliser framkommer att trafikbrott orsakar otrygghet. Höga hastigheter i kombination med dålig belysning och avsaknad av gång- och cykelvägar skapar mycket oro, inte bara när det gäller biltrafik utan även kopplat till bland annat fyrhjulingar och snöskotrar.

⁷³ Trafikanalys. *Den nationella resvaneundersökningen*: <https://www.trafa.se/transportmonster/RVU-Sverige/250508>.

⁷⁴ Brottet innebär att någon uppsåtligt eller av oaktsamhet tillåter annan att föra ett fordon som denne inte är berättigad till att föra (3 § 3 och 4 st Lag om straff för vissa trafikbrott)

Av landsbygds kommunernas medborgarlöften framgår att trafikbrott är något som medborgarna på landsbygden vill att polisen ska prioritera, en önskan som också är kopplad till efterfrågan på en mer synlig polis.

A-traktorerna är en utmaning i många kommuner

En majoritet av våra intervjupersoner tar upp att deras kommun har eller har haft problem kopplade till motorburen ungdom, och speciellt A-traktorer. Samtidigt framkommer att en majoritet av de ungdomar som kör A-traktor sköter sig och inte orsakar några problem.

Motorintresset är stort på landsbygden och A-traktorer utgör ett viktigt transportmedel för många ungdomar. Antalet A-traktorer och mopedbilar totalt i hela landet har mer än fördubblats sedan 2019.⁷⁵ År 2024 var antalet A-traktorer och mopedbilar per 1 000 invånare 16,3 i landsbygds kommunerna och 9,1 i genomsnitt i övriga kommungrupper. En del av förklaringen till den kraftiga ökningen av A-traktorer är att det sedan juli 2020 är enklare att bygga om modernare bilar till A-traktorer.⁷⁶

I takt med att A-traktorerna har blivit fler har också olyckor där A-traktorer är inblandade ökat. De nya reglerna som kom 2020 har också gjort det lättare att manipulera A-traktorerna så att de kan köras i högre hastighet än tillåtet.⁷⁷ Långsamtgående A-traktorer kan också orsaka köbildning med farliga omkörningar som följd.

I syfte att öka säkerheten för A-traktorer infördes år 2023 krav på säkerhetsbälte och att det endast får sitta en person per plats. Flera nya regler kan komma att införas 2025, bland annat för att göra det enklare att kontrollera om en A-traktor har manipulerats.⁷⁸

Det förekommer att motorburen ungdom stör och skräpar ned

Intervjupersonerna tar främst upp problem med att en del motorburna ungdomar samlas på specifika platser, spelar hög musik och ”bränner däck”. Detta kan vara väldigt störande för de som bor i närheten, och kan

⁷⁵ Trafikanalys: <https://www.trafa.se/vagtrafik/fordon/>. Fordon i län och kommuner. 250410.

⁷⁶ Nationella trafiksäkerhetsförbundet: <https://ntf.se/konsumentupplysning/a-traktor/>. 250410.

⁷⁷ Nationella trafiksäkerhetsförbundet: <https://ntf.se/konsumentupplysning/a-traktor/>. 250410.

⁷⁸ Transportstyrelsen (2024). *Förslag till ändring i Transportstyrelsens föreskrifter om ändring i Vägverkets föreskrifter (VVFS 2003:19) om bil ombyggd till traktor och bil ombyggd till motorredskap klass II.*

exempelvis leda till att de inte kan ha fönstret öppet eller har svårt att sova om nätterna. I medborgardialoger och trygghetsmätningar framkommer också att motorburen ungdom kan skapa en känsla av otrygghet.

Enligt några kommunpolisier vi har intervjuat så kan det förekomma mycket alkohol, nedskräpning och skadegörelse vid stora sammankomster med motorburen ungdom. Sådana träffar kan ibland också locka till sig individer med kriminella intressen. En av poliserna uttrycker det så här:

Den stora folkmängden lockar folk med mer kriminella intressen. Man börjar sälja saker, sexuella tjänster, narkotika, alkohol, våldsbrott osv. Det blir som en festival för ungdomar men utan kapabla väktare.

Samtidigt säger en annan polis om motorburen ungdom i kommunen:

"... dom samlas någonstans, är jättetrevliga, skapar inga problem, och sen åker dom hem. Dom är på öppna ytor där dom får vara. Det är en liten klick som dricker, kör folk i baksätet, trimmar sina bilar ..."

Många olika åtgärder kan krävas för att komma åt problemet

I många landsbygdskommuner har polisen och kommunen arbetat aktivt med problemen kring motorburen ungdom, men de är inte alltid enkla att förebygga. Ungdomarna vill ha en plats där de kan samlas och utöva sitt gemensamma intresse. En polis beskriver svårigheterna så här:

Det är svårt. Ungdomarna vill ju ha någonstans att vara. Och de vill ju inte vara ute i skogen, de vill ju höras och synas med sina bilar. Men polisen kan ju inte sanktionera platser där man får bryta mot lagen.

I vissa kommuner har man försökt att hitta platser eller sammanhang där motorburen ungdom kan träffas genom att till exempel starta motor- och mekarcaféer samt arrangera utställningar och A-traktorträffar. I flera kommuner har motorburen ungdom involverats i aktiviteter som gynnar lokalsamhället, till exempel i grannsamverkan och i hemtjänsten.

En kommunpolis lyfter vikten av att inte hamna i en situation där det blir ett "vi och dom". En polisområdeschef beskriver hur de arbetar för att komma åt problemen:

Det går inte att bara vara rent repressiv för att bli av med det. Man måste jobba med många olika faktorer bland annat genom att kommunen är med på banan och kanske skyltsättning och allt vad det kan vara. Det är en mångfacetterad verktygslåda som krävs. Den är svårhanterad vill jag påstå.

Det är enligt de poliser vi har intervjuat också viktigt att informera både ungdomar och vårdnadshavare om regler och påföljder om dessa inte följs. Polisen har till exempel möjlighet att bötfälla personer för onödig och störande körning. Sedan 2021 kan böter också utdelas för förargelseväckande beteende när personer spelar störande hög musik från fordonet. Brå har sammanställt en lista över brottförebyggande åtgärder kopplat till motorburen problematik. Den handlar exempelvis om att försvåra för motorburen ungdom att vistas på en viss plats genom att stänga av gator, anordna grannsamverkan och nattvandring samt att informera om lagar och regler.⁷⁹

Vissa typer av stölder får stora konsekvenser

Stöld- och tillgreppsbrott är det klart vanligaste anmälda brottet i samtliga kommungrupper i förhållande till befolkningens mängden. Landsbygdskommuner drabbas i högre grad av stölder av vissa sorters fordon, utrustning, diesel och av inbrott i fritidshus. Stölder av gps-utrustning är ett sådant exempel. En majoritet av våra intervjupersoner tar upp att deras kommuner har, eller har haft, problem med den här sortens brottslighet. Stölderna får stora konsekvenser för både näringsidkare och privatpersoner på landsbygden.

Stölder av diesel ur tankar och arbetsfordon

Under hela perioden 2016 till 2019 har dieselstölder varit mest vanliga i landsbygdskommunerna som då hade i genomsnitt 70 anmälningar per 100 000 invånare. Mellan 2019 och 2024 har dieselstölderna minskat, bortsett från en tillfällig ökning 2022. År 2024 anmäldes ungefär lika många dieselstölder i landsbygdskommunerna som i kommungrupp B och C, cirka 25 per 100 000 invånare, jämfört med bara knappt 10 i kommungrupp A. En av flera tänkbara förklaringar till fluktuationerna i dieselstölder är att de är kopplade till dieselpriset. Dieselpriset steg mycket mellan 2021 och 2022 för att därefter sjunka kraftigt.⁸⁰

⁷⁹ Brottsförebyggande rådet: <https://bra.se/amnen/trafikbrott-och-motorburen-problematik#h-Artiklar>. 250429.

⁸⁰ Teknikens värld (2024): <https://teknikensvarld.expressen.se/nyheter/konsument/sa-mycket-har-bensin-och-diesel-kostat-senaste-tio-aren-pa-riktigt/>. 250508.

Enligt intervjuade poliser är ett vanligt tillvägagångsätt vid dieselstöld att slanga diesel, antingen från farmartankar⁸¹ vid vägbyggen och ute i skogen intill skogsmaskiner, eller från arbetsfordon och tankar på åkrar och gårdsplaner.

Stöld av navigationsutrustning från arbetsfordon

I våra intervjuer har det framkommit att det är vanligt med stöld av gps-utrustning från olika typer av arbetsfordon på landsbygden. Enligt statistik från Polismyndigheten ökade antalet anmälda gps-stölder från lantbruksmaskiner kraftigt år 2023 och uppgick då till nära 230 stycken. Sedan dess har antalet minskat till ungefär samma nivå som 2022 (cirka 80 stölder per år). Det är svårt att veta vad nedgången beror på men enligt en polis som arbetar med gps-stölder är några tänkbara förklaringar att polisen har blivit bättre på att gripa och lagföra de som begår stölderna och att lantbrukarna i högre utsträckning vidtar åtgärder för att skydda sin egendom. Sammantaget kan det därför ha blivit mindre lockande för brottsnätverken att rikta in sig på denna typ av stöldgods. Vårt att notera är dock att det också förekommer stölder av gps-utrustning från flera andra typer av arbetsfordon, till exempel skogsmaskiner och fordon vid vägbyggen. Vi har emellertid inte fått tillgång till statistik om sådana stölder.

Flest gps-stölder från lantbruksmaskiner har de senaste åren skett i region väst och syd samt i området mellan Vänern och Vättern.⁸² Det betyder att sådana stölder troligen är mer vanliga på landsbygden i andra kommuner än de som SKR definierar som landsbygdskommuner. Det beror sannolikt på att det inte finns lika mycket jordbruk i utpräglade landsbygdskommuner.

Stöld av traktorer, snöskotrar och fyrhjulingar

Stölder av snöskotrar, fyr- och tvåhjulingar, dumprar och traktorer är vanligare på landsbygden i förhållande till befolkningsstorleken. De flesta poliser och brottsförebyggande samordnare som vi har intervjuat bekräftar att kommunen har problem med stölder av arbetsfordon.

⁸¹ Större bränsletank som används för att lagra diesel eller andra drivmedel. Tanken är oftast placerad utomhus och kan vara både fast installerad och flyttbar.

⁸² Källa: Förundersökningsledaren i en arbetsgrupp i polisregion Syd som arbetar för att minska stölder som begås av internationella brottsnätverk, med särskild inriktning på gps-utrustning.

Antalet stölder har fluktuerat i alla kommungrupper åren 2016–2024 men har under hela perioden varit flest i landsbygdskommunerna. År 2024 låg antal anmälningar på en lägre nivå än 2016 i alla kommungrupper utom i B där antalet anmälningar är oförändrat. Landsbygdskommunerna hade 24 anmälningar per 100 000 invånare år 2024 vilket kan jämföras med mellan 15 och 18 för övriga kommungrupper.

Antalet snöskotrar totalt i landet har nästan fördubblats mellan 2016 och 2024, från cirka 55 000 till drygt 110 000 snöskotrar.⁸³ Det totala antalet terränghjulingar har också ökat men inte lika mycket, från drygt 40 000 i trafik år 2016 till drygt 60 000 i trafik i oktober 2024. Det finns betydligt fler traktorer, snöskotrar och terränghjulingar i förhållande till befolkningmängden i landsbygdskommunerna jämfört med övriga kommungrupper. Det kan vara en bidragande orsak till det större antalet anmälda stölder där.

Inbrottsstölder i fritidshus

I förhållande till befolkningmängden anmäls betydligt fler inbrottsstölder ur fritidshus i landsbygdskommunerna än i övriga kommungrupper. Så har det sett ut under hela den studerade perioden (2016–2024). År 2024 anmäldes 74 inbrottsstölder per 100 000 invånare i landsbygdskommunerna jämfört med 20 i kommungrupp B och 9 i kommungrupp A. Antalet stölder per 1 000 fritidshus var år 2024 dock högst i kommungrupp A (5,2) och lägst i landsbygdskommunerna C8 och C9 (2,8).⁸⁴

Internationella brottsnätverk ligger ofta bakom stölderna

Enligt våra intervjupersoner är det ofta internationella brottsnätverk från Östeuropa som ligger bakom stölderna på landsbygden. I en rapport om bostadsinbrott från Brå framgår att nätverken vanligtvis ägnar sig åt bostadsinbrott, men även stölder av jordbruksutrustning, bildelar, båtar, båtmotorer med mera förekommer.⁸⁵ Deras brottslighet brukar vara

⁸³ Transportstyrelsen: <https://www.transportstyrelsen.se/sv/om-oss/statistik-och-analys/statistik-inom-vagtrafik/fordonsstatistik/>. 250410.

⁸⁴ Statistiska centralbyrån: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/boende-bebyggelse-och-mark/bebyggelseomraden/fritidshusomraden/>. 250410.

⁸⁵ Brottsförebyggande rådet (2024). *Bostadsinbrott. Utveckling, karaktär och polisens hantering.*

välplanerad och sofistikerad. Utförarna reser med olika identiteter, byter registreringskyltar och döljer sina spår väl. Polismyndigheten uppskattar att ungefär 90 procent av stölderna av bilar, bildelar, båtmotorer och jordbruksmaskiner i Sverige begås av internationella brottsnätverk.⁸⁶

Intervjupersonerna beskriver hur nätverken är mycket mobila och kan verka ostört över stora ytor på landsbygden där de lättare kan undgå upptäckt. De kan komma över stora mängder stöldgods genom inbrott i förråd, garage, lador och fordon. De har ibland spanare som åker runt på landsbygden i Sverige i förväg för att kartlägga var det finns maskiner och utrustning att stjäla. Väl på plats kan gärningspersonerna bo ett par nätter eller ett par veckor på samma plats och sedan åka vidare för att begå stölder i ett annat område. Ofta sker stölderna nattetid. För att hantera och transportera stöldgodset använder sig nätverken ofta av etablerade verksamheter, till exempel åkerier och förrådsföretag, som först gömmer och sedan transporterar stöldgodset ut ur landet.

Enligt flera poliser som vi har intervjuat så är det även lokala gärningspersoner som begår stölderna. De är ofta kända av polisen och det är vanligt att de finansierar ett missbruk med stölderna.

Stölderna kan få stora konsekvenser för de som drabbas

De maskiner och den utrustning som stjäls har höga värden och kan säljas på en andrahandsmarknad. I intervjuer framkommer att stölderna främst drabbar jord- och skogsbruk, hantverkare och butiker. Stölderna kan få stora konsekvenser för näringsidkare på landsbygden. Många företagare drabbas när utrustning försvinner, bland annat genom driftsstopp vid stöld av gps-utrustning.⁸⁷ För en lantbrukare kan det vara förödande att drabbas av stölder som gör att exempelvis en traktor inte kan användas. En polis beskriver konsekvenserna av gps-stölder:

⁸⁶ Prop. 2024/25:129. *Skärpta åtgärder mot utförelse av stöldgods*.

⁸⁷ Hushållningssällskapet: <https://hushallningssallskapet.se/hushallningssallskapet-halland/regionala-verksamheter/forebygg-brott-pa-landsbygden/>. 250410;

Länsförsäkringar (2023): <https://www.lansforsakringar.se/stockholm/privat/om-oss/press-media/nyheter/465255/>. 250515.

Den här utrustningen är väldigt viktig för jordbruken. Den är egentligen en grundförutsättning för att de ska kunna bedriva ett effektivt lantbruk som verkligheten ser ut i dag. Det är också något som vi klassar som samhällsviktig verksamhet, det slår ju ut produktion av grödor och lantbruksvaror. Det är allvarlig brottslighet och det är också därför vi har fäst blicken på det från polisens sida.

Vid stöld av diesel är det inte bara förlusten av dyrbart bränsle som är problematiskt utan även att maskiner och fordon förstörs när tjuvar bryter, borrar och sågar sönder farmartankar och fordon.

Även privatpersoner drabbas, bland annat genom inbrott i fritidshus och stölderna av snöskotrar och fyrhjulingar. Skoteråkning är en viktig del av många fritid på landsbygden och stölderna får därför negativa konsekvenser för många enskilda individer. Även fyrhjulingar är populära fritidsfordon men används även som arbetsredskap för skogsarbete, jordbruk och jakt. Att få sin fyrhjuling stulen kan därför leda till dyra avbrott i näringsverksamhet.

I intervjuerna framkommer att stölderna skapar mycket oro och obehag hos de som drabbas. Många upplever det som en stor kränkning att någon har varit inne i det egna hemmet eller ladugården. Stölderna kan också få stora ekonomiska konsekvenser för den enskilde. Så här beskriver en polis situationen för många av de lantbrukare och småföretagare på landsbygden som de möter:

...de lever ofta på marginalerna i sina företag, det är inte så att de har ett överflöd av pengar på banken. Bli de bestulna på en farmartank med 1 kubik diesel så kan det vara 20 000–25 000 kronor. Och när de redan lever på marginalerna så är det oerhört mycket pengar för den enskilde. [...] Vi har flera exempel på människor som har fått sälja sina företag eller faktiskt gått i konkurs för att de inte har råd att betala de här kostnaderna som ha blivit.

Det faktum att stöldgodset normalt snabbt förs ut ur landet innebär att målsägandenas förutsättningar att få tillbaka det stulna är begränsad.

Polisen konstaterar att det stjäls maskiner, maskindelar, drivmedel, verktyg och dyr gps-utrustning med mera för stora belopp i Sverige.⁸⁸ Enligt försäkringsbranschen uppgår värdet av det stöldgods som förs utomlands

⁸⁸ Polismyndigheten m.fl (2020). *Slutredovisning av regeringsuppdrag. Uppdrag till Polismyndigheten, Tullverket och Kustbevakningen att förstärka bekämpningen av internationella brottsnätverk som begår tillgreppsbrott i Sverige (Ju2018/00991/PO)*,

till uppskattningsvis omkring 1,5 miljarder kronor per år.⁸⁹ Regeringen la 2025 fram ett förslag om att införa ett nytt brott – utförselhäleri – som kriminaliserar utförsel av stöldgods.⁹⁰ Förslaget syftar till att försvåra för internationella stöldligor. Det nya brottet ska ingå i Tullverkets direkta brottsbekämpning.

Våld i nära relation är särskilt utmanande

Den senaste nationella kartläggningen av brott i nära relation visar att utsattheten är utbredd i samhället. Förekomsten av brott i nära relation är ungefär lika stor oavsett var i landet man bor.⁹¹

Både svensk och internationell forskning visar dock att våld som sker i en nära relation på landsbygden ofta är grövre och mer frekvent än i städerna.⁹² Den som utsatts för våld väntar ofta längre med att göra en polisanmälan. Detta kan bland annat förklaras av att utsatta på landsbygden har svårare att få hjälp och stöd eftersom de ofta har ett längre avstånd till närmaste polisstation, vårdcentral, socialtjänst eller kvinnojour. Det kan ta flera timmar för en person som bor på landsbygden att ta sig till en kvinnojour eller ett sjukhus för att dokumentera sina skador. Dessutom har en majoritet av kvinnojourerna i Norrbotten stängt sina skyddade boenden eftersom de inte uppfyller de nya krav som infördes i april 2024 på privata aktörer som yrkesmässigt bedriver skyddade boenden.⁹³

Därutöver riskerar skyddsåtgärder kring våldsutsatta att bli verkningslösa på små orter. Exempelvis kan det vara svårare att efterfölja ett kontaktförbud när det bara finns en närbutik, en busshållplats eller en skola. Avstånden gör också att det kan ta lång tid för polisen att komma vid ett pågående övergrepp. När det är långt mellan hus och grannar finns det färre som kan uppmärksamma pågående våld och den utsatta lämnas mer åt sig själv.

⁸⁹ Prop. 2024/25:129 sid 28. *Skärpta åtgärder mot utförsel av stöldgods.*

⁹⁰ Prop. 2024/25:129 *Skärpta åtgärder mot utförsel av stöldgods.*

⁹¹ Brottsförebyggande rådet (2024). *Brott i nära relation. Kartläggning av utsatthet under 2022 och under livstiden.*

⁹² Ceccato, V (2016). *Rural crime and community safety*; Larsson, A-K. m.fl. (2023). *Att bedöma och hantera risk för våld i nära relation i gles- och landsbygd.*

⁹³ Inspektionen för vård och omsorg: <https://www.ivo.se/aktuellt/nyheter/2023/skyddat-boende-tillstandspliktigt-den-1-april-2024/>. 250429; Dagens nyheter: <https://www.dn.se/sverige/skyddade-boenden-laggs-ner-risk-att-kvinnor-stannar-i-valdsamma-relationer/>. 250420.

En majoritet av intervjupersonerna lyfter att anmälningsbenägenheten kan påverkas negativt av att de som bor på landsbygden ofta känner varandra. Det kan också göra att man undviker att kontakta kvinnojouren eller socialtjänsten. Samtidigt menar någon att det faktum att man känner varandra också möjligen kan vara en skyddande faktor. Det kan exempelvis vara en fördel för den brottsutsatta att kunna ha kontakt med samma poliser och socialsekreterare. Om relationen till dessa är bra kan det kännas tryggare att söka hjälp. Å andra sidan kan det få motsatt effekt om relationen är dålig.

En brottsförebyggande samordnare som arbetar i en landsbygdskommun säger så här:

Jag tror att det [avser våld i nära relation] mörkertalet är större ute i byarna. Det finns ju två sidor av det. Dels så kanske det inte är så många som ser för man bor långt ifrån varandra. Det är inte så att man bor i flerfamiljshus, man bor i villor. Och sen så känner alla varandra så att det blir en viss skam i att anmäla att jag blir utsatt. För alla tycker kanske att min sambo är så bra och han är kanske väldigt känd. Så jag tror att det gör mycket. Både att man känner varandra väl och att man bor som man bor. Det tror jag gör så att det blir ett stort mörkertal.

Även i forskning har man lyft att kvinnor på landsbygden, av flera olika skäl, är mindre benägna att anmäla våld.⁹⁴ Till exempel skapar långa avstånd en större isolering än i stadsområden.

I intervjuer framkommer att det ibland uppdagas att det finns betydligt fler våldsutsatta kvinnor i kommunen än vad polisen kände till, och att detta blir känt i samband med att kvinnorna kontaktar sjukvården. Ett stort antal intervjupersoner lyfter att våld i nära relation är ett prioriterat område i deras kommun.

Några intervjupersoner i kommuner i Norrbottens och Västerbottens län nämner att det finns en machokultur (destruktiva, negativa maskulinitetsnormer) på vissa delar av landsbygden och att det kan påverka kvinnors trygghet och vilken syn man har på våld och hot mot kvinnor. Machokulturer kan lättare uppstå i traditionellt mansdominerade branscher, som gruv-, stål- och byggbranscherna, som i hög grad finns på landsbygden i norra Sverige. Det finns studier som visar att det finns ett

⁹⁴ Ceccato, V. (2016). *Rural crime and community safety*.

samband mellan normer för manlighet, våld och negativa attityder till jämställdhet.⁹⁵

⁹⁵ Sveriges kommuner och regioner (2021). *Maskulinitet och våldsförebyggande arbete*.

5. Miljö- och jaktbrott

I detta kapitel redogör vi för brott kopplat till miljö och jakt. Sådan brottslighet framstår i anmälningssstatistiken som relativt ovanlig. I våra intervjuer med framför allt länsstyrelsepersonal i län med mycket landsbygd framkommer dock att både jakt- och miljöbrott troligtvis förekommer i större utsträckning än vad statistiken visar. Tidigare utredningar har pekat på att kunskapen om miljöbrottslighet på nationell nivå är begränsad.⁹⁶ Miljöbrottslighet har också blivit en lönsam kriminell verksamhet. Exempelvis har illegal avfallshantering i många fall koppling till ekonomisk brottslighet. Det finns möjlighet till stora förtjänster, risken för upptäckt är liten och påföljderna är milda. Forskningen visar att kostnaden för att bryta mot miljöregler ofta är lägre än de ekonomiska vinster som ett företag kan få av att exploatera miljön.⁹⁷

Enligt tidigare forskning är grov miljö- och jaktbrottslighet koncentrerad till kommuner med landsbygd nära Stockholm, Malmö och Göteborg samt till större kommuner i norra delen av landet.⁹⁸ Ringa miljö- och jaktbrott är koncentrerade till mindre landsbygdskommuner i mitten och norra delen av landet.

Kapitlet bygger i huvudsak på intervjuer med poliser, brottsförebyggande samordnare och experter, men även anmälningssstatistik.

Brott mot miljöbalken är vanligast på landsbygden

Miljöbrottslighet är brott som innebär att någon bryter mot lagar eller regler som ska skydda miljön – naturen, djur- och växtliv, luft, vatten, mark eller människors hälsa. I Sverige regleras miljöbrottslighet främst i miljöbalken (1998:808), men även i annan lagstiftning som exempelvis plan- och bygglagen (2020:900), avfallsförordningen (2020:614) och terrängkörningslagen (1975:1313).

⁹⁶ SOU 2025:14. *En skärpt miljöstraffrätt och ett effektivt sanktionssystem.*

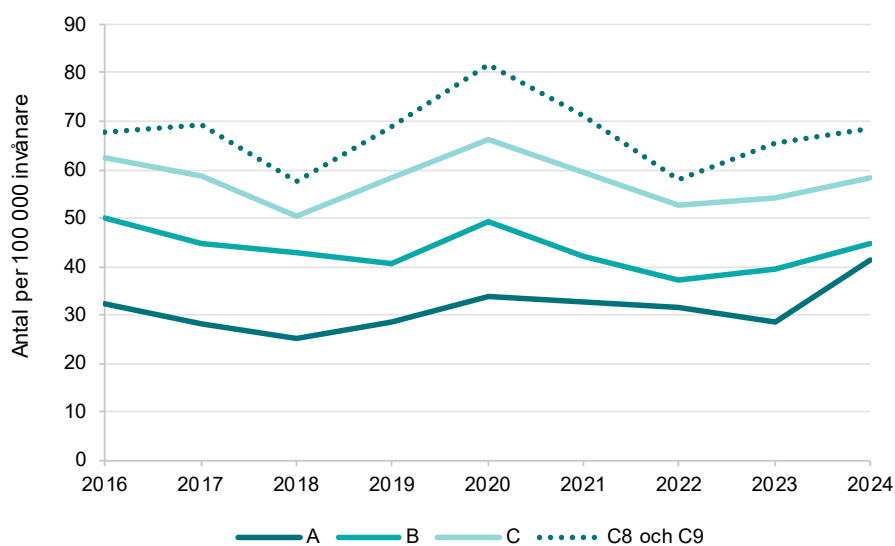
⁹⁷ Stassen, R och Ceccato, V. (2020). *Environmental and Wildlife Crime in Sweden from 2000 to 2017.*

⁹⁸ Stassen, R och Ceccato, V. (2020). *Environmental and Wildlife Crime in Sweden from 2000 to 2017.*

Nyligen har en utredning föreslagit vissa förändringar av miljölagstiftningen, bland annat att det straffrättsliga innehållet ska lyftas ut till en egen lag.⁹⁹ Samtidigt föreslår utredningen att vissa brott ska avkriminaliseras och i stället hanteras inom det förvaltningsrättsliga systemet, exempelvis inom ramen för tillsyn. Andra brott föreslås i stället få en strängare straffskala.

Av anmälningssstatistiken framgår att det totala antalet anmälda brott mot miljöbalken per 100 000 invånare är högre i landsbygdskommunerna jämfört med övriga kommungrupper i Sverige, och har varit det under hela perioden 2016–2024 (se figur 12). Efter en toppnotering av anmälda brott mot miljöbalken år 2020 minskade anmälningarna, men sedan 2022 har de återigen börjat öka (i kommungrupp A först från 2023).

Figur 12. Antal anmälda brott mot miljöbalken per 100 000 invånare åren 2016–2024, uppdelat på kommungrupp.

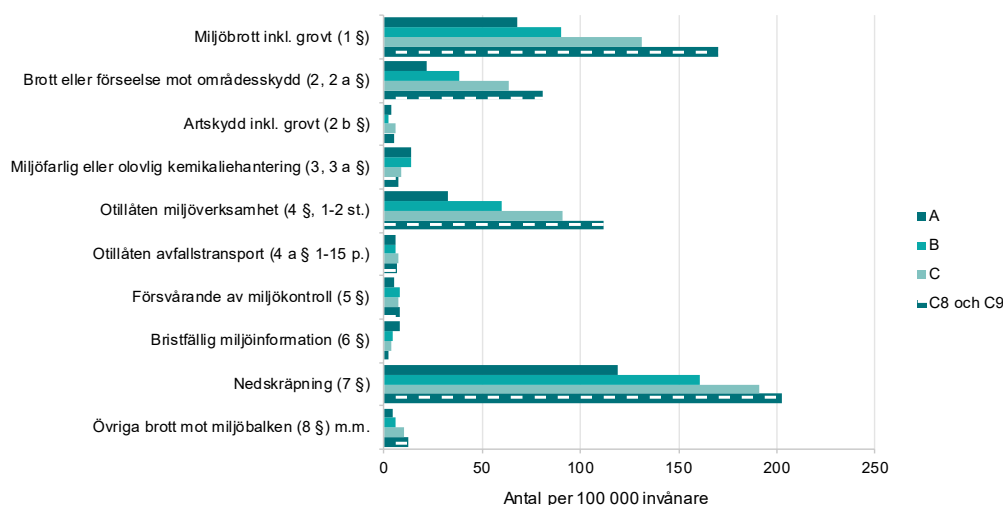
Figur 13 visar antalet anmälningar av olika brott mot miljöbalken i olika kommungrupper. Det vanligaste brottet mot miljöbalken är nedskräpning följt av miljöbrott¹⁰⁰, otillåten miljöverksamhet och brott eller förseelse mot

⁹⁹ SOU 2025:14. *En skärpt miljöstraffrätt och ett effektivt sanktionssystem.*

¹⁰⁰ Här avses inte miljöbrottslighet generellt utan ett av brotten i miljöbalken (29 kap. 1§) som medför – eller riskerar att medföra – att mark, luft eller vatten blir förorenade eller att miljön på annat sätt blir påverkad så att det kan skada djur och växter eller människors hälsa.

områdesskydd. Landsbygds kommunerna (C8 och C9) har det största antalet anmälda brott i förhållande till folkmängden när det gäller alla dessa fyra brottstyper.

Figur 13. Antal anmälda brott mot 29 kap. miljöbalken per 100 000 invånare totalt under åren 2016–2024. Redovisning utifrån brott och kommungrupp.

Mycket av miljöbrottsligheten upptäcks troligen aldrig, än mindre anmäls den.¹⁰¹ De saknar oftast ett tydligt offer, till skillnad från när någon blir rånad eller misshandlad. Brotten upptäcks i huvudsak genom kontroll och tillsyn från myndigheternas sida. Det innebär att ökad kontroll direkt får genomslag i brottsstatistiken. Kommunerna är ansvariga för tillsyn av miljö- och hälsoskydd i sin kommun medan länsstyrelsen utövar tillsyn på regional nivå och över vissa större verksamheter. Polisens roll är att utreda anmälningar om misstänkta brott från tillsynsmyndigheterna.

I intervjuer framkommer att landsbygds kommunernas resurser för att kartlägga, utföra tillsyn av och på andra sätt förebygga miljöbrottslighet ofta är små. Samtidigt har miljöbrottsligheten under senare år blivit mer organiserad och komplex. För att förebygga och upptäcka miljöbrottslighet och för att nå framgång i utredningsarbetet krävs i allt högre grad ett nära samarbete mellan Polismyndigheten och de myndigheter som har

¹⁰¹ Brottsförebyggande rådet: <https://bra.se/amnen/miljobrott>. 250403.

tillsynsansvar kopplat till miljöbalken.¹⁰² Exempel på samverkande myndigheter är kommunernas miljökontor, länsstyrelser, Tullverket, Kustbevakningen, Kemikalieinspektionen och Skogsstyrelsen.

Miljöbrott och nedskräpning

Miljöbrott och nedskräpning avspeglar delvis det man brukar kalla för avfallsdumpning.¹⁰³ Landsbygdskommunerna har flest anmälda brott per 100 000 invånare i dessa kategorier. Det finns en överlappning mellan de två brottstyperna som tillsammans täcker in bland annat tippning och dumpning av avfall (t.ex. spillolja och rivningsavfall).

Några intervjupersoner framhåller att deras kommun har drabbats av, eller riskerar att drabbas av, nedskräpning i form av avfallsdumpning. Det handlar bland annat om dumpning av osorterat och förorenat bygg- och rivningsavfall. De säger att de vet att avfall dumpas i deras kommuner, men att det är svårt att veta hur vanligt det är eftersom det inte finns någon samlad statistik över detta. Det finns många ställen att dumpa avfall på, och de stora geografiska ytorna gör det svårt att upptäcka avfallet. Kommunernas lägesbilder täcker sällan in den här typen av brottslighet.

Illegal avfallshantering

Den främsta drivkraften bakom att hantera avfall illegalt är stora ekonomiska förtjänster i kombination med låg upptäcktsrisk och låga straff. Det gäller både för gränsöverskridande avfallstransporter och hantering av avfall inom landet. Miljöbrottslighet är en bekräftad del av den organiserade brottsligheten. Avfallsbrottslighet räknas som den tredje största inkomstkällan för kriminella nätverk inom EU efter vapen och narkotika.¹⁰⁴ Eftersom avfallshanteringen är hårt reglerad och förenad med höga kostnader för aktörerna så går det att tjäna pengar på att sälja och

¹⁰² Naturvårdsverket m.fl. (2025). *Delredovisning av regeringsuppdrag om att utveckla den myndighetsgemensamma satsningen mot avfallsbrottslighet*.

¹⁰³ De straffbestämmelser i miljöbalken som omfattar hantering av avfall är det som i tillsynsvägledningen benämns som illegal avfallshantering eller avfallsbrottslighet. Vid illegal avfallshantering är det flera olika bestämmelser som berörs: miljöbrott, otillåten miljöverksamhet, otillåten avfallstransport, försvårande av miljökontroll, nedskräpning samt lämning av avfall till någon som inte har tillstånd eller inte gjort den anmälan som krävs för att få hantera avfallet.

¹⁰⁴ Aklagarmyndigheten (2024): <https://www.aklagare.se/nyheter-press/aktuellt-pa-aklagarmyndigheten/satsning-mot-avfallsbrottslighet/>. 241209.

behandla avfallet på ett olagligt sätt. Det finns också avfall som har ett högt marknadsvärde och därför kan säljas illegalt. Därutöver är upptäcktsrisken för illegal avfallshandling låg.¹⁰⁵ Det är exempelvis svårt att upptäcka avfall som har tippats i naturen, i havet eller grävts ned.¹⁰⁶ Ofta är det i transportkedjan, framför allt vid kontroller av tung trafik, som illegal avfallshandling kan uppdagas.¹⁰⁷ Trafikpolisverksamheten har därför en nyckelroll i det operativa arbetet mot illegala avfallstransporter. Det pågår ett arbete med att se över hur polisens kompetens på området ska höjas.

Skrotbilar

Några intervjupersoner säger att övergivna bilar är ett problem i deras kommuner. Uttjänta bilar klassas som farligt avfall tills de har tömts på farliga vätskor och komponenter.¹⁰⁸ I en studie från 2023 konstaterar IVL Svenska Miljöinstitutet att det finns 900 000 fordon¹⁰⁹ som har varit avställda i minst ett år.¹¹⁰ Fordon som är långtidsavställda i vägtrafikregistret kan vara allt från värdefulla samlarbilar till reservdelsbilar och renoveringsobjekt eller övergivna skrotbilar. Landsbygden har en högre representation av ägare till dessa fordon.

Det är svårt och resurskrävande för kommunerna att ställa fordonsägaren som har lämnat skrotbilar på privat eller kommunal mark till svars. Framför allt mindre kommuner kan sakna resurser att hantera sådana ärenden. Förutom att uttjänta bilar dumpas förekommer det också att de grävs ner, bränns, exporteras eller blandas med annat avfall eller jord.¹¹¹

¹⁰⁵ Naturvårdsverket: <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/avfall/miljobrott-i-samband-med-avfallshandling/>. 250521.

¹⁰⁶ Stassen, R och Ceccato, V. (2020). *Environmental and Wildlife Crime in Sweden 2000 to 2017*.

¹⁰⁷ Naturvårdsverket m.fl. (2025). *Delredovisning av regeringsuppdrag om att utveckla den myndighetsgemensamma satsningen mot avfallsbrottslighet*.

¹⁰⁸ Naturvårdsverket: <https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/avfall/bilskrotning/#E39344454>. 240325.

¹⁰⁹ Personbilar och lätta nyttofordon (kategorierna M1 och N1).

¹¹⁰ IVL Svenska Miljöinstitutet (2023). *Undersökning om långtidsavställda fordon*.

¹¹¹ SOU 2025:14. *En skärpt miljöstraffrätt och ett effektivt sanktionssystem*.

Okunskap och etablerat beteende ligger bakom enskilda individers miljöbrott

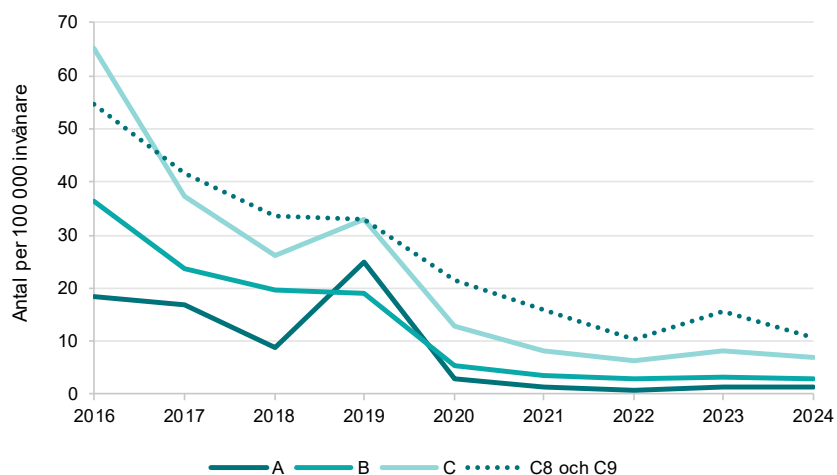
I våra intervjuer med kommunpolis i landsbygdskommuner framkommer att invånare på landsbygden begår brott som drabbar miljön antingen av okunskap om lagstiftningen eller på grund av att beteendet är en del av en livsstil på landsbygden. I intervjuer med handläggare på länsstyrelser framkommer exempelvis att brott mot terrängkörningslagen (1975:1313) är vanligt förekommande och att många tror att det är en del av allemansrätten. Andra känner till lagstiftningen men väljer ändå att bryta mot den. Det förekommer också att man bygger båthus och bryggor vid sjöar och stränder utan dispens. Sådana brott kan skada växt- och djurliv men också människors tillgång till naturen. Detta är i och för sig inget unikt för landsbygdskommuner, men risken för upptäckt är mindre i kommuner med stora ytor och liten befolkning i kombination med myndigheternas begränsade resurser för tillsyn. I intervjuer framkommer också att det kan finnas en viss acceptans för den här typen av brott bland de som bor på landsbygden.

Jaktbrott förekommer men anmäls troligen sällan

Anmälningssstatistiken indikerar att jaktbrott är vanligast i landsbygdskommuner. Några exempel på jaktbrott är att fler djur blir skjutna än vad jaktlaget har tilldelats, att jakt sker på tider när det inte är tillåtet eller att fel sorts ammunition används. Andra exempel på jaktbrott är att jägare lägger ut åtel eller använder motordrivet fordon vid jakt av vilt där detta inte är tillåtet.

Jakt är ett stort intresse i många landsbygdskommuner och det finns många jägare, men antalet anmälda jaktbrott är få och minskande. År 2024 anmäldes cirka 11 jaktbrott per 100 000 invånare i landsbygdskommunerna (C8 och C9) jämfört med 55 år 2016. Enligt en expert som vi har intervjuat är det få av de brott som anmäls som utreds och av de som utreds är det få som leder till fällande domar.

Figur 14. Antal anmälda brott mot jaktlagen per 100 000 invånare åren 2016–2024, uppdelat på kommungrupp.

En del av förklaringen till att jaktbrotten minskar är att smitning från viltolycka sedan 2014 inte längre räknas som jaktbrott. Poliser fortsatte dock felaktigt att koda smitning med brottskoder som ingår i jaktbrottsstatistiken även efter 2014. Den felaktiga kodningen pågick ända till 2021, om än i avtagande omfattning. Men intervjupersoner för också fram andra tänkbara förklaringar till att antalet anmälda jaktbrott har minskat, till exempel att allmänhetens anmälningsbenägenhet har sjunkit och att älgstammen har minskat kraftigt under den studerade perioden.

Mörkertalet för jaktbrott kan vara stort

Länsstyrelsen har ansvar för tillsyn över att jakt sker i enlighet med lagstiftningen. De flesta intervjupersoner säger att de vet att det förekommer jaktbrott i deras kommun men att det är svårt att säga hur vanligt det är. I intervjuerna framkommer att det finns en tystnadskultur i många jaktlag och att det är svårt att anmäla brott när alla känner alla. Det kan finnas en ovilja eller rädsla att prata om hur jakten bedrivs. Det kan också vara så att man på ett eller annat sätt själv är indirekt involverad i jaktbrott, till exempel genom att man köper kött som är olovligt jagat.

Det förekommer också illegal jakt på rovdjur. I intervjuerna såväl som i tidigare forskning framkommer att jakt, och speciellt rovdjursjakten, är ett mycket konfliktfyllt och känsligt område.¹¹² I vissa avläggset belägna byar kan det vara allmänt känt att jaktbrott förekommer, något som kan skapa stort obehag för den som inte är villig att acceptera brottsligheten.

En studie från 2020 konstaterar att miljö-, jakt- och fiskebrott är brott som främst sker på landsbygden och som ofta upptäcks av en slump eftersom de begås i avlägsna områden som är svåra att övervaka.¹¹³ Av vad som framkommer i intervjuer, medborgarlöften och kommunernas lägesbilder verkar det vara ovanligt att kommunerna och polisen fokuserar på jaktbrott i det brottsförebyggande arbetet. Även om det är länsstyrelsen som har tillsynsansvar på området behöver kommunerna också ha kunskap om jaktbrott. Polisen behöver också ha kompetens på området, eftersom de har i uppgift att utreda sådana brott.

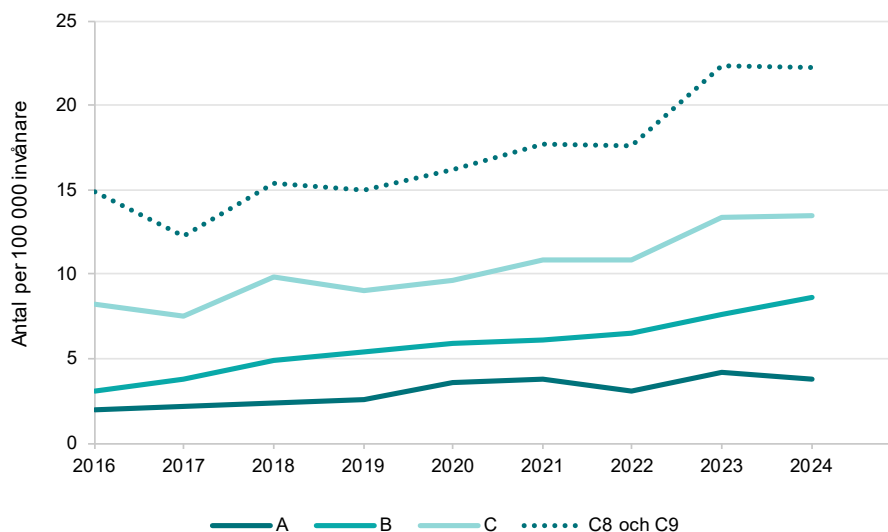
Olaga innehav av jaktvapen ökar

En relativt stor andel av invånarna på landsbygden har jaktvapen. Det är betydligt fler anmälda brott som rör innehav av jaktvapen per 100 000 invånare i landsbygdskommunerna än i övriga kommungrupper. Antalet anmälda brott som rör innehav av jaktvapen har dock ökat stadigt i alla kommungrupper sedan 2016.

¹¹² Brottsförebyggande rådet (2007). *Illegal jakt på stora rovdjur. Konflikt i laglöst land?*

¹¹³ Stassen, R och Ceccato, V. (2020). *Environmental and Wildlife Crime in Sweden 2000 to 2017*.

Figur 15. Antal anmälda brott mot vapenlagen som rör innehav av jaktvapen per 100 000 invånare under åren 2016–2024, uppdelat på kommungrupp.

Några intervjupersoner berättar att eftersom många äger ett jaktvapen så händer det att jaktvapen används vid andra typer av brott. Exempelvis har det funnits fall där jaktvapen har använts för att hota eller skrämja bort någon från den egna fastigheten, eller för att hota inom en parrelation.

6. Organiserad brottslighet

I det här kapitlet beskriver vi hur organiserade brottslighet¹¹⁴ kan ta sig uttryck på landsbygden. Utgångspunkten är dels våra intervjuer i landsbygdskommuner, dels tidigare studier på området.

Organiserad brottslighet kan omfatta allt från mord, narkotikahandel, vapenhandel, människohandel, tillgreppsbrott och välfärdsbrott till bedrägerier och annan ekonomisk och finansiell brottslighet.¹¹⁵ Den har längre betraktats som ett storstadsproblem, men i dag finns den också i mindre städer, tätorter och landsbygdskommuner.

Organiserad brottslighet sprider sig ut på landsbygden

I våra intervjuer beskriver en majoritet av intervjupersonerna att organiserad brottslighet har blivit mer framträdande i deras kommuner. Det framkommer en bild av att mindre orter på landsbygden som ligger närmare en större stad, där organiserad brottslighet redan finns etablerad, löper större risk att drabbas. Ett par intervjupersoner säger också att tillgången till transportvägar påverkar hur organiserad brottslighet sprider sig. De menar att kommuner med större genomfartsleder, exempelvis större trafikleder och tåglinjer, har större risk att drabbas än andra kommuner.

Tidigare forskning har konstaterat att MC-gäng har en hög närvaro i glesbygdskommuner.¹¹⁶ Detta speglar MC-gängens organisation som bygger på lokala grupper utspridda runt om i landet. Vidare konstaterar man att många kriminella individer är mobila och rör sig över stora geografiska områden och begår brott. De flyttar människor, pengar och varor, men skapar också kontakter och affärsmöjligheter på nya orter.

¹¹⁴ Det finns många olika definitioner av organiserad brottslighet och många olika typer av organiserad brottslighet. Vi har valt att utgå från definitionen i regeringens skrivelse 2023/24:67: *Motståndskraft och handlingskraft – en nationell strategi mot organiserad brottslighet* där organiserad brottslighet är ett samlingsnamn för brottslighet där minst två personer varaktigt över tid begår allvarliga brott i samarbete i syfte att uppnå ekonomisk vinning.

¹¹⁵ Regeringens skrivelse 2023/24:67. *Motståndskraft och handlingskraft – en nationell strategi mot organiserad brottslighet*.

¹¹⁶ Mondani, H. och Rostami, A. (2023). *Kriminella på kartan – en ESO-rapport om den organiserade brottslighetens geografi*.

Personer som kan knytas till kriminella nätverk flyttar ut på landsbygden

I en rapport från Brå om narkotikamarknader framgår att konkurrensen om geografiska platser kan resultera i att kriminella nätverk i storstäderna utlokaliserar verksamheter till andra platser i Sverige.¹¹⁷ Det händer exempelvis att grupperingar från storstäderna etablerar underleverantörer i städer i norra Sverige där det finns nya attraktiva marknader.

Narkotikapartier som säljs där tillgången på narkotika är lägre kan ge högre priser. Gatupriserna är genomgående högre i norra Sverige än i södra. Det är förhållandevis fler i norra Sverige som köper narkotika på internet. En trolig orsak till det är de långa geografiska avstånden.

Enligt flera intervjupersoner har det blivit vanligare att personer som kan knytas till kriminella nätverk flyttar ut på landsbygden och startar verksamhet i mindre orter. Syftet kan exempelvis vara att etablera en marknad för narkotika. Utanför storstäderna är närvaron av polis lägre och ytorna större, vilket ger dem större möjligheter att arbeta ostört. I vissa fall är de verksamma någon annanstans än där de är bosatta.

Ett par poliser som vi har intervjuat säger att de ser tecken på att när polisen genom effektivt arbete lyckas få bort de kriminella nätverken från städerna söker nätverken nya arenor på mindre orter. Samtidigt menar andra intervjupersoner att det kan vara svårt för personer som kan knytas till kriminella nätverk att gömma sig på landsbygden. Det som avviker märks tydligare än i storstäder där man lättare kan gå under radarn.

Bostäder och kommersiella byggnader tas i besittning

En majoritet av intervjupersonerna säger att deras kommun har haft problem med att kriminella nätverk, exempelvis MC-gäng, har hyrt eller köpt lokaler som har stått tomma. Ibland kan det handla om ensligt belägna byggnader, som har stått öde under lång tid och som har långt till närmaste granne. Husen kan bland annat användas för att förvara stöldgods och narkotika, eller för att tillverka narkotika.

I intervjuer med brottsförebyggande samordnare framkommer att det kan vara svårt för kommuner på landsbygden att hitta någon som vill köpa eller hyra lokaler som står tomma. Det kan öka risken för att få in oseriösa

¹¹⁷ Brottsförebyggande rådet (2021). *Narkotikamarknader – En studie av smuggling, gatuförsäljning, internethandel och köpare.*

aktörer som hyresgäster eller fastighetsägare. En kommun kan ibland se sig tvungen att själv köpa en fastighet för att få bort eller undvika att få in en oseriös aktör i kommunen. Efter köpet kan kommunen till och med se som enda utväg att riva fastigheten.

En studie från Linnéuniversitetet visar att bostäder och kommersiella byggnader används i organiserad kriminell verksamhet i större och medelstora städer såväl som i mindre kommuner och landsbygdsområden.¹¹⁸ Eftersom det finns gott om tomma fastigheter på landsbygden som är avlägset belägna och har låga hyror så blir det lättare att hyra eller köpa fastigheter och använda dem för olagliga ändamål. Risken för upptäckt är relativt låg. I studien framkom också att polisen lokalt tenderar att inte prioritera problemen eftersom de inte är kända för allmänheten.

Rekrytering av unga sker även på landsbygden

I våra intervjuer framkommer det att rekrytering av barn och unga till kriminella nätverk förekommer även i landsbygdskommuner.

Intervjupersoner berättar att det har funnits fall där ungdomar i landsbygdskommuner har blivit rekryterade för att begå brott, exempelvis sprängningar, i storstäder. Rekryteringen sker ofta via sociala medier. Det förekommer både att kriminella nätverk aktivt rekryterar barn och unga, och att unga på landsbygden själva söker sig till gängen för att bli en del av en gemenskap och få en ny identitet.

I vissa lokalpolisområden på landsbygden finns SiS- och HVB-hem med unga som redan är inne i kriminalitet. Det finns en risk att kriminella nätverk rekryterar härifrån och att unga som rymmer från sina placeringar gör det för att utföra uppdrag.

En kommunpolis säger att polisen arbetar aktivt för att förebygga att unga personer ska dras in i kriminella nätverk, exempelvis genom att via kommunerna sprida information till vårdnadshavare och andra vuxna. Här kan landsbygdskommunerna, enligt kommunpolisen, dra nytta av de nära kontaktvägar som finns mellan socialtjänst, skola, fritid och polis.

¹¹⁸ Lindström, P. och Sempert, U. (2020). Appendix till Kruize, P. och Gruter, P. (2020). *Criminele gebouwen? De faciliterende rol van woningen en bedrijfsruimten bij ondermijnende criminaliteit in Nederland en vier EU-landen.*

Brottsligheten verkar över landsgränserna

Många landsbygdskommuner är präglade av att de gränsar till Norge eller Finland och har ett stort antal gränsövergångar att bevaka. Organiserad brottslighet agerar över landsgränserna. Framförallt handlar det om narkotikasmuggling. Men många intervjupersoner tar också upp problemen med internationella stödligor som passerar gränsen till antingen Danmark, Norge eller Finland för att transportera gods som de stulit i Sverige (se även kapitel 4). Enligt polisens nationella operativa avdelning transporteras stöldgods framförallt via färja till Baltikum och Polen eller via Öresundsbron till Danmark. Mindre skrymmande gods förs ut ur landet med flyg eller post.¹¹⁹ Polismyndigheten har även identifierat mindre kluster av ankarplatser¹²⁰ vid gränsövergångar mot Danmark och Norge.

Enligt flera kommunpolisier som vi har intervjuat så sitter den lokala brottsligheten i kommunen ibland ihop med den nationella och internationella brottsligheten. Detta har polisen lyft tidigare.¹²¹ Kriminella nätverk har ofta personer ute på landsbygden som gör brottsligheten möjlig, till exempel en bofast hälare. Hälares tar emot och förvarar stöldgods och narkotika för att distribuera vidare.

Narkotika smugglas från södra Europa, upp genom Sverige, över gränsen till både Norge och Finland. Det förekommer också daglig smuggling av små mängder narkotika. I och med att det finns många ställen att korsa gränsen är upptäcktsrisken låg. I Haparanda är smuggling av vapen, narkotika och tobak en stor utmaning för myndigheterna. Tullen i Haparanda har gjort stora beslag av narkotika på senare år.¹²² Enligt intervjupersonerna handlar det oftast om smuggling från Sverige till Finland, där narkotikapriserna är högre.

Det så kallade Prüm-fördraget har gett polisen i Sverige, Finland och Norge bättre möjligheter att samarbeta för att bekämpa gränsöverskridande

¹¹⁹ Polismyndigheten (2019). *Internationella brottsnätverk inom organiserad tillgreppsbrotslighet. Erfarenhetsberättelse 2016-januari 2019.*

¹²⁰ Platser som används av de internationella brottsnätverken i syfte att möjliggöra eller underlätta den brottsliga verksamheten.

¹²¹ Polismyndigheten (2022). *Internationella brottsnätverk aktiva med organiserad tillgreppsbrotslighet. En erfarenhetsberättelse 2019 – april 2022.*

¹²² Tullverket. *Beslagsstatistik 2021–2024.*

brottslighet.¹²³ Poliser som vi har intervjuat menar att samarbetet behöver underlättas ytterligare. Det är administrativt krångligt att ansöka om tillstånd för samarbete, och tillstånden gäller bara för en avgränsad tid och avgränsade uppgifter.

Den gröna omställningen för med sig risker

I norra Sverige, framförallt i Norrbottens och Västerbottens län, planeras och genomförs just nu flera stora investeringar inom den tunga industrin som en del av den gröna omställningen. Flera orter genomgår till följd av detta en kraftig samhällsomvandling. Företagen rekryterar stora mängder personal och bostäder, infrastruktur och samhällsservice byggs ut.¹²⁴

Stora industriprojekt skapar potential för tillväxt och positiv utveckling men tidigare forskning visar också att stora investeringar som genomförs på kort tid riskerar att locka till sig organiserad brottslighet.¹²⁵ Projekten består ofta av komplexa konstruktioner av underentreprenörer och underleverantörer, vilket gör att de kan vara svåra att kontrollera.

Stora industrisatsningar riskerar att locka organiserad brottslighet

Våra intervjuer i landsbygdskommuner i Norrbotten, Västerbotten och Västernorrland visar att det finns särskilda utmaningar kopplade till industrisatsningar i dessa län. Några brottsförebyggande samordnare menar att det bland annat har att göra med att det saknas gedigen kunskap och medvetenhet om hur den kriminella ekonomin fungerar.

Andra brottsförebyggande samordnare säger att deras kommuner är vaksamma, och arbetar aktivt, mot den typ av kriminalitet som riskerar att uppkomma kopplat till stora industrisatsningar. År 2024 hade dock bara 20 procent av de landsbygdskommuner som angett att de vidtagit brottsförebyggande åtgärder de senaste tolv månaderna vidtagit åtgärder

¹²³ Europeiska Unionens Råd (2008). *Rådets beslut 2008/615/RIF av den 23 juni 2008 om ett fördjupat gränsöverskridande samarbete, särskilt för bekämpning av terrorism och gränsöverskridande brottslighet.*

¹²⁴ Regeringskansliet (2022). *Rapport från samordnaren för samhällsomställning vid större företagsetableringar och företagsexpansioner i Norrbotten och Västerbotten*

¹²⁵ Sveriges kommuner och regioner (2023). *Vem ska stå för risken? Om omvandlingen till grön industri i Sverige*; Ceccato, V och Carli, L. (2024). *Snabb befolkningstillväxt, brott och andra utmaningar: Skellefteå, Sverige.*

som specifikt riktat sig mot organiserad brottslighet. Det kan jämföras med nära 50 procent i kommungrupp A och 30 procent i kommungrupp B.¹²⁶

Flera olika typer av brott kan öka i omfattning

Flera olika typer av brott kan riskera att öka i samband med de stora industrisatsningarna. Exempelvis pekar flera brottsförebyggande samordnare ut offentliga upphandlingar som ett riskområde där oseriösa aktörer kan få kontrakt på felaktiga grunder. Ansvariga för offentliga upphandlingar vid kommuner kan också bli utsatta för försök till otillåten påverkan i syfte att gynna kriminella nätverk.¹²⁷ Ett annat problem som framkommer i intervjuer är förekomsten av arbetslivskriminalitet som exempelvis människoexploatering, särskilt när projekten är beroende av utländsk arbetskraft. Personer från andra länder saknar dessutom ofta kunskap om svensk arbetsmiljölagstiftning. Det gör att de inte vet vilka krav de kan ställa på sin arbetsmiljö och det blir därför svårare att upptäcka missförhållanden.

I en rapport från 2024 undersöks den snabba befolkningstillväxten i Skellefteå under de senaste åren och vilka konsekvenser den har fått för vissa typer av brott och för otryggheten.¹²⁸ Studien visar att brott som exempelvis penningtvätt, bygglovsbrott, brott mot hotell och pensionatslagen och brott mot utlänningslagen (2005:716) har ökat. Skellefteå har också sett en ökning av sexualbrott. Enligt studien visar internationell forskning att snabb befolkningstillväxt kan leda till ökade utmaningar för våldsutsatta kvinnor, där bristen på bostäder kan leda till högre risk för våld. Det finns tydliga signaler om att de sociala interaktionerna mellan nya och etablerade invånare i Skellefteå påverkar känslan av otrygghet, speciellt bland unga kvinnor. Många av de nya invånarna är utländska män som bor i tillfälliga boenden under de perioder de arbetar i kommunen.

¹²⁶ Brottsförebyggande rådets kommunenkät 2024.

¹²⁷ Brottsförebyggande rådet (2024). *Möjliggörare för kriminella nätverk. Om möjliggörare i kommunal, statlig och privat sektor*; Brottsförebyggande rådet (2025). *Otillåten påverkan från kriminella och extremistiska grupperingar*.

¹²⁸ Ceccato, V och Carli, L. (2024). *Snabb befolkningstillväxt, brott och andra utmaningar: Skellefteå, Sverige*.

Flera branscher på landsbygden har problem med arbetslivskriminalitet

Flera intervjupersoner nämner problemen med exploatering av arbetskraft inom bärindustrin. Men de menar också att det finns sådana problem på slakterier, turistanläggningar och inom jord- och skogsbruket. Även i kommuner med stor eller ökande turism har exploatering av arbetskraft förekommit vid byggen av nya skidanläggningar och inom städ, hotell- och restaurangbranschen.

En central del av arbetslivskriminaliteten handlar om att arbetsgivare utnyttjar arbetskraft genom att bryta mot lagar och avtal i arbetslivet för att minska kostnader och vinna konkurrensfördelar. Det handlar bland annat om överträdelse av regler för arbetstid, arbetsmiljö och semester samt om människohandel och människoexploatering.

Mellan 2016 och 2024 anmäldes 571 fall av människohandel och människoexploatering, varav nio procent i landsbygdskommunerna. Hur många personer som faktiskt utsätts för människohandel och människoexploatering i Sverige varje år är okänt. De ärenden som myndigheter och civilsamhället synliggör visar en del av bilden, men mörkertalet är troligen stort.¹²⁹ Många av de utsatta personerna anmäler inte sin situation till myndigheterna, dels på grund av otillräcklig kunskap om sina rättigheter, dels på grund av rädsla för hot och våld från sin arbetsgivare.

Statistik från regionkoordinatorerna¹³⁰ visar att exploatering av arbetskraft är vanligast i de gröna näringarna (jordbruk, skogsbruk, vattenbruk samt livsmedels- och skogsindustri)¹³¹ följt av bygg och skönhets- och kroppsvård. Enligt experter, som arbetar mot människohandel och prostitution, är det ofta utländska rekryteringsföretag från Nepal, Ukraina eller Pakistan som förser jordbruks- och skogsföretagen med billig arbetskraft.

¹²⁹ Jämställdhetsmyndighetens: <https://nspm.jamstalldetsmyndigheten.se/prostitution-och-manniskohandel/>. 250403.

¹³⁰ Regionkoordinatorerna är anställda hos socialtjänsten och bistår myndigheter med stöd vid människohandelsärenden. De fungerar som en regional aktör med spetskompetens gällande prostitution och människohandel. De finns runt om i landet och fungerar som stöd till Jämställdhetsmyndighetens samordning mot prostitution och människohandel.

¹³¹ Lantbrukarnas Riksförbund (2024). *De gröna näringarna i siffror 2013 till 2023*.

Det är framför allt olika grupper av utländsk arbetskraft som riskerar att bli utnyttjade på arbetsmarknaden. Säsongsarbetare är särskilt utsatta, bland annat eftersom de inte sällan arbetar på otillgängliga platser och under en begränsad period.¹³²

Exploatering av arbetskraft inom bärindustrin

Det har förekommit exploatering av arbetskraft inom bärindustrin, framförallt i region Nord och Bergslagen. Intervjupersoner som arbetar specifikt med dessa frågor beskriver att det handlar om thailändska bemanningsföretag som förser svenska bärföretag med arbetskraft. Enligt intervjupersonerna har flera bärplockare vittnat om hemska arbetsförhållanden med mycket långa arbetsdagar och låga löner. Ibland tvingas bärplockarna att använda sin lön för att betala av påstådda skulder. Bärplockarnas boenden är ofta undermåliga. Många bor i baracker där brist på toaletter och duschar skapar sanitära olägenheter. Migrationsverket har under 2024 avslagit en stor del av bärföretagens ansökningarna om att få använda arbetskraft från Thailand eftersom de inte anses följa reglerna i kollektivavtalet. År 2024 beviljades 1 361 bärplockare arbetstillstånd i Sverige jämfört med 5 240 år 2023.

Intervjupersonerna berättar att det även kommer EU-medborgare till Sverige för att plocka bär. De kommer inte hit i organiserad form utan är så kallade "friplockare". Det innebär att de säljer bären de plockar direkt till bärföretagen. De bor ofta i tältläger ute i skogarna, i en boendesituation som ofta är undermålig. Inte sällan har de med sig sina barn. För markägaren kan problem i form av nedskräpning och förstörelse uppstå. Det kan vara en stor utmaning att hantera detta för en liten kommun med små resurser.

Det finns ett antal rättsfall och domar relaterade till bärföretag och bärplockare, men få har lett till fällande domar. Det har handlat om arbetsgivaransvar, skatterättsliga frågor och människoexploatering.

¹³² SOU 2023:8. *Arbetslivskriminalitet – arbetet i Sverige, en bedömning av omfattningen, lärdomar från Danmark och Finland.*

7. Brottslighet kopplat till djurrättsaktivism

Detta kapitel belyser brottslighet som begås av djurrättsaktivister, hur den yttrar sig och har utvecklats över tid. Kapitlet täcker in brottslighet med koppling till djurrättsaktivism oavsett var den sker i landet, det vill säga inte enbart den som sker på landsbygden.

Kapitlet baseras framförallt på en granskning av polisanmälningar med koppling till djurrättsaktivism, men även på intervjuer med poliser och brottsförebyggande samordnare. Ytterligare ett underlag är den lägesbild som Centrum mot våldsbejakande extremism (CVE) har tagit fram inom ramen för denna studie.¹³³ I lägesbilden ingår dels en genomgång av forskning om våldsbejakande djurrättsaktivism, dels intervjuer med yrkesverksamma på lokal nivå.

Våldsbejakande djurrättsaktivism har funnits sedan 1960-talet

I CVE:s genomgång av forskning om den våldsbejakande djurrättsrörelsen framkommer att den vanligtvis betraktas som en enfrågerörelse, det vill säga en rörelse som fokuserar på ett enskilt samhällsproblem och inte på att försöka förändra samhället på ett övergripande sätt.¹³⁴ Individer och grupper med djurrättsidéer började under 1960- och 1970-talen att vidta direkta åtgärder för att rädda djurens liv och orsaka ekonomiska skada för näringsidkare som ansågs exploatera djur. Fram till 1980-talet var dock våldsamma aktioner ovanliga inom den svenska djurrättsrörelsen. Efter det blev sabotageaktioner, hot, förföljelser och trakasserier vanligare. Våldsbejakande djurrättsgrupperingar fortsatte att utföra olika aktioner under 1990-talet. Många handlingar har syftat till att få de som utsätts att upphöra med sin verksamhet, exempelvis djuruppfödning, jakt eller pälsförsäljning. De senaste 10 åren har våldsamma och brottsliga aktioner främst drivits på av ett fåtal individer som har rest runt i landet.

¹³³ Centrum mot våldsbejakande extremism (2025). *Våldsbejakande djurrättsaktivism*.

¹³⁴ Centrum mot våldsbejakande extremism (2025). *Våldsbejakande djurrättsaktivism*.

Anmälningar kopplat till djurrättsaktivism har minskat kraftigt

För att studera djurrättsrelaterad brottslighet har vi granskat 1 395 polisanmälningar som registrerats under perioden 2014–2024 och som innehåller vissa specifika brott¹³⁵ och sökord¹³⁶. Fokus för genomgången har legat på brottets karaktär, vem eller vilken verksamhet som utsatts och var brottet har ägt rum. Vi har utgått från de uppgifter som polisen har registrerat i anmälan. Eftersom poliser registrerar uppgifter på lite olika sätt och olika utförligt, finns vissa osäkerheter i våra skattningar. När informationen i anmälningarna är knapphändig kan det exempelvis vara svårt att avgöra det bakomliggande motivet till brottet. Resultatet ska därför tolkas med viss försiktighet.

Av de granskade polisanmälningarna bedömer vi att 461 stycken har en koppling till djurrättsaktivism. Ytterligare 320 anmälningar kan eventuellt också ha en sådan koppling. Men här är motiv och potentiell förövare alltför oklara för att vi säkert ska kunna säga att det finns en koppling till djurrättsaktivism.

Av anmälningar med koppling till djurrättsaktivism har 38 procent registrerats i kommungrupp A (storstäder och storstadsnära kommuner), 27 procent i kommungrupp B (större städer och kommuner nära större stad), och 15 procent i kommungrupp C (mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner). I 20 procent av anmälningarna framgår det inte i vilken kommun brottet har skett. En majoritet av de kommunpoliser och brottsförebyggande samordnare som vi har intervjuat har kännedom om att det under en period på 2010-talet fanns problem med djurrättsaktivism riktad mot djurproducenter i framför allt Västsverige och Skåne. Detta återspeglas också av att en stor andel anmälningar är registrerade i polisregionerna Väst och Syd. Flest anmälningar finns dock i polisregion Stockholm.

Sett till de senaste tio åren kan vi se att antalet anmälningar kopplade till djurrättsaktivism började öka 2015, ökade kraftigt efter 2016 och var som

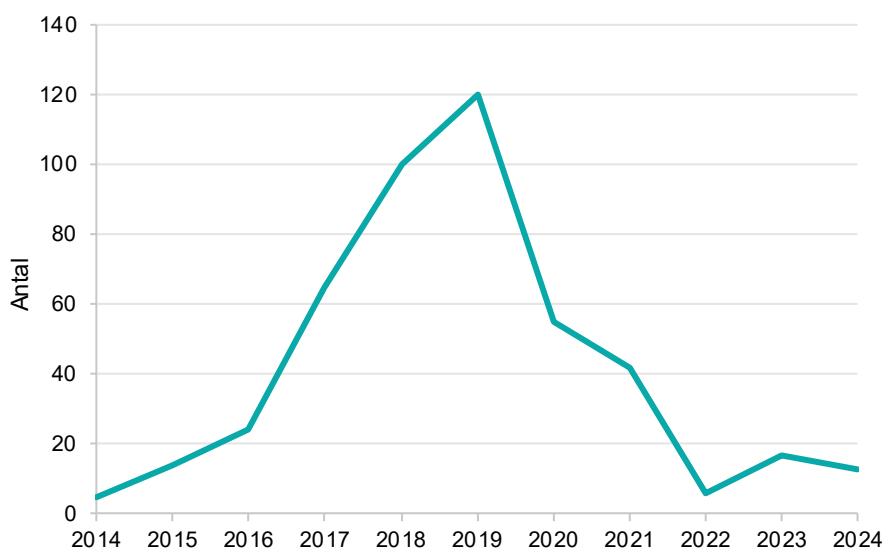
¹³⁵ Hemfridsbrott, olaga intrång, skadegörelse, mordbrand, olaga hot, misshandel, ofredande, gravfridsbrott, ärekränkning och olaga förföljelse.

¹³⁶ Djurrätt, djurrättsaktivism, djurrättsaktivist, aktivism, aktivist, vegan, minkfarm, jakttorn, varg, djurplågeri, djurplågare, kosläpp, rävjakt, stall, hage, ladugård. Anmälningar med orden katt, katter, hund och hundar exkluderades.

högst 2019. Därefter minskade anmälningarna återigen till låga nivåer. De senaste två åren har antalet anmälningar legat på något högre nivåer men det rör sig fortfarande endast om ett fåtal anmälningar per år.

Enligt CVE:s lägesbild var det en mindre krets av aktivister som anordnade aktioner på flera håll i landet från mitten av 2010-talet, till början av 2020-talet. När en nyckelperson avlidit och en annan dömts till fängelse blev redan låga aktivitetsnivåer ännu lägre. Även i intervjuerna framkommer det att aktioner kopplade till djurrättsaktivism kulminerade omkring 2018–2019. Några intervjupersoner nämner att det kunde räcka med att en eller ett par aktivister slog sig ned på en plats så ökade den djurrättsrelaterade brottsligheten där. I dag är det ovanligt att det förekommer problem kopplade till djurrättsaktivism i kommunerna.¹³⁷

Figur 16. Totalt antal anmälningar kopplade till djurrättsaktivism under åren 2014–2024.

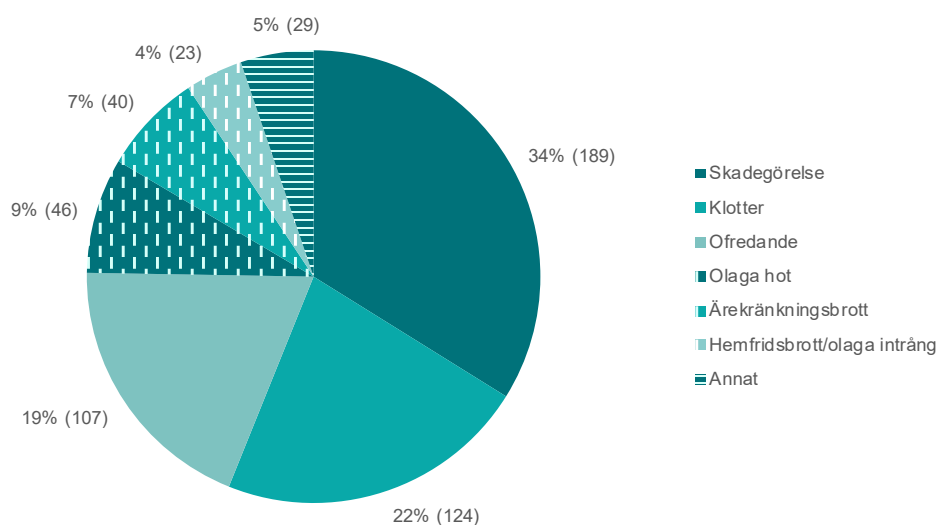
¹³⁷ Centrum mot våldsbejakande extremism (2025). *Våldsbejakande djurrättsaktivism*.

Skadegörelse är det vanligaste djurrättsrelaterade brottet

Vi har kartlagt vilka brott som förekommer bland de 461 anmälningarna som vi bedömer handlar om djurrättsaktivism. Det vanligaste brottet är skadegörelse (34 procent) följt av klotter¹³⁸ (22 procent) och ofredande (19 procent). Som redan nämnts så kan det dock finnas en viss felmarginal rörande vilket brott som har registrerats, främst när det gäller vad polisen har klassat som skadegörelse respektive klotter.

Om vi även inkluderar de 320 anmälningar som eventuellt kan ha en koppling till djurrättsaktivism så ökar andelen skadegörelser till 46 procent. Ofredande och klotter utgör fortfarande de två näst största kategorierna (16 respektive 15 procent).

Figur 17. Fördelningen av brott i anmälningar som har koppling till djurrättsaktivism, åren 2014–2024.

Anmälningar om skadegörelse och klotter utgör cirka 90 procent av alla registrerade brott i kommungrupp A, men bara 50 respektive 35 procent i B och C. Ofredande och hot är däremot vanligare i B (27 procent) och C (35 procent) jämfört med i A (6 procent).

¹³⁸ Klotter är inte ett eget brott enligt brottsbalken, utan faller under brottet skadegörelse. Men klotter registreras av polisen under en egen brottskod, vilket gör det möjligt att redovisa det separat. Dock finns ett visst överlapp mellan vad som registreras som skadegörelse och vad som registreras som klotter.

Brotten tar sig många olika uttryck och det finns en stor spridning när det gäller brottens allvarlighetsgrad.

Skadegörelse kopplat till budskap om veganism och djurplågeri

Flest anmälningar handlar om att någon genom skadegörelse för fram ett budskap om att bli vegan. Det kan till exempel handla om att sätta upp klistermärken, affischer eller någon form av klotter. Andra budskap som förekommer handlar om att köttkonsumtion eller viss typ av djurhållning är att betrakta som djurplågeri. Skadegörelsen har bland annat skett i kollektivtrafiken, på fasader eller andra offentliga platser. Ibland sker skadegörelsen eller klottret på särskilda måltavlor som mjölkbilar, pälsbutiker, djurtransportbilar eller cirkusaffischer.

Skadegörelse av jaktorn

Skadegörelse av jaktorn är också vanligt bland anmälningarna med koppling till djurrättsaktivism. Jaktornen sågas ner, klottras på eller förstörs på annat sätt. Det förekommer också att hotfulla meddelanden lämnas på jaktornet, ibland med direkt hänvisning till en djurrättsaktivistisk gruppering. Ofta förstörs flera jaktorn vid samma tillfälle. En separat anmälan ska upprättas för varje skadat föremål men polisen registrerar ofta skadegörelser på flera jaktorn som ett enda brott.¹³⁹ Antalet skadegörelser på jaktorn blir därför underskattat i vår granskning.

Olaga hot, ofredande och hemfridsbrott förekommer också

Andra anmälningar med koppling till djurrättsaktivism handlar om att djurägare eller jägare på ett mer eller mindre hotfullt sätt blir anklagade för att vara djurplågare. Hot har även riktats mot personer som arbetar i butiker som säljer päls. Det sker ofta via sociala medier, brev och telefonsamtal. Hot som "sluta döda eller bli nästa måltavla", "sen jävlar ska vi klämma och klubba ihjäl er en efter en, era jävla djurplågare" och "din jävla djurplågare du ska dö" förekommer i anmälningarna.

Mellan 2017 och 2019 var det också vanligt att minkfarmar på olika sätt blev utsatta för djurrättsaktivism. Djurrättsaktivister tog sig olovligen in på minkfarmar för att filma eller vandalisera minkfarmarens egendom, eller

¹³⁹ Rättsväsendets informationsförsörjning (2012). RIF0054. Riktlinjer för antalsräkning av brott.

släppa ut minkar. Det var också vanligt med hot och trakasserier via sociala medier och telefon riktat mot de som ägde eller arbetade på minkfarmen. Intrång på minkfarmar och på andra djurproducenters gårdar, samt trakasserier riktade mot dem, är också det som poliser och brottsförebyggande samordnare främst tar upp i intervjuer. I dag finns endast ett tiotal minkfarmar kvar i Sverige. Regeringen fattade i januari 2025 beslut om ett avvecklingsstöd som ska betalas ut till de minkfarmare som väljer att avsluta sin verksamhet senast den 30 juni 2025.¹⁴⁰

Hot och trakasserier mot yrkesverksamma på länsstyrelsen

Det finns flera anmälningar om hot och trakasserier med koppling till djurrättsaktivism riktade mot anställda på länsstyrelsen som arbetar med frågor som rör djurskydd, jakt och viltförvaltning.

Flertalet anmälningar är kopplade till rovdjursjakt, framförallt vargjakt. Även jägare som på uppdrag av länsstyrelsen bedriver skydds- eller licensjakt på varg har fått ta emot hotfulla meddelanden eller blivit uthängda på sociala media. Nedan är ett exempel på hot som har riktats mot länsstyrelsens personal via mejl och som återfinns i en polisanmälan:

Ska snart visa vägen hem till er alla som jagar varg. Den eviga vilan kommer snart till er med. Inte bara varg ska dö. Vi alla står i kö? Och vi alla ska dö?

Flera intervjupersoner på länsstyrelsen tar också upp att hot och hat från djurägare mot handläggare som arbetar med djurskyddstillsyn är vanligt. Här handlar det alltså inte om aktioner från djurrättsaktivister. Tidigare studier visar att yrkesgrupper som djurskyddshandläggare löper större risk att utsättas för hot och trakasserier än andra yrkesgrupper.¹⁴¹ I en enkätstudie av djurskyddshandläggares arbetsförhållanden 2023 uppgav åtta av tio att de hade utsatts för hot och fler än hälften att de hade utsatts för trakasserier.¹⁴²

¹⁴⁰ Jordbruksverket: <https://jordbruksverket.se/djur/ovriga-djur/djur-for-palsproduktion/stod-for-att-avveckla-uppfodning-av-minkar>. 250403.

¹⁴¹ SOU 2024:1. *Ett starkare skydd för offentligtanställda mot våld, hot och trakasserier*.

¹⁴² Naturvetarna (2023). *Djurskyddshandläggares arbetsmiljö*.

Konsekvenserna blir stora för de som drabbas

Utifrån granskningen av polisanmälningarna bedömer vi att det numera är ovanligt med anmälda brott kopplat till djurrättsaktivism och att antalet inskränker sig till en handfull per år.

Men även om antalet anmälda brott som begås av djurrättsaktivister är få kan de få stora konsekvenser för dem som drabbas. Av polisanmälningarna framgår hur personer utsätts för hat och hot och blir uthängda i sociala medier. Ibland förekommer direkta dödshot. I intervjuer framkommer att detta har fått till följd att enskilda näringsidkare inte vill visa upp sin verksamhet av rädsla för att bli utsatt.

Under 2019 genomförde Göteborgsposten (GP) en granskning av djurrättsaktivisters aktivitet i Sverige, och rapporterade om hur flera lantbrukare utsattes för grova hot och trakasserier i hemmet.¹⁴³ Aktivisterna rapporteras ha hotat enskilda näringsidkare med att de själva eller deras familjer ska få uppleva samma behandling som den som djuren har utsatts för – såsom slakt eller fångenskap.

I en studie från Sveriges lantbruksuniversitet och Kungliga tekniska högskolan framgår det att utsatthet för olika former av trakasserier och brottslighet från djurrättsaktivister gav negativa konsekvenser för djurproducenternas livskvalitet och företagande.¹⁴⁴ Tilliten till andra människor minskade och de blev mindre öppna med sin verksamhet. Vissa övervägde till och med att lägga ned verksamheten.

Djurrättsaktivism kan provocera fram brottsliga motreaktioner

I de intervjuer som CVE har genomfört framkommer att yrkesverksamma i några kommuner befärad att djurrättsaktivister skulle kunna provocera fram våldsamma eller brottsliga reaktioner från motståndare till djurrättsaktivism.¹⁴⁵ Intervjupersonerna menar att det finns en risk att lokalbefolkningen organiserar sig för att konfrontera potentiella djurrättsaktivister, exempelvis genom bildande av så kallade

¹⁴³ Göteborgsposten (2019–2023):

<https://www.gp.se/artikelseerie/GP%20granskar:%20Terror%20mot%20b%C3%B6nderna>. 250211.

¹⁴⁴ Lundqvist, P. m.fl. (2022). Kritik, kriminalitet och hot mot svensk djurproduktion – Lantbruksföretagarnas perspektiv.

¹⁴⁵ Centrum mot våldsbejakande extremism (2025). *Våldsbejakande djurrättsaktivism*.

medborgargarden. Risken skulle kunna vara särskilt stor vid aktioner kopplade till jakten eftersom den är viktig för många på landsbygden.

Förebyggande åtgärder har vidtagits

På senare år har polisen i Västsverige, bland annat i samarbete med Lantbrukarnas riksförbund (LRF), arbetat förebyggande mot djurrättsrelaterad brottslighet tillsammans med lantbrukare. Det har handlat om utbildning och information till lantbrukare för att förebygga och hantera aktioner, intrång och trakasserier.¹⁴⁶

I juli 2022 beslutade riksdagen om förändringar i brottsbalken som innebär att olaga intrång och hemfridsbrott även inkluderar den som olovligen tränger in eller stannar kvar i en trädgård, på en gårdsplan eller på en annan liknande plats som tillhör bostaden eller boendet. Syftet med lagändringen var bland annat att skydda djurhållare och livsmedelsproducenter mot trakasserier av djurrättsaktivister.¹⁴⁷ Antalet anmälningar om olaga intrång och hemfridsbrott har ökat något sedan 2022. År 2024 anmäldes 107 sådana brott per 100 000 invånare jämfört med 99 år 2022. LRF menar att den nya lagstiftningen har haft en avskräckande effekt.

¹⁴⁶ Lantbrukarnas Riksförbund (2020). *Handlingsplan för brottslig djurrättsaktivism 2021–2022*.

¹⁴⁷ Prop. 2021/22:194. Sid 7. *Ett modernare straffrättsligt skydd mot hemfridsbrott och olaga intrång*.

8. Slutsatser och bedömningar

I det här kapitlet sammanfattar vi kort vår kartläggning av brott och otrygghet på landsbygden samt vår analys av vilka förhållanden som gör att viss brottslighet utmärker sig där. Avslutningsvis presenterar vi Brås bedömningar baserat på analysens samlade resultat.

Brotten är färre och tryggheten större

Liksom tidigare forskning så visar vår studie att det på en övergripande nivå är färre anmälda brott på landsbygden. Även utsattheten för brott är lägre och invånarna känner sig tryggare än i övriga delar av landet.

Brottsutvecklingen följer i stort sett samma mönster som i andra delar av landet. Förtroendet för rättsväsendet är dock något lägre på landsbygden, särskilt i avlägset belägna byar där polisnärvaron är låg.

Men det finns brottslighet som utmärker sig ...

Även om brottsligheten generellt sett är lägre på landsbygden så finns det brottslighet som av olika skäl utmärker sig och får negativa konsekvenser för de som bor eller arbetar där. Det beror på att det finns förhållanden på landsbygden som gynnar viss typ av brottslighet och som skapar utmaningar i det brottsförebyggande arbetet.

På landsbygden finns det god tillgång till natur och vilt, vilket skapar förutsättningar för jakt- och miljöbrott. Stora geografiska ytor, långa avstånd och förhållandevis få poliser gör att upptäcktsrisken är låg. Det gynnar exempelvis internationella stöldligor som stjälar arbetsfordon och annan utrustning på landsbygden. Dessutom finns en tystnadskultur på delar av landsbygden, som bland annat beror på en större social kontroll och en tendens att normalisera vissa typer av brott. Det riskerar i sin tur att minska anmälningsbenägenheten och därmed försvåra arbetet med att förebygga, bekämpa och lagföra brott. Här finns särskilda utmaningar kopplat till arbetet med att förebygga våld i nära relation.

Organiserade brottslighet, inklusive rekrytering av unga till kriminella nätverk, finns numera även på landsbygden. I flera landsbygdskommuner i Norrlandslänen pågår en samhällsförändring till följd av stora investeringar inom industrin, vilket riskerar att dra till sig olika former av organiserad

brottslighet. Det ställer nya krav på förmågor och kompetenser inom det brottsförebyggande arbetet.

... och skillnaderna mellan stad och land kan komma att minska

Det finns faktorer som gör att skillnaderna i brottslighet mellan stads- och landsbygdsmiljöer kan komma att minska. Ökad internetanvändning utgör en allmän samhällstrend med potential att kunna utjämna skillnaderna. Exempelvis uppvisade antalet anmälda bedrägerier och utsatthet för nätcränkning år 2024 ungefär samma nivåer i alla kommungrupper. En högre andel landsbygdskommuner har också identifierat it-relaterad brottslighet som ett problem i sina kartläggningar. Eftersom rekrytering av barn och unga till kriminella nätverk allt mer sker genom sociala medier kan detta komma att bli mer vanligt även i landsbygdskommuner som tidigare inte berörts i så stor utsträckning.

Brås bedömningar

Baserat på resultatet av vår kartläggning och analys presenterar vi här några övergripande bedömningar av vad som kan vara viktigt i det brottsförebyggande arbetet på landsbygden.

Utgå från lokala problem och förutsättningar

Intrycket är att landsbygdskommuner i stor utsträckning prioriterar samma typ av brottsproblem i det brottsförebyggande arbetet som andra kommuner. Fokus tenderar att hamna på den klassiska brottsligheten som sker i det offentliga rummet, som exempelvis försäljning och användning av narkotika (den öppna drogscenen), trafiksäkerhet samt skadegörelse och våld. Utgångspunkten är ofta anmälningsstatistiken och den självrapporterade utsattheten. Risken är att det ger en förenklad bild av brottsproblemen i kommunen.

Vi bedömer att landsbygdskommuner i högre grad behöver undersöka vilka särskilda förhållanden som påverkar brottsligheten i just deras kommun. Det kan visa sig att brott som inte är särskilt vanliga enligt anmälningsstatistiken ändå kan vara svåra att förebygga och hantera, eller får stora konsekvenser för medborgarna eller för företagen. Det kan exempelvis handla om miljö- och jaktbrott eller våld i nära relation. Här kan Brå och länsstyrelserna undersöka hur de kan underlätta för landsbygds-

kommunerna att kartlägga de brottsproblem som är specifika för just deras kommun.

Sträva efter en god täckning av poliser trots stora ytor

Förhållandevis få poliser i relation till stora geografiska ytor är en av de största utmaningarna för många landsbygdskommuner. Att polisen finns, och är synlig även på landsbygden är viktigt för att bibehålla ett högt förtroende för rättsväsendet. Men det är inte självklart att fler poliser alltid är den bästa lösningen för att förbättra det brottsförebyggande arbetet i landsbygdskommunerna. Det handlar även om hur polisen planerar och prioriterar sitt arbete, vilka brottsförebyggande metoder som används och hur samverkan med andra aktörer ser ut.

Det finns flera arbetssätt som kan ha potential att öka den polisiära närvaron på landsbygden, exempelvis att inrätta mobila poliskontor och polis i beredskap nattetid samt att stationera polispatruller utanför de större tätorterna. Analyser av hur organiserad brottslighet förflyttar sig geografiskt kan också underlätta fördelningen av resurser. Det är viktigt att organisera resurserna på ett sätt som skapar så goda förutsättningar för polisen som möjligt att arbeta på landsbygden.

Samverkan är ett sätt att använda resurserna mer effektivt

Samverkan kan skapa möjligheter för både kommuner och polis att använda sina resurser mer effektivt.

Samverkan mellan lokalpolis- och mellan polisområden kan effektivisera användningen av resurser inom polisen. Det har också framkommit att utökad samverkan mellan polis och kommun kan vara ett sätt att använda tillgängliga resurser mer effektivt, exempelvis genom att personal från räddningstjänsten hjälper polisen med att patrullera i områden med hög brottslighet.

De brottsförebyggande samordnarna i landsbygdskommunerna har ofta flera olika ansvarsområden och förhållandevis lite tid avsatt för det brottsförebyggande arbetet. Många upplever att landsbygdskommunerna missgynnas av att den ekonomiska kompensationen från staten sker enligt finansieringsprincipen som är baserad på invånarantal. Brå bedömer att regeringen bör överväga om utformningen av bidraget behöver ses över.

Flera intervjupersoner menar ändå att kommunerna kan göra mycket även med små medel. Samverkan i olika former kan vara en lösning när resurserna är begränsade och det är svårt att hitta rätt kompetens. Det kan exempelvis handla om att flera kommuner delar brottsförebyggande samordnare, skriver gemensamma lägesbilder eller tar fram åtgärdsplaner tillsammans. Ett sätt att frigöra resurser kan vara att dela upp analys av olika brottskategorier mellan kommuner så att inte alla behöver fördjupa sig i allt.

Små landsbygdskommuner kan dra nytta av de goda förutsättningar som finns för samarbete tack vare korta kontakt- och beslutsvägar. Samtidigt behöver landsbygdskommuner också försöka att överbrygga de hinder som finns för samverkan både inom och mellan kommuner. Det handlar exempelvis om att så långt möjligt undvika arbete i stuprör inom den kommunala förvaltningen och att använda digitala hjälpmedel för att underlätta samarbete mellan kommuner med stora geografiska avstånd.

Stärk och behåll kompetensen i landsbygdskommuner

Det är en utmaning för såväl Polismyndigheten som kommuner på landsbygden att rekrytera och behålla personal med rätt kompetens. Detta riskerar att leda till att viktig kompetens går förlorad och att det långsiktiga brottsförebyggande arbetet blir eftersatt. Det är därför viktigt att hitta sätt att rekrytera och behålla personal över längre tid.

Den distans- och deltidsutbildning till polis som startade i januari 2024 är ett sätt locka poliser till svårrekryterade orter. Den ger garanterad anställning på utvalda orter och riktar sig särskilt till personer som är lokalt förankrade på orten. En utvärdering av utbildningen behöver göras för att se om den lett till önskat resultat.

Det är också viktigt att skapa förutsättningar för att personal inom den kommunala förvaltningen har den kunskap som krävs för att arbeta effektivt med att förebygga brott. Det kan exempelvis handla om att uppmuntra personalen att gå Brå:s webbutbildningar i brottsförebyggande arbete. Det kan också finnas behov av att utveckla kommunens kompetens kopplat till specifik lagstiftning – exempelvis rörande tillsyn och kontroll.

Utöver det behöver det finnas kunskap både lokalt inom polisen och i den kommunala förvaltningen, om de specifika brottstyper som drabbar landsbygden – så som exempelvis miljö- och jaktbrott.

Förhindra att organiserad brottslighet får fäste

Landsbygdskommunerna drabbas, precis som andra kommuner, av organiserad brottslighet i olika former: narkotikabrottslighet, smuggling, miljöbrottslighet och arbetslivskriminalitet. Landsbygden skapar möjligheter för kriminella nätverk att arbeta mer ostört när det finns stora geografiska ytor, långa landsgränser med många obevakade övergångar, tomma lokaler i ensliga lägen, förhållandevis få poliser och svagare myndighetsnärvaro generellt.

Det är viktigt att också landsbygdskommunerna är medvetna om och har den kunskap som krävs för att förebygga att organiserad brottslighet får fäste. De behöver därför säkerställa att de har tillräcklig kompetens om hur den kriminella ekonomin fungerar. Tillsyn och kontroll av verksamheter där det finns risk att kriminella nätverk etablerar sig och begår brott behöver prioriteras. Det handlar exempelvis om att vara vaksam vid tillståndsgivning för hantering och transport av avfall och försäljning av alkohol och tobak.

Det är även viktigt att landsbygdskommunerna och polisen arbetar aktivt tillsammans med skola, socialtjänst och civilsamhället för att förebygga rekrytering av barn och unga till kriminella nätverk.

Därutöver bedömer Brå att regeringen och Polismyndigheten kan behöva se över om det går att underlätta mer löpande samarbete över gränserna för att bekämpa gränsöverskridande brottslighet. I dag är det exempelvis administrativt betungande för polisen att ansöka om tillstånd för samarbete och tillstånden gäller bara för begränsad tid och avgränsade uppgifter.

Motverka tystnadskultur

Det finns en tystnadskultur på landsbygden som leder till att företag och privatpersoner inte anmäler brott. Den har sitt ursprung i flera olika faktorer: den stora personkännedomen ("alla känner alla") som bidrar till en indirekt social kontroll, lägre förtroende för rättsväsendet och en normalisering av vissa typer av brott. När brott inte anmäls undanhålls kunskap om brottslighet från de rättsvårdande myndigheterna och det förebyggande arbetet försvåras. Därutöver riskerar brottsoffer som inte anmäler att få fortsätta leva med brottsutsatthet.

Tystnadskulturen påverkar också kommunernas förutsättningar att ta fram en rättvisande lägesbild över brottsligheten. Det är därför viktigt att

kommunerna kompletterar lägesbilderna med annan information och vid behov för ett resonemang kring tystnadskulturens påverkan på lägesbildens resultat. Detta eftersom den brottsförebyggande åtgärdsplan som kommunerna antar ska bygga på lägesbilden.

Det är viktigt att försöka bryta tystnadskulturen. Problemet behöver angripas från flera håll. Förutom att rättsväsendet måste ha kapacitet att lösa brott och lagföra gärningspersoner så behöver förtroendet för polisen stärkas, särskilt i avlägset belägna byar. Föreställningen om att vissa handlingar inte är brottsliga på landsbygden behöver brytas, exempelvis genom information och arbete med normer och värderingar, men också genom stärkt tillsyn och kontroll. Brottsoffer behöver få hjälp och stöd för att våga anmäla.

Tystnadskultur finns även bland yrkesverksamma på landsbygden i form av självcensur. Det kan få som konsekvens att man undviker att anmäla brott, avviker från regler, rutiner eller arbetssätt, undviker att fatta beslut eller gör mindre noggranna kontroller. Det är viktigt att chefer och medarbetare inom Polismyndigheten, kommuner och länsstyrelser är medvetna om att det finns en risk för självcensur, och att den kan vara särskilt stor på landsbygden. Ett sätt att undvika självcensur kan vara att fördela arbetsuppgifter på ett annat sätt. Till exempel kan handläggare från en grannkommun utföra tillsyn i särskilt känsliga ärenden.

Fortsätt att bevaka djurrättsaktivismen

Anmälningar kopplade till djurrättsaktivism ökade kraftigt mellan 2016 och 2019 för att därefter minska till låga nivåer. Flest anmälningar har handlat om skadegörelse, klotter och ofredande. Vanliga typer av anmälningar handlar dels om att någon har satt upp klistermärken, affischer eller klottrat för att sprida ett budskap om veganism, dels om skadegörelse av jaktorn. Men det förekommer också hot och trakasserier av djurproducenter.

Under de senaste åren är det ett fåtal individer som har rest runt landet och drivit på våldsamma och brottsliga aktioner. Idag är djurrättsaktivistrelaterad brottslighet ovanlig – de senaste två åren har det sammantaget rört sig om endast ett fåtal anmälningar per år. Men det är viktigt att fortsätt bevaka området och upprätthålla lokala samverkansstrukturer för brottsprevention, samt polisiära resurser för att hantera uppkomna ärenden. Det kan räcka med en eller ett fåtal aktivt våldsbejakande

djurrättsaktivister för att fenomenet ska återuppstå. Enskilda individer kan åsamkas stor skada, både i sin näringsverksamhet och i privatlivet. Uppkomna ärenden bör därför alltid tas på stort allvar.

Det är också viktigt att vara uppmärksam på om det finns en tendens till polarisering mellan å ena sidan djurrättsaktivister och å andra sidan jägare och djurhållare. Det gäller särskilt om det finns risk för våld mellan dessa grupper. Utifrån ett myndighetsperspektiv är det särskilt allvarligt om länsstyrelsepersonal riskerar att utsättas för hot, vilket är ytterligare ett skäl till att fortsatt bevaka denna fråga.

Referenser

Melander, Charlotta och Bjerke, Lina (2017). De ungas flykt till staden. I Syssner, Josefina, Häggroth, Sören och Ramberg, Ulf (red). *Att äga framtiden - Perspektiv på kommunal utveckling*. S. 195–201.

Brandén, Jenny m.fl. (2024). *Våld mot samiska kvinnor*. Umeå: Institutionen för Epidemiologi och Global hälsa. Umeå Universitet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2007). *Illegal jakt på stora rovdjur. Konflikt i laglöst land?* Rapport 2007:22. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2013). *Satsningen på fler poliser. Vad har den lett till?* Rapport 2013:12. Stockholm Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2017). *Brottsutvecklingen i Sverige fram till år 2015*. Rapport 2017:5. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2019). *Tystnadskulturer - En studie om tystnad mot rättsväsendet*. Rapport 2019:10. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet (2021). *Narkotikamarknader - En studie av smuggling, gatuförsäljning, internethandel och köpare*. Rapport 2021:10. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2021). *Anmälningsbenägenhet vid fyra typer av brott*. Rapport 2021:1. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2022). *Årsredovisning 2021*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2023). *Polisens resursfördelning och personaltillväxt. Delredovisning: Utvärdering av satsningen på 10 000 fler polisanställda*. Rapport 2023:2. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2023). *Kapabla väktare i Norsjö kommun*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2023). *Nationella trygghetsundersökningen – ett metodstöd för resultat på kommunal nivå*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2024). *2023 Anmälda brott. Slutlig statistik*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2024). *Bostadsinbrott. Utveckling, karaktär och polisens hantering*. Rapport 2024:12. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2024). *Brott i nära relation. Kartläggning av utsatthet under 2022 och under livstiden*. Rapport 2024:4. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2024). *Det brottsförebyggande arbetet i Sverige. Nuläge och utvecklingsbehov 2024*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå. (2024). *Hatbrott mot samer*. Rapport 2024:5. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2024). *Möjliggörare för kriminella nätverk. Om möjliggörare i kommunal, statlig och privat sektor*. Rapport 2024:2. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2025). *Anmälda brott 2024. Slutlig statistik*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2025). *Otillåten påverkan från kriminella och extremistiska grupperingar*. Rapport 2025:4. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Ceccato, Vania. (2016). *Rural crime and community safety*. London: Routledge.

Ceccato, Vania och Abraham, Jonatan. (2022). *Crime and Safety in the - Rural. Lessons from research*. Springer. S 1–123.

Ceccato, Vania m.fl. (2022). Farmers, victimization, and Animal Rights Activism in Sweden. *The Professional Geographer*. Volym 74, nr 2, s. 350–363.

Ceccato, Vania och Carli, Lovisa (2024). *Snabb befolkningstillväxt, brott och andra utmaningar: Exemplet Skellefteå, Sverige*. Stockholm: Institutionen för samhällsplanering och miljö. Kungliga Tekniska Högskolan.

Ceccato, Vania. (2025). Rural Criminology: Unveiling Its Importance and the Path Forward. *Annual Review of Criminology*. Volym 8, nr 1, s. 377-401.

Centrum mot våldsbejakande extremism, CVE. (2025). *Våldsbejakande djurrättsaktivism*. Stockholm: Centrum mot våldsbejakande extremism.

Cohen, Lawrence. E. och Felson, Marcus. (1979). Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach. *American Sociology Review*. Volym 44, nr 4, s. 588-608.

Donnermeyer, Joseph, F. m.fl. red. *The International Journal of Rural Criminology*.

Glesbygdsverket (2007). *Fakta. Om Sveriges gles- och landsbygder*.

Harkness, Allistar m.fl. red. *The Encyclopedia of Rural Crime*. Bristol University.

Hirschi, Travis och Gottfredson, Michel. (1983). Age and the Explanation of Crime. *American Journal of Sociology*, Volym 89, nr 3, s 552–584.

Institutionen för vård och omsorg, IVO (2024). *Våld, hot, övergrepp eller droger på vart fjärde granskat HVB*. Iakttagelser i korthet. 3 sidor.

IVL Svenska miljöinstitutet (2023). *Undersökning om långtidsavställda fordon*. Rapport C 795. ISBN: 978-91-7883-541-6. 178 sidor.

Justitiedepartementet (2023). *Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende Brottsförebyggande rådet*. Ju2023/02737 (delvis), Ju2023/00586, Ju2023/02337 m.fl.

Larsson, Anna-Karin, Petersson, Joakim och Strand, Susanne. (2023). *Att bedöma och hantera risk för våld i nära relation i gles- och landsbygd*. Centrum för våldsstudier. Örebro Universitet. Nr 2. ISBN: 978-91-87789-96-0. 59 sidor.

Lindström, Peter och Sempert, Ulf (2020). *Appendix till Kruize, P och Gruter P (2020). Criminele gebouwen' De faciliterende rol van woningen en bedrijfsruimten bij ondermijnende criminaliteit in Nederland en vier EU-landen.*

Lantbrukarnas Riksförbund, LRF (2020). *Handlingsplan för brottslig djurrättsaktivism 2021–2022.*

Lantbrukarnas Riksförbund, LRF (2024). *De gröna näringarna i siffror 2013 till 2023.*

Lundqvist, Peter m.fl. (2022). *Kritik, kriminalitet och hot mot svensk djurproduktion – Lantbruksföretagarnas perspektiv.* Rapport 2022:3 Alnarp: Institutionen för människa och samhälle. Sveriges Lantbruksuniversitet.

Mondani, Hernan och Rostami, Amir. (2023). *Kriminella på kartan – en ESO-rapport om den organiserade brottslighetens geografi.* Rapport 2023:3.

Naturvetarna (2023). *Djurskyddshandläggares arbetsmiljö.*

Naturvårdsverket (2024). *Uppföljning av 2023 års tillsyn enligt miljöbalken. Redovisning till regeringen enligt 3 kap. 21 § miljötillsynsförordningen.* NV-08871-23

Naturvårdsverket m.fl. (2025). *Delredovisning av regeringsuppdrag om att utveckla den myndighetsgemensamma satsningen mot avfallsbrottslighet.* NV-06554-22

Nordström, Annika (2015). *Glesbygdens förutsättningar att uppmärksamma barn i riskmiljö.* Region Västerbotten.

Polismyndigheten (2019). *Internationella brottsnätverk inom organiserad tillgreppsbrottslighet. Erfarenhetsberättelse 2016-januari 2019.* Underrättelseenheten. Nationella operativa avdelningen.

Polismyndigheten, Tullverket och Kustbevakningen (2020). *Slutredovisning av regeringsuppdrag. Uppdrag till Polismyndigheten, Tullverket och Kustbevakningen att förstärka bekämpningen av internationella brottsnätverk som begår tillgreppsbrott i Sverige.* (Ju2018/00991/PO).

Polismyndigheten (2021). *Granskning av polisiär närvaro i glesbygd/storstad, målkonflikter och prioriteringar*. Internrevisionen. Polismyndigheten.

Polismyndigheten (2022). *Internationella brottsnätverk aktiva med organiserad tillgreppsbrottlighet. En erfarenhetsberättelse 2019 – april 2022*. Underrättelseenheten: Nationella operativa avdelningen.

Prop. 2021/22:194. *Ett modernare straffrättsligt skydd mot hemfridsbrott och olaga intrång*. Stockholm: Justitiedepartementet.

Prop. 2024/25:129. *Skärpta åtgärder mot utförelse av stöldgods*. Stockholm: Justitiedepartementet.

Regeringens skrivelse 2023/24:67. *Motståndskraft och handlingskraft – en nationell strategi mot organiserad brottlighet*. Stockholm: Justitiedepartementet

Regeringskansliet (2022). *Rapport från samordnaren för samhällsomställning vid större företagsetableringar och företagsexpansioner i Norrbotten och Västerbotten*. Stockholm: Näringsdepartementet.

Finansdepartementet (2023). *Regleringsbrev för budgetåret 2024 avseende Brottsförebyggande rådet*.

Rättsväsendets informationsförsörjning, RIF0054 (2012). *Riktlinjer för antalsräkning av brott*.

Riksrevisionen, RIR (2018). *Bädda för bättre tillsyn – statens vägledning av kommunal tillsyn*. RIR 2018:31.

Riksrevisionen, RIR (2023). *Etablering av myndigheter utanför Stockholm – små regionala bidrag utan äventyrad effektivitet på lång sikt*. RIR 2023:1

Riksrevisionen, RIR (2024). *SiS särskilda ungdomshem – brister i statens tvångsvård av barn och unga*. RIR 2024:7.

Europeiska Unionens Råd (2008). *Rådets beslut 2008/615/RIF av den 23 juni 2008 om ett fördjupat gränsöverskridande samarbete, särskilt för bekämpning av terrorism och gränsöverskridande brottlighet*.

- Sampson, Robert J., Raudenbush, Stephen W och Earls, Felton (1997). Neighborhoods and Violent Crime: A Multilevel Study of Collective Efficacy. *Science*, Volym 277, nr 5328, s. 918-924.
- Shaw, Clifford R. och McKay, Henry D (1942). Juvenile Delinquency and Urban Areas. *University of Chicago Press*.
- Sveriges kommuner och regioner, SKR (2023). *Vem ska stå för risken? Om omvandlingen till grön industri i Sverige*.
- Stassen, Richard och Ceccato, Vania (2020). Environmental and Wildlife Crime in Sweden from 2000 to 2017. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, volym 36, nr 3, s. 403-427.
- Stassen, Richard och Ceccato, Vania (2021). Police accessibility in Sweden: An analysis of the spatial arrangement of police services. *Policing: A journal of policy and practice*, volym 15, nr 2, s. 896-911.
- Sveriges Kommuner och Regioner, SKR (2021). *Maskulinitet och våldsförebyggande arbete*.
- Sveriges Kommuner och Regioner, SKR (2023). *Vem ska stå för risken? Om omvandlingen till grön industri i Sverige*.
- Sveriges Kommuner och Regioner, SKR (2024). *Ekonomirapporten 2024*.
- Sveriges kommuner och regioner, SKR (2024). *Kommunernas arbete med besöksnäring och turism. Nuläge och prioriteringar*.
- SOU 2015:35. *Service i glesbygd*. Betänkande av Utredningen Service i glesbygd. Stockholm: Regeringskansliet.
- SOU 2023:8. *Arbetslivskriminalitet – arbetet i Sverige, en bedömning av omfattningen, lärdomar från Danmark och Finland*. Stockholm: Regeringskansliet.
- SOU 2024:1. *Ett starkare skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier*. Stockholm: Regeringskansliet.
- SOU 2024:23. *En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas*. Stockholm: Regeringskansliet.

SOU 2025:14. *En skärpt miljöstraffrätt och ett effektivt sanktionssystem*. Stockholm: Regeringskansliet.

Statskontoret (2017). *Förtroende för staten – förvaltningspolitiska utvecklingsområden och prioriteringar 2017 – 2018*. Rapport 2017:103. Stockholm: Statskontoret.

Svenskt näringsliv (2024). *Brottsbarometern 2024*. Stockholm: Svenskt Näringsliv.

Tillväxtverket (2020). *Landsbygders kompetensförsörjning – redovisning till regeringen*. Rapport 2019-1134. Stockholm: Tillväxtverket.

Tillväxtverket (2023). *Tillstånd och trender för regional tillväxt 2022*. Rapport 0439. Stockholm: Tillväxtverket.

Transportstyrelsen (2023). *Förslag till ändring i Transportstyrelsens föreskrifter om ändring i Vägverkets föreskrifter (VVFS 2003:19) om bil ombyggd till traktor och bil ombyggd till motorredskap klass II*. TSFS 2023:63.

Internetkällor

Brottsförebyggande rådet (u.å). *Trafikbrott och motorburen ungdom*. <https://bra.se/amnen/trafikbrott-och-motorburen-problematik#h-Artiklar>. Hämtat den 2025-04-29.

Brottsförebyggande rådet (u.å). *Miljöbrott*. <https://bra.se/amnen/miljobrott>. Hämtat den 2025-04-03.

Dagens Nyheter (2025). *Risk att kvinnor stannar i våldsamma relationer*. <https://www.dn.se/sverige/skyddade-boenden-laggs-ner-risk-att-kvinnor-stannar-i-valdsamma-relationer/>. Hämtat den 2025-04-20.

Hushållningssällskapet (u.å) *Förebygg brott på landsbygden*. <https://hushallningssallskapet.se/hushallningssallskapet-halland/regionala-verksamheter/forebygg-brott-pa-landsbygden/>. Hämtat den 2025-04-10.

Inspektionen för vård och omsorg, IVO (2024) *Skyddat boende bli tillståndspliktigt från den 1 april 2024*.

<https://www.ivo.se/aktuellt/nyheter/2023/skyddat-boende-tillstandspliktigt-den-1-april-2024/>. Hämtat den 2025-04-20.

Jordbruksverket (u.å): *Stöd för att avveckla uppfödning av minkar*.
<https://jordbruksverket.se/djur/ovriga-djur/djur-for-palsproduktion/stod-for-att-avveckla-uppfodning-av-minkar>. Hämtat 2025-04-03.

Jämställdhetsmyndigheten (u.å). *Prostitution och människohandel*.
<https://nspm.jamstalldhetsmyndigheten.se/prostitution-och-manniskohandel/>. Hämtat den 2025-04-03.

Länsförsäkringar (2023). *Stöldligor på landsbygden – så skyddar du din utrustning*. <https://www.lansforsakringar.se/stockholm/privat/om-oss/press-media/nyheter/465255/>. Hämtat den 2025-05-15.

M Sverige (2022). *Stor olycksrisk inför årets sportlov – så bilar du säkert*.
Pressmeddelande 2022-02-10. Hämtat den 2025-04-10.

Nationella trafiksäkerhetsförbundet, NTF (u.å). *A-traktor*.
<https://ntf.se/konsumentupplysning/a-traktor/>. Hämtat den 2025-04-10.

Naturvårdsverket (u.å). *Miljöbrott i samband med avfallshantering*.
<https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/avfall/miljobrott-i-samband-med-avfallshantering/>. Hämtat den 2025-05-21.

Naturvårdsverket (u.å). *Stöd och information: Bilskrotning*.
<https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/avfall/bilskrotning/#E39344454>. Hämtat den 2025-03-25.

Rabe, Mattias (2024). *Så mycket har bensin och diesel kostat senaste tio åren – på riktigt*. Teknikens värld.
<https://teknikensvarld.expressen.se/nyheter/konsument/sa-mycket-har-bensin-och-diesel-kostat-senaste-tio-aren-pa-riktigt/>. Hämtat 2025-05-08.

Statistiska centralbyrån, SCB (2023). *Marken i Sverige*.
<https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/miljo/marken-i-sverige/>. Hämtat den 2025-04-10.

Statistiska centralbyrån, SCB (u.å). *Antal tätorter och tätortsgrad (andel befolkning i tätort) efter region. Vart femte år 2005 – 2023*.
https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__MI__MIO810__MIO810A/TatortGrad/. Hämtat den 2025-05-15.

Statistiska centralbyrån, SCB: <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/manniskorna-i-sverige/sveriges-befolkning/>. Hämtat den 2025-04-10.

Statistiska centralbyrån, SCB (2025). *Sveriges befolkning*. <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/boende-bebyggelse-och-mark/bebyggelseomraden/fritidshusomraden/>. Hämtat den 2025-04-10.

Svenskt näringsliv (u.å). *Företagsklimatet i Sverige*. <https://www.foretagsklimat.se/survey>. Hämtat den 2025-04-10.

Tillväxtverket (u.å). *Städer och landsbygder*. <https://tillvaxtverket.se/tillvaxtverket/statistikochanalys/statistikomregion-alutveckling/regionalaindelningar/staderochlandsbygder.1844.html>. Hämtat den 2025-05-15.

Trafikanalys (2025). *Fordon i län och kommuner*. <https://www.trafa.se/vagtrafik/fordon/>. Hämtat den 2025-04-10.

Trafikanalys (2024). *Den nationella resvaneundersökningen. RVU Sverige*. <https://www.trafa.se/transportmonster/RVU-Sverige/>. Hämtat 2025-05-08.

Transportstyrelsen (u.å). *Fordonsstatistik*. <https://www.transportstyrelsen.se/sv/om-oss/statistik-och-analys/statistik-inom-vagtrafik/fordonsstatistik/>. Hämtat den 2025-04-10.

Tullverket (2024). *Beslagsstatistik 2021–2024*. <https://www.tullverket.se/omoss/dethargortullverket/beslagsstatistik.4.226de36015804b8cf353949.html>. Hämtat den 2025-05-21.

Verdicchio, Michel (2019-2023) *GP granskar: Terrorn mot bönderna*. https://www.gp.se/artikelserie/GP%20granskar:%20Terrorn%20mot%20b%C3%B6nderna._G%C3%B6teborgsposten. Hämtat den 2025-02-11.

Åklagarmyndigheten (2024). *Satsning mot avfallsbrottslighet*. <https://www.aklagare.se/nyheter-press/aktuellt-pa-aklagarmyndigheten/satsning-mot-avfallsbrottslighet/>. Hämtat den 2024-12-09.

Det finns behov av mer kunskap om brott och otrygghet på landsbygden. Forskningen har dominerats av "den urbana agendan", men landsbygdens komplexitet och karaktär påverkar vilken brottslighet som sker där. Avveckling av samhällsservicen påverkar förtroendet för rättsväsendet, stora geografiska ytor med förhållandevis få poliser skapar utrymmer för olika typer av brott och den större sociala kontrollen ger upphov till tystnadskultur på delar av landsbygden.

Den här rapporten ger en samlad bild av brottsligheten och de utmaningar som finns på landsbygden. Studiens resultat bygger i huvudsak på anmälningsstatistik, den nationella trygghetsundersökningen (NTU) samt intervjuer med brottsförebyggande samordnare och kommunpoliser i landsbygdskommuner.

Målgrupper för rapporten är främst regeringen, rättsväsendets myndigheter samt polis och brottsförebyggande samordnare i kommuner på landsbygden.

Brottsförebyggande rådet/National Council for Crime Prevention

Box 1386, SE-111 93 STOCKHOLM

Tel +46 (0) 8 527 58 400, registrator@bra.se, www.bra.se

urn:nbn:se:bra-1265